

Sisukord

Eesti Vee-ettevõtete Liit.....	2
Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing.....	6
Eesti Gaasiliit.....	13
Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit.....	19
Eesti Toiduainetööstuse Liit.....	32
Eesti Pangaliit.....	38
Eesti Perearstide Selts.....	46
Eesti Haiglate Liit.....	47
Eesti Ravimihulgimüüjate Liit.....	51
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda.....	59
Eesti Kaupmeeste Liit.....	67
Eesti Proviisorapteekide Liit.....	72
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda.....	82
Eesti Linnade ja Valdade Liit.....	92

Eesti Vee-ettevõtete Liit			
1.	Palume täpsustada eelnõu §-i 41 ¹ selliselt, et oleks üheselt arusaadav, milline on tagajärg juhul, kui isik juba täidab elutähtsa teenuse osutaja juures elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega seotud olulisi ülesandeid, kuid tulevikus taustakontrolli ei läbi. Hetkel on eelnõu sõnastus	Mittearvestatud	Töölepingu ülesütlemine, mh teise töö pakkumine on reguleeritud töölepingu seaduses. Aluseks on TLS § 88 lg-d 1 ja 2. Käesolev eelnõu ütleb selgelt, mis juhtudel ei tohi isik täita ETO juures lõikes 2 nimetatud ülesandeid

<p>selline, et olulisi ülesandeid ei või anda täitmiseks isikule, kes regulatsioonis toodud eeldustele ei vasta. Eelnõu sõnastus ei täpsusta aga olukorda, kui isik juba täidab elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega seotud olulisi ülesandeid. Olete selgitanud, et sellisel juhul on võimalik isiku tööleping TLS-is sätestatud alusel üles öelda või pakkuda võimalusel teist tööd, samuti koostööpartneril paluda „saata objektile” teine isik. Meie hinnangul peaks aga ka seaduse enda sõnastusest selgelt välja tulema, mida taustakontrolli läbimata jätmine endaga kaasa toob.</p> <p>Selgitame, et sellisel juhul on elutähtsa teenuse osutajatel nii tööandja kui koostööpartnerina oluliselt lihtsam vajadusepõhiselt toimida. Märgime, et tegemist ei pea olema üksikasjaliku kirjeldusega, vaid piisaks ka üldsõnalisest viitest. Näiteks meie hinnangul tuleks täiendada eelnõu § 41¹ lõiget 5 täiendavate lausetega järgmiselt:</p> <p>„Eeltoodust lähtutakse ka juhul, kui isik taustakontrolli läbiviimise ajal juba täidab käesoleva paragrahvi lõikes 2 toodud ülesannet. Sellisel juhul on elutähtsa teenuse osutajal muuhulgas õigus sellise isiku tööleping töölepingu seaduses sätestatud korras erakorraliselt üles öelda või võtta kasutusele muid asjakohaseid meetmeid ning isik käesoleva paragrahvi lõikes 2 toodud ülesande täitmiselt eemaldada.”</p>		<p>(HOS § 41¹ lg 5 (endine 4)) ja mis juhtudel saab ETO kaaluda ülesande andmist/mitteandmist (lg 6 (endine 5)). Sarnasel põhimõttel toimub lennundusseaduse ja lastekaitseaduse ning nendest töötajatele tulenevate piirangute rakendamine.</p> <p>Alltöövõtjate personali puhul kontrollib aluseid, sh karistusandmeid samuti ETO, kellel on õigus saada karistusregistri päringu tegemiseks vajalikke isiku üldandmeid. ETO-l on võimalik täpsemad tingimused leppida kokku oma lepingupartneriga. Samuti seada tingimusi teenuse tellimisel riigihanke läbiviimise teel. Sellisel juhul tuleb ETO-l seada vajaliku taustakontrolli läbimise kohustus hankelepingu täitmise tingimusena ning panna pakkujale kohustus asendada need teenust osutavad isikud, kes taustakontrolli ei läbi.</p> <p>Eelnõuga ei muudeta olemasolevat lepinguõigust ega tööõigust. Eelnõuga kavandatud piirangud lahendatakse olemasolevate regulatsioonide piires.</p>
<p>2. Märkisite oma tagasisides, et elutähtsa teenuse osutaja võib kaalumisoiguse alusel riskianalüüsist lähtudes viia taustakontrolli läbi ka muude kuritegude osas, kui need on olulised arvestades isikule antavat ülesannet ning taustakontrolli eesmärki, milleks on elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamine. Meie hinnangul aga ei toeta hetkel eelnõu § 41¹, sh lõigete 4 ja 6 sõnastus sellist lähenemist. Kui elutähtsa teenuse osutajale selline kaalutusõigus antakse, peaks see ka seadusest otsesõnu välja tulema, vastasel juhul</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Imperatiivsed alused on toodud välja HOS § 41¹ lg-s 5 (endine 4). Lõikes 6 (endine 5) on toodud selgelt välja, et ETO võib keelduda lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesannete täita andmisest isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest ja mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud.</p> <p>Eelnev tähendab seda, et lõikes 5 nimetatud aluste esinemisel ei tohi isikule anda lõikes 2 nimetatud</p>

	ei ole võimalik seda kasutada. Lisaks tuleb selline kaalutlusõiguse teostamine siduda sarnaselt eelnõu § 41 ¹ lõikes 5 toodule võimaliku tagajärjega, mida selline "alternatiivne" kontroll võib endaga kaasa tuua.		ülesandeid igal juhul. Lõikes 6 nimetatud aluste korral, st kui isikul esineb kehtiv karistus kuriteo osas, mis ei ole nimetatud lõikes 5, võib ETO ise otsustada, kas anda isikule lõikes 2 nimetatud ülesandeid või mitte.
3.	Meie hinnangul eelnõu § 41 ¹ lg 6 sõnastus võib hetkel jätta ekslikult mulje nagu taustakontroll tuleks läbi viia vaid tulevikus ülesannet täitma asuvate isikute osas. Eelnõu sõnastust tuleks täpsustada, et ka juba enne taustakontrolli kohustuse jõustumist nimetatud ülesandeid täitvaid isikuid tuleb kontrollida. Selline täpsustus aitab kaasa õigusselgusele, kuivõrd muudatuste jõustumise ajahetkel on paljuski selliste ülesannetega ametikohad juba täidetud ning koostööpartnerid olemas, keda tuleks samuti eelnõu kohaselt kontrollida.	Selgitused	Lõige 7 (endine 6) koosneb kahest lause osast. Elutähtsa teenuse osutaja on kohustatud kontrollima lõigetes 5 ja 6 nimetatud asjaolusid enne, kui isik asub täitma käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesannet, ja ülesande täitmisel iga kahe aasta tagant. Seega tuleb tasuta kontrollida enne ülesande täitmist ja kui isik juba täidab ülesannet, siis kontrollida isikut iga kahe aasta tagant. Esmakordse kontrolli tegemise tähtaeg olemasolevate töötajate suhtes on sätestatud üleminekusätetes.
4.	Teeme ettepaneku täiendada eelnõu § 41 ¹ lg 8 sõnastust samasuguse selgitusega, mille olete toonud välja märkuste tabelis. Teisisõnu, teeme ettepaneku täiendada eelnõu sõnastust selliselt, et paragrahvis sätestatud ei kohaldata, kui füüsiline isik ise tõendab punktis 1 või 2 nimetatud aluse olemasolu. Vastasel juhul tekib olukord, kus elutähtsa teenuse osutajal on justkui kohustus nende alustega arvestada, kuid seadus ei täpsusta seda, kes nende aluste esinemist tõendab. Kuna elutähtsa teenuse osutajal puudub vastav info, ei tohiks olla võimalik sätet ka selliselt tõlgendada, et tõendamiskoormis lasub elutähtsa teenuse osutajal.	Selgitused	Riigisadalusele juurdepääsu õigusega füüsiliste isikute all on silmas peetud neid ETO töötajaid, kes täidavad ETO juures ülesandeid, milleks on vajalik riigisadalusele juurdepääsu õigus. Siin on mõeldud nt neid juriidilisi isikuid (kes võivad olla mh ETOd), kellele on väljastatud ka töötlemisluba (RSVS § 40). Kui juriidilisele isikule on antud töötlemisluba, peab tal olema määratud ka riigisadaluse kaitset korraldav isik ja teadmine tema juures töötavatest isikutest, kelle ülesannete täitmiseks on vajalik füüsilise isiku juurdepääsuõigus riigisadalusele. Lisaks, kui ETO töötaja taustakontroll (täpsemalt karistusandmete kontroll) tehakse muu seaduse alusel, siis ka sellest on ETO teadlik. Punktis 2 on silmas peetud olukorda, kus nt lennundussektori töötaja või nt turvatöötaja taustakontroll on juba selle valdkonna

			eriseadusega sätestatud, siis selle subjekti suhtes ei tehta täiendavalt taustakontrolli HOSi alusel.
5.	Eelnõu §-i 38 täiendatakse lõigetega 1 ² - 1 ⁶ ning nähakse ette, et elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus annab haldusakti isiku elutähtsa teenuse osutajaks määramise kohta 30 päeva jooksul isiku tingimustele vastavusest teada saamisest arvates. Eelnõu § 17 lg 10 kohaselt määratakse sellised teenuse osutajad hiljemalt 2026. a 28. veebruariks. Sama paragrahvi lg 4 kohaselt enne seaduse jõustumist § 38 lõike 2 tingimustele vastavad isikud loetakse elutähtsa teenuse osutajaks käesoleva seaduse jõustumise päeval. Kas saame õigesti aru, et sel juhul juba olemasolevatele elutähtsa teenuse osutajatele haldusakti ei anta? Kui jah, siis palume selguse huvides seda ka eelnõu §-i 38 juures täpsustada, kuivõrd hetkel ei tule sealt meie hinnangul üheselt välja, et see nii on. Lisaks tuleks sellisel juhul ka täpsustada, kas ja millised eelnõu §-s 38 toodud 1 ³ - 1 ⁶ sätetest kohalduvad olenemata sellest, et olemasolevatele elutähtsa teenuse osutajatele haldusakti ei anta.	Selgitused	Jah, olemasolevate ETOde puhul haldusakti ei anta. Haldusakt antakse üksnes uute ETOde kohta. Uute ETOde suhtes kehtivad HOS § 38 lg-d 1 ¹ -1 ⁴ ja 1 ⁷ . Lõikeid 1 ⁵ ja 1 ⁶ kohaldatakse ka olemasolevate ETOde suhtes. Eelnõu seletuskirja on täiendatud.
6.	Eelnõu punkti 27 kohaselt, millega täiendada HOS §-i 53 lõikega 20, on sätestatud, et lõikes 13 nimetatud isik teeb §-s 41 ¹ nimetatud taustakontrolli esmakordselt kahe kuu jooksul peale lõikes 18 nimetatud elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsi kinnitamist HOS § 40 kohaselt. Meie hinnangul ei ole kaks kuud piisav aeg taustakontrolli läbiviimiseks, kuivõrd me ei räägi siinkohal ainult elutähtsa teenuse osutajate (edaspidi ETO) töötajatest, vaid ka olemasolevatest (all-)töövõtjate või teenuseosutajate töötajatest, mistõttu on esmakordne taustakontroll nii mõnegi ETO jaoks päris mahukas. Teeme ettepaneku pikendada tähtaega mõistliku aja võrra, vähemalt nelja kuuni. See on ka proportsionaalne arvestades, et ETO-d, kelle osas antakse haldusakt pärast	Arvestatud	Üleminekusätted nii uute kui ka olemasolevate ETOde puhul on korrigeeritud ja ühtlustatud. Taustakontroll tuleb teha kuue kuu jooksul peale riskianalüüsi kinnitamist.

	eelnõukohase seaduse jõustumist, teevad taustakontrolli esimest korda kümne kuu jooksul pärast elutähtsa teenuse osutajaks määramist.		
7.	Eelnõu punktiga 12 täiendatakse HOS §-i 37 lõikega 6, millega nähakse ette miinimumnõuded elutähtsat teenust korraldavale asutusele (edaspidi ETKA) hädaolukorrast või selle ohust teavitamisele. Kuivõrd ETO kohustub esitama esmase teate viivitamatult, kuid mitte hiljem kui 24 tunni jooksul pärast seda, kui ta intsidendist teada sai, siis ei pruugi olla § 37 lõikes 6 nimetatud andmed ETO-le ammendavalt teada, seda ka näiteks juhul, kui intsident või selle mõju endiselt kestab. Kas saame õigesti aru, et sellisel juhul esitatakse info 24-tunni seisuga ning hiljem esitatavas üksikasjalikus aruandes täpsustakse nimetatud andmeid? Palume seda selguse huvides eelnõu seletuskirjas täpsustada.	Selgitused	24 h jooksul esitatakse seda infot, mis on 24 h kohta saada. Kui kriis on pikaajaline, siis saab esitada ka perioodilisi raporteid. Üksikasjalik aruanne esitatakse peale sündmuse lõppu. See osa on ka täpsustatud eelnõu sõnastuses. Kokkuvõttes sätestab täpsema korra ETKA oma määruses. Juba praegu on selline volitus ETKA del olemas.
8.	Eelnõu punktis 20, millega täiendatakse HOS §-i 41 ¹ lõikega 2 on sätestatud, et elutähtsa teenuse osutaja on kohustatud elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsis määratlema täpsemalt need lõikes 1 nimetatud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamise seisukohalt olulised ülesanded, mida täitva füüsilise isiku suhtes on taustakontrolli tegemine eesmärgipärane. Märgime, et elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsis ei ole võimalik ammendavalt ära määratlema kõiki neid ülesandeid, mis on teenuse toimepidevuse seisukohalt olulised, sest need ülesanded võivad ajas muutuda. Kas saame õigesti aru, et sellisel juhul tuleb igakordselt riskianalüüsi ETKA-le uuesti kinnitamiseks saata, kui riskianalüüsi toimepidevuse seisukohalt lisandub uusi olulisi ülesandeid, mis annavad taustakontrolliks aluse? Palume ka selles osas seletuskirja täiendada.	Selgitused	Riskianalüüsis tuuakse välja olulised ülesanded, nt kõige lihtsam on seda teha töökohapositsiooni põhised. Seda sarnaselt riigikaitseliste töökohtade määramise protsessiga, mil ETO oma riskianalüüsis toob välja tööpositsioonid (nt elektrik, juhtimiskeskuse juht jmt), kus inimesed määratakse riigikaitselele töökohale. Tööpositsioonide ja nendel töötavate inimeste ülesanded ei tohiks väga tihti muutuda. Kui toimuvad olulised muutused, siis tuleb riskianalüüs vastavas osas uuendada ja uuesti kinnitada. Juhime veel kord tähelepanu sellele, et kokkuvõttes ETO ise valib, mis tööülesannete osas kontrolli teha. Ei pea allutama kontrollile kõiki isikuid, kes on ettevõttega seotud, vaid üksnes ETO hinnatud piirides.

Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing		
1.	<p>Eelnõuga nähakse ette, et elutähtsat teenust korraldav asutus (ETKA) koostab toimepidevuse nõuded elutähtsa teenuse osutamiseks, mis muuhulgas sisaldab hädaolukorrast või ohust teavitamise kohustust.</p> <p>CER direktiivi artikli 15 lg 1 kohaselt tuleb tagada, et elutähtsa teenuse osutajad teavitavad pädevat asutust põhjendamatu viivitusega intsidentidest, mis oluliselt häirivad või võivad oluliselt häirida elutähtsate teenuste osutamist.</p> <p>Pakutud sõnastus eelnõu § 37 lg 3 p 7 järgi sisaldab aga viidet ka planeerimata katkestusele ja katkestuse ohule, mil tuleb teavitada ETKAt ning, mis on oluliselt laiem kui direktiiv ette näeb, sest üldjuhul jäävad sellised võimalused tavapärase majandustegevuse raamesse.</p> <p>Eelnevast tulenevalt teeme ettepanekud sõnastada § 37 lg 3 p 7 järgmiselt:</p> <p>„(7) elutähtsa teenuse toimepidevust oluliselt häirivast sündmusest või sellise sündmuse toimumise vahetust ohust, hädaolukorrast või selle ohust (edaspidi sündmus) teavitamise kord ning üksikasjaliku sündmuse aruande esitamise tingimused ja kord“</p> <p>Täiendavalt soovime olulisuse põhimõtte kajastada ka seaduse seletuskirjas või lisada see seadusesse eraldi terminina nt: „elutähtsa teenuse toimepidevust oluliselt häiriv sündmus või vahetut ohtu kujutav sündmus on sündmus, mis väljub oluliselt ettevõtte igapäevasest majandustegevuse osutamise raamidest ning võib kaasa tuua teenuse osutamise katkestuse ohu või katkestuse“.</p>	<p style="text-align: center;">Arvestatud osaliselt</p> <p>HOS § 37 lg 3 p 7 ja § 38 lg 3 p 4 sõnastused on ühtlustatud. Kasutatakse kehtivat HOS § 38 lg 3 p 4 sõnastust.</p>
2.	<p>ETKA varustuskindluse nõuded peavad teatud ulatuses olema suunatud ka kaugkütet tarbivate hoonete omanikele, et</p>	<p style="text-align: center;">Selgitused</p> <p>Püstitatud teema on Riigikantselei arvates oluline ja vajab lahendamist. Nimetatud teemat käsitletakse</p>

	<p>vajadusel (nt häired elektrivarustuse tagamisel) oleks tagatud hoones soojusenergia jaotamiseks vajalike varugeneraatorite või muude seadmete olemasolu.</p> <p>Samuti tuleks juba ennetaval kokku leppida nt võimaliku kütuste defitsiidiks puhul avalike kogunemispunktide soojusenergiaga varustamine. Oluline on samuti välja selgitada ja kokku leppida kaugkütte kvaliteedinõuded nt kaugküttevarustuse maha-koormamiste ning väljalülitamiste tehniline võimalikkus ja järjekord. EJKÜ on selliseks olukorraks koostanud ka soovitusliku juhendi.</p>		<p>eelnõuväliselt, kuna see ei ole seotud otseselt CER direktiivi ülevõtmisega.</p>
<p>3.</p>	<p>Eelnõu § 41¹ planeeritakse sõnastada elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajaliku taustakontrolli tegemise eesmärk ja kohustused.</p> <p>Mõistame, et taustakontrolli tegemise kohustus tuleneb CER direktiivist, mis tuleb Eesti õiguskorda üle võtta. Nõustume eelnõus võrreldes varasema versiooniga tehtud muudatustega. Samas teeme ettepaneku piirata § 411 lõikes 5 aluseid, mille korral võib keelduda kindlaksmääratud ülesannete täitmise andmisest. Õiguskord peaks maksimaalselt toetama karistatud isikute rehabiliteerimist ja vältima stigmatiseerimist, mistõttu peame lubamatuks karistatud isikute suhtes erirežiimi kehtestamist.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>HOS § 41¹ lg-s 4 on juba toodud imperatiivsed alused, mille esinemisel ei tohi isik täita ETO juures lõikes 2 nimetatud ülesandeid. Lõikes 5 on toodud selgelt välja, et ETO võib keelduda lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesannete täita andmisest isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest ja mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud.</p> <p>Lõikes 5 nimetatud aluste korral, st kui isikul esineb kehtiv karistus kuriteo osas, mis ei ole nimetatud lg-s 4, võib ETO ise otsustada, kas anda isikule lõikes 2 nimetatud ülesandeid või mitte.</p> <p>Lõikes 6 toodud alused piirduvad niigi juba üksnes raskete kuritegudega. Lõikes 5 on muud kehtivad kuriteod, mille osas on ETOdel kaalumisoigus. Juba praegu ei hõlma eelnõu väärtegusid ja kustutatud karistusi, samuti süüdistatava või kahtlustatava staatuseid ehk on minimaalselt isikuõigusi piirav.</p>
<p>4.</p>	<p>Eelnõuga nähakse ette kaugkütteseaduse muutmine. Seoses sellega teeme ettepaneku muuta KKütS § 7 lõikes 3¹ sätestatud reservkütuse nõuet. Reservkütuse kasutamise</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Nimetatud säte ei määra kindlaks, milliseid reservkütuseid tuleb konkreetselt varuda, vaid see sõltubki ettevõttest ja tema kasutatavatest kütustest</p>

	<p>võimaluse loomine ei pruugi olla ainus ega parim viis toimepidevuse tagamiseks. Toimepidevust võib olla võimalik tagada ka näiteks soojussalvestitega või elektrootkateltega, mis reservkütusena otseselt käsitletavad ei ole, kuid võivad olla konkreetsetes käitises optimaalseks lahenduseks. Seepärast peaks jätma soojusettevõtjale laiema otsusvabaduse, milliste meetmetega soojusvarustuse toimepidevus tagada.</p> <p>Teeme ettepaneku sõnastada vastav punkt järgmiselt: „(31) Soojusettevõtja, kelle tootmise prognoositav maht aastas on vähemalt 500 000 MWh võrgupiirkonna kohta, on kohustatud soojuse toimepidevuse riskianalüüsis ja plaanis nägema ette meetmed soojusvarustuse tagamiseks hädaolukorras soojuse tootmiseks tagama niisuguse koguse reservkütuse kasutamise võimaluse, mis kindlustab soojusvarustuse kolme ööpäeva jooksul.“</p>		<p>ja/või võimalustest alternatiivseid kütuseallikaid kasutada. Samuti ei ole sättes nimetatud, kas varu peab olema füüsiline või tagatakse see lepingu alusel. Küll aga on sätte eesmärk suurendada teenuse toimepidevust ka olukorras, kus kütuse kättesaadavuses on häireid.</p> <p>Lisaks on Konkurentsiamet võimaldanud põhjendatud juhtudel (st tuleb elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsis välja tuua ja põhjendada) toimepidevuse tagamisega seotud kulusid arvestada ka teenuse hinda.</p>
<p>5.</p>	<p>KKütS § 8 lg 3 täiendatakse punktiga 4¹ ning edaspidi tuleb kaugkütte hinnakujunduses arvestada, et oleks tagatud investeeringud jätkusuutlikkuse ja elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuete täitmiseks.</p> <p>Seletuskirjas märgitakse, et alates 2015. a on Konkurentsiameti kujundatud seisukoha kohaselt elutähtsa teenuse osutajal võimalik kajastada teenuse toimepidevusega seotud kulud teenuse hinnas, kui see vajadus tuleneb õigusaktist, elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse riskianalüüsist või plaanist.</p> <p>Küsime, et kas eelnõust tulenevalt ja eelnõu valguses tuleb mõista eelmainitud õigusakti all ka ETKA poolt kehtestatud toimepidevuse tagamise nõudeid? Põhimõte tundub iseenesest loogiline, kuid oluline on vähendada võimalike vaidluste tekkimise võimalusi.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Teenuse hinnas saab kajastada seaduses, seaduse alusel (loe nõuete määrus), riskianalüüsis ja plaanis ettenähtud tegevusi teenuse toimepidevuse tagamiseks.</p>
<p>6.</p>	<p>Tänase MGS § 61 järgi ei ole kaitstud tarbijate loetelus kaugkütte ettevõtted, millel on võimekus</p>	<p>Selgitused</p>	<p>MGSis on sätestatud gaasivarustuse prioriteetid tulenevalt EL määrusest nr 2017/1938. Selle</p>

	<p>toota soojust mitmest kütusest olgugi, et vajalike tipukoormuste katmine pole selliste tootmisallikate puhul alati võimalik.</p> <p>ETKA poolt kehtestatavate toimepidevuse nõuete täitmise tagamiseks on oluline, et vähemalt nõuetes sätestatud mahus oleks kaugkütteettevõtetal tagatud maagaasile ligipääs, et vältida teenuste kvaliteedi langust lubatud piiridest allapoole, mis küttehooajal võib viia tehnosüsteemide külmumiseni.</p> <p>Teeme ettepaneku täiendada seaduseelnõu selliselt, et juhul kui ETKA poolt kehtestatavate toimepidevuse nõuete täitmine pole võimalik ilma piisava maagaasi olemasoluta, siis neist nõuetest tulenevalt on maagaasi võrguettevõttel kohustus lugeda ettevõtte MGS § 61 lg 1 p 2 määratletud tarbijarühma hulka ning tagada kaugkütteenuse osutamiseks vajaliku maagaasi edastamine. Vastav info on võimalik sisestada ka tsiviiltoetuste registrisse.</p>		<p>määruse art 2 p 5 kohaselt liigitatakse kaitstud tarbija alla ka kaugkütterajatis niivõrd, kui võrd see pakub kütet kodumajapidamistele, väikestele või keskmise suurusega ettevõtjatele või esmase sotsiaalteenuse osutajatele, tingimusel et rajatis ei ole suuteline üle minema muudele kütustele kui maagaas. MGS § 6¹ lg 1 p 2 kohaselt koosmõjus § 26¹ lg 2 p-ga 2 on soojusettevõtjad kaitstud tarbijad ning on prioriteetsuselt teisel kohal peale kodutarbijaid. Kokkuvõttes, juba praegu liigituvad kaugkütteettevõtjad kaitstud tarbijate hulka, mille tõttu ei ole vaja seadust täiendada.</p>
7.	<p>Juhime tähelepanu, et kaugkütteettevõtted on kohustatud tasuma nn varumakset, kuid tänase sõnastuse puhul võivad selliste võrkude kaugkütetarbijad pakutavast varustuskindlusest ilma jääda.</p> <p>Juhul kui eelmises punktis väljatoodud täienduse sisseviimine osutub võimatuks, siis tuleks kindlasti varumakse tasumise kohustusega sihtgruppi muuta õiglasemaks (sihtotstarbeliseks), mis oleks ka ühiskonnale terviklikult õiglasem ning mõjutaks kaitstud tarbijaid tugevamini otsima alternatiivseid, paremini varundatud ja imporditud vahenditest vähemsõltuvaid lahendusi.</p> <p>Eelnevaga seoses teeme ettepaneku, et MGS § 26⁷ täiendatakse lõikega 41 ning sõnastada see järgmiselt: „(4¹) Võrguettevõtja ei rakenda varumakset kaugkütteseaduse paragrahv 7 lõikes 3¹ nimetatud soojusettevõtja suhtes.“</p>	Mittearvestatud	<p>Varu antakse kasutusele (lubatakse EVK-1 seda müüma hakata turule) Vabariigi Valitsuse korraldusega (HOSi § 18³ lõige 1) ja müüakse (gaasi müüjad, süsteemihaldur) kõikide Eestis paiknevate tarbijarühmade varustamiseks (MGS § 6¹ lõige 1) enne gaasi tarbimise piiramiseks meetmete rakendamist (MGS § 26² lõige 2) ja kaitstud tarbijate varustamiseks mõeldud gaasivaru kasutusele võtmist (MGS § 26⁴). Vastavalt määrusele (EL) 2017/1938 tuleb enne tarbijate gaasivarustuse piiramist rakendada kõik muud meetmed, mis on võimalikult turupõhised. Kuna gaasi varumakset kogutakse kõikidelt gaasi tarbijatelt, siis tarbijatel on põhjendatud ootus saada kriisiolukorras varust osa. Seega peaksid EVK varust saama osa ka gaasi kasutavad kaugkütte</p>

			<p>ettevõtjad. St neil on tõesti kohustus paralleelselt hoida üleval ka teiste kütuste kasutamise võimalust, aga see gaasi kasutamise piirang rakendub siis, kui EVK gaas on ammendunud ja kriisist ei ole siiski väljutud – siis asutakse piirama tarbimist ja muu hulgas keelatakse kaugkütjatel gaasi kasutamine. EVK hoitav gaasivaru on nii suur, kuna on mõeldud, et kaugkütjad seda ka kasutavad (eratarbimine on tagasihoidlik ja toidutööstus kõrge hinna juures seda väga tarbida ei soovi ja pigem püüab konserveerida tootmist).</p> <p>Seega gaasi varumakset maksavad kõik tarbijad olenemata kohustustest oma toimepidevuse tagamisel. Kindlasti on mõistlik võimaluse korral endale gaasivaru (gaasi müüjate kaudu) või gaasile alternatiivse kütte varu planeerida, kuna gaasi varustuskindluse halvenedes tõusevad hinnad kordades. Strateegilist varu ei ole kohustust osta, kui ettevõtjad on ise suutnud tagada oma varustuskindluse, kuid samas on alati sellistel ettevõtjatel võimalus strateegilisest varust osa saada, kui selleks tekib vajadus. Tegemist on justkui tavalise kindlustuslepinguga, mis ei piira võimalusi ise kriisiks valmistuda ega võta ära vastutust ise toimida.</p>
8.	<p>Vedelkütuse piisav kättesaadavus kaugkütte tarneahelale on kriitilise tähtsusega, et teenuse osutamine oleks võimalik. Vastasel korral võib tekkida probleeme generaatorite kütusega varustamisel kui ka kaugkütteenuse osutamiseks vajalike kütuste varumisel ning tootmisüksustesse transportimisel.</p> <p>Eelnevast tulenevalt teeme ettepanekud, et vedelkütusevaru</p>	Mittearvestatud	<p>Praegu kehtiva VKVS kohaselt on vedelkütusega varustamisel prioriteetsel kohal operatiivsõidukid ja ETOd. Oluline on siinkohal, kellele kütus läheb. ETO võib anda EVK-le sõiduki andmed, millega kütust võetakse. Seejuures ei pea nimetatud sõiduk olema ETO omandis.</p>

	<p>seaduse § 71 lg 2 muudetakse järgmiselt: „(2) Piirangute kehtestamisel võib eelistada operatiivteenistusi ning ettevõtjaid, kes tagavad riigile elutähtsate teenuste toimimise hädaolukorra seaduse tähenduses ja ettevõtjaid, kes varustavad elutähtsa teenuse osutajaid teenuse toimepidevuse tagamiseks vajaliku kütusega.“</p>		
9.	<p>„(3) <u>Võrgupiirkonnas tegutsev soojuse tootja</u> ja võrguettevõtjast soojusettevõtja on hädaolukorra seaduse § 36 lõike 4 punktis 1 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja.“; See tähendaks, et ETOks kvalifitseeritakse täiesti ilma igasuguse lävendita kõik soojuse tootjad ja võrguettevõtjad. Selge, et mida väiksem ettevõtte seda keerulisem on dokumentatsiooni korras hoidmine. Samas tuleks kuidagi üle saada olukorrast, kus kaugküttevõrku heitsoojust andev tööstusettevõtte muutuks mingi tõlgenduse järgi ETOks. Pigem on ikka kaugkütte võrguettevõtte lahendada sel juhul puudujääva soojuse tootmine või lahenduse leidmine. Meil on just vajalik heitsoojust pakkuvaid ettevõtteid võrku meelitada, mitte neid eemale peletada. Tegelikult on heitsoojus samuti üks varustuskindluse meetmetest.</p>	Arvestatud	Selguse huvides on eelnõu täiendatud ja täpsustatud, et heitsoojuse tootja on ETO üksnes siis, kui ta on peamine tootja võrgupiirkonnas.
10.	<p>Reservkütuse kasutamise võimaluse loomine ei pruugi olla ainus ega parim viis toimepidevuse tagamiseks. Toimepidevust võib olla võimalik tagada ka näiteks soojussalvestitega või elektroodkateldega, mis reservkütusena otseselt käsitletavad ei ole, kuid võivad olla konkreetsetes käitises optimaalseks lahenduseks. Seepärast peaks jätma soojusettevõtjale laiema otsusvabaduse, milliste meetmetega soojusvarustuse toimepidevus tagada. Võibolla oleks õigem seda üldse nimetada vajaliku kütuse reserviks ning sätte peaks sõnastama selliselt:</p>	Mittearvestatud	Siinkohal jääme varem väljendatud seisukoha juurde, et nimetatud sätte on juba praegu piisavalt paindlik ning hetkel ei ole mõistlik loobuda „reservkütuse“ mainimisest. Küll ei ole välistatud, et vajadus täpsustada sätet tekkib tulevikus. Sätte ei nimeta, milliseid reservkütuseid tuleb konkreetsetelt varuda, vaid see sõltubki ettevõttest ja tema kasutatavatest kütustest ja/või võimalustest alternatiivseid kütuseallikaid kasutada. Samuti ei ole sättes nimetatud, kas varu peab olema füüsiline või

	<p>„(3¹) Soojusettevõtja, kelle tootmise prognoositav maht aastas on vähemalt 10 000 MWh võrgupiirkonna kohta, on kohustatud toimepidevuse riskianalüüsis ja plaanis nägema ette meetmed soojusvarustuse tagamiseks hädaolukorras soojuse tootmiseks tagama niisuguse koguse reservkütuse kasutamise võimaluse, mis kindlustab soojusvarustuse seitsme ööpäeva jooksul.“.</p>		<p>tagatakse lepingu alusel. Küll aga on sätte eesmärk suurendada teenuse toimepidevust ka olukorras, kus kütuse kättesaadavuses on häireid, samuti olukorras, mil kütte kättesaadavuse probleemid esinevad elektrikatkestustega samal ajal.</p>
11.	<p>Muudatuse punkt 21 ehk § 41⁷ sätestatava ETO toimepidevuse strateegia osas ei ole sätte sõnastusest ega ka seletuskirjast selge, kas iga ETO peab ka koostama lisaks toimepidevuse plaanile ja riskianalüüsile ka strateegia või on strateegia ainult riigi/KOV tasandil vajalik</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Strateegia nagu ka üleriigilise riskianalüüsi koostamine on riiklik ülesanne, mida täidab riik ise. Mõlemat protsessi koordineerib ja juhib Riigikantselei. Rakendusaktis täpsustatakse ministeeriumide ja nende valitsemisalade ülesanded strateegia koostamisel. Need asjaolud on selgitatud ka seletuskirjas: „<i>Strateegia koostamist juhib Riigikantselei, kuid määrusega täpsustatakse loetelu strateegiat koostavatest asutustest.</i>“</p>
12.	<p>Võimalike trahvide summa tõstetud päris kõrgeks, kuid seejuures on päris paljud § 38 lg 3 loetletud rikkumised, mille eest trahvi võib määrata võrdlemisi umbmäärased ja nende täitmise kohta hinnangu andmine seetõttu paratamatult subjektiivne. Nii kõrge karistuse ähvardusel peaks olema selgem, mille eest trahve määratakse võidakse. Lisaks võib trahvi teha § 41¹ sätestatud kohustuse rikkumisel - ei ole selge, millist selles taustakontrolli sättes nimetatud kohustust siin silmas on peetud.</p>	<p>Arvestatud</p>	<p>Mõistame EPHA muret. Väärteokoosseisud on kohandatud. Jäänud on kehtivad koosseisud, st § 38 lg 3 p-d 1–7 (nendes muudatusi ei toimu), ja lisandub ainult kaks koosseisu: a) sellisest sündmusest teavitamata jätmine, millel on või võib olla oluline mõju elutähtsa teenuse osutajatele ja elutähtsate teenuste osutamise jätkamisele ühes või mitmes Euroopa Liidu liikmesriigis ning b) ülesande andmisel isikule, keda on karistatud karistusseadustiku 8. ja 15. peatükis sätestatud kuriteo või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK (ELT L 88, 31.03.2017, lk 6–21),</p>

			sätetatud kuriteo toimepanemise eest ning mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud (tegemist on seadusest tuleneva keelu rikkumisega).
Eesti Gaasiliit			
1.	Eelnõu käesolevas versioonis on soovitud arvestada meie ettepanekut, milles palusime eelnõu täiendada maagaasiseaduse (edaspidi MGS) muudatusega, mis üheselt tagab elutähtsa teenuse osutamisest ja sellega seotud kohustuste täitmisest tingitud tegevuskulude võrguteenuse tasusse lülitamise võimaluse. Muudatus on aga kahjuks tehtud MGS-i vales sättes. Nimelt muudetakse eelnõu § 7 punktiga 1 MGS §-i 171, mis reguleerib vaid veeldatud gaasi terminali (ehk ühe konkreetse Paldiskis asuva terminali) kasutamise tariife. Loodame, et see ei ole olnud eelnõu koostajate eesmärk ja tegemist on eksitusega. Seetõttu palume muuta MGS §-i 23 ja sätestada seal, et võrguteenuse hinna kujunemisel arvestatakse võrguettevõtja tehtud kulusid (sh ka tegevuskulusid, mitte ainult investeringuid) jätkusuutlikkuse ja toimepidevuse nõuete tagamiseks.	Arvestatud	Eelnõu on täiendatud.
2.	Selgitasime oma eelmises arvamuses eelnõu kohta, et ETO-del ja isikutel, kellelt ETO-d teenuseid ostavad, pole olnud võimalik arvestada taustakontrolli kohustusega võlaõiguslike lepingute sõlmimisel. Nii näiteks ei pruugi ETO ja juriidilise isiku vahelises lepingus olla välja toodud konkreetseid füüsilisi isikuid, kes konkreetseid tegevusi teevad, ETO-le teenust osutavale isikule pole ette nähtud kohustust selliste füüsiliste isikute andmete avaldamiseks ning kindlasti ei näe lepingud ette võimalust lepingu ülesütlemiseks põhjusel, et konkreetseid ülesandeid täitvad füüsilised isikud ei vasta taustakontrolli nõuetele. Palusime eelnõuga tagada ETO-le	Arvestatud	Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud meetmetega, mida tohib elutähtsa teenuse osutaja rakendada negatiivse taustakontrolli tulemuse korral.

	<p>võimalus enne seaduse jõustumist sõlmitud lepingud või muud kokkulepped lisakulutusi kandmata lõpetada, kui HOS §-s 411 nimetatud ülesandeid täitev isik ei vasta eelnõus sätestatud nõuetele või kui ETO-l pole võimalik konkreetset füüsilist isikut sõlmitud lepingu raames välja selgitada.</p> <p>Eelnõu seletuskirjale lisatud märkuste tabelis on eelnõu koostajad selgitanud, et ETO-l on taustakontrolli tegemiseks õigus saada temaga lepingulises suhtes oleva juriidilise isiku töötaja isikusamasuse kontrollimiseks vajalikke isiku üldandmeid. See selgitus on paljasõnaline, mistõttu palume täiendavalt selgitada, millisel õiguslikul alusel on ETO-l võimalik saada lepingupartneriks olevalt juriidiliselt isikult tema töötajate isikuandmeid.</p>		
3.	<p>Eelnõu käesoleva versiooni seletuskirjas on selgitatud, et HOS § 411 lõigetes 4 ja 5 sätestatud asjaolude ilmnemisel on ETO-ga lepingulises suhtes oleval juriidilisel isikul võimalik asendada konkreetse ülesande täitja teise töötajaga. Selgitus lähtub eeldusest, et ETO lepingupartner on nõus oma töötaja välja vahetama. ETO vaates on aga oluline, et seadus tagab võimaluse nõuda oma lepingupartnerilt töötaja väljavahetamist ka olukorras, kus lepingupartner seda teha ei soovi. Töötaja väljavahetamise nõude põhjendamiseks tuleb ETO-l avaldada lepingupartneriks olevale juriidilisele isikule taustakontrolli raames teada saadud isikuandmeid või vähemalt asjaolu, et konkreetne töötaja taustakontrolli edukalt ei läbinud ja seadus peab andma sellises olukorras isikuandmete avaldamiseks ETO-le üheselt õiguse. Palume eelnevast tulenevalt eelnõu täiendada.</p>	Arvestatud	Eelnõu ja seletuskirja on selles osas täiendatud.
4.	<p>Eelnõu uue versiooni kohaselt vabaneb ETO taustakontrolli läbiviimise kohustusest konkreetse inimese suhtes, kui HOS § 411 lõigetes 4 ja 5 sätestatud asjaolusid kontrollitakse muus seaduses sätestatud alusel ja korras. Seejuures tuleb</p>	Selgitus	Seletuskirja on täpsustatud. Riigisaladusele juurdepääsu õigusega füüsiliste isikute all on silmas peetud neid ETO töötajaid, kes täidavad ETO juures ülesandeid, milleks on vajalik riigisaladusele

	<p>seletuskirja kohaselt tugineda kontrollialuse inimese enda väidetele, et tema suhtes juba teostatakse samasisulist kontrolli ja ETO-l pole võimalik selle väite tõele vastavuses või ka muu seaduse alusel läbiviidud kontrolli tulemustes veenduda. Tekib küsimus, mil viisil saab või peab ETO tõendama inimese väiteid näiteks riikliku järelevalve raames? Seetõttu oleme seiskohal, et see, et taustakontrolli kohustusest vabanemiseks piisab inimese enda ütlusest, peab tulenema seadusest.</p>		<p>juurdepääsu õigus. Siin on mõeldud nt neid juriidilisi isikuid (kes võivad olla mh ETOd), kellele on väljastatud ka töötlemisluba (RSVS § 40). Kui juriidilisele isikule on antud töötlemisluba, peab tal olema määratud ka riigisaladuse kaitset korraldav isik ja teadmine tema juures töötavatest isikutest, kelle ülesannete täitmiseks on vajalik füüsilise isiku juurdepääsuõigus riigisaladusele. Lisaks, kui ETO töötaja taustakontroll (täpsemalt karistusandmete kontroll) tehakse muu seaduse alusel, siis ka sellest on ETO teadlik. Punktis 2 on silmas peetud olukorda, kus nt lennundussektori töötaja või nt turvatöötaja taustakontroll on juba selle valdkonna eriseadusega sätestatud, siis selle subjekti suhtes ei tehta täiendavalt taustakontrolli HOSi alusel.</p>
<p>5.</p>	<p>Eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole elutähtsat teenust korraldaval asutusel õigust ega kohustust riikliku järelevalve raames asuda ETO asemel hindama isiku usaldusväärsust. Sellest seletuskirja väitest järeldame, et eelnõu koostajate seisukoht on, ETO kaalutusotsus isiku sobivuse kohta ülesannet täitma ei allu riiklikule järelevalvele ja riiklik järelevalve kontrollib vaid taustakontrolli läbiviimise fakti. Selline väide ei tugine meie hinnangul seadusele, sest HOS § 45 paneb elutähtsa teenuse toimepidevust korraldavale asutusele järelevalvekohustuse HOS § 411 täitmise üle tervikuna. Palume eelnõus täpsustada elutähtsa teenuse toimepidevust korraldava asutuse järelevalvepädevuse piire taustakontrolli läbiviimise kohustuse täitmisel vastavalt seletuskirjas väidetule.</p>	<p>Arvestatud</p>	<p>Riikliku järelevalve raames kontrollitakse vaid taustakontrolli tegemise fakti, eelnõus on järelevalve sättes viidet täpsustatud. Isikuandmete töötlemisega seonduv kuulub andmekaitsealase järelevalve alla, mida teostab AKI.</p>
<p>6.</p>	<p>Eelnõu ega seletuskiri ei anna selget vastust, kas ETO-d peavad hakkama säilitama taustakontrolli käigus saadud isikuandmeid. Seletuskiri pigem möönab võimalust, et</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Eelnõuga kavandatud lahenduse korral ei pea ETO ise andmeid säilitama. Vastavate päringute andmed säilitatakse registrite logides.</p>

	<p>andmete säilitamise vajadus tuleb kõne alla järelevalve raames ehk kui elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus kontrollib kas ETO on taustakontrolli rakendanud. Nagu eelmises punktis märkisime, siis eelnõu koostajad on seisukohal, et sellisel järelevalve raames ei minda taustakontrolli sisusse, vaid piirduakse pelgalt faktiga, et taustakontroll on läbi viidud ehk vastav päring registrisse on tehtud. Selles kontekstis on registrist päringu vastuseks saadud isikuandmete säilitamise nõue täiesti põhjendamatu ning otseses vastuolus minimaalsuse põhimõttega. Me toetame ettepanekut, et luua tuleb riiklik digitaalne lahendus, kus ETO tehtud taustakontrolli päringud ja vajadusel ka päringutulemused riikliku järelevalve teostamiseks säiliks. Palume eelnõu vastava regulatsiooniga täiendada.</p>		
7.	<p>Meie ettepanekut eelnõusse taustakontrolli läbiviimise rakendussätete lisamiseks on soovitud arvestada, kuid meie hinnangul pakutud üleminekutähtaeg siiski igaks olukorraks lahendust ei paku. Nimelt annab eelnõu § 17 lõige 13 10-kuulise taustakontrolli läbiviimise rakendusaja, aga mitte sama paragrahvi lõikes 11 toodud juhul. Samuti on eelnõu § 17 lõike 12 kohaselt võimalik olukord, kus ETO koostab oma toimepidevuse riskianalüüsi 31. detsembriks 2026. a ja sama paragrahvi lõike 13 kohaselt tuleb tal samaks päevaks selle riskianalüüsi alusel viia läbi ka taustakontroll. Palume täiendavalt hinnata taustakontrolli kohustuse rakendamiseks vajalikku aega ning arvestada, et ka eelnõu § 17 lõikes 11 nimetatud juhul oleks sätte adressaadil taustakontrolli läbiviimiseks pärast riskianalüüsi kinnitamist mõistlikul määral ehk piisavalt aega.</p>	Arvestatud	<p>Eelnõu sõnastust on täpsustatud ja üleminekusätteid täiendatud. Täpsustatakse, et olemasolevatel ETOdel tuleb esmakordselt viia läbi taustakontroll hiljemalt kahe kuu jooksul peale eelnõu nõuetele vastava toimepidevuse riskianalüüsi koostamist ja kinnitamist HOS § 40 kohaselt. Edaspidi hakkab kontroll toimuma regulaarselt eelnõu § 41¹ lg 7 (endine 6) alusel.</p>
8.	<p>Eelnõuga on MGS-i tehtud täiendav muudatus, mille kohaselt isikule, kes osutab ETO-le võrgu või selle osa arendamise või opereerimise teenust, pannakse püsiv</p>	Selgitused	<p>Riigikaitseliste ülesannetega seotud muudatused on jäetud eelnõust välja.</p>

	<p>riigikaitseülesanne riigikaitseseaduse § 432 tähenduses. Eelnõu seletuskirjas on selle muudatuse sisu ja mõju selgitatud väga üldiselt, mistõttu rõhutame järgnevat. ETO-le võrgu või selle osa arendamise või opereerimise teenust osutaval isikul peab sarnaselt ETO-ga olema võimalus välistada teenuse osutamiseks vajalike asjade sundkasutusse võtmine või sundvõõrandamine riigikaitseseaduse alusel – palume kinnitada, et vastav välistamise õigus on kehtiva seaduse raames ka ETO-le teenust osutaval isikul olemas või kui seda pole, siis palume täiendada seadust. Samuti tuleb tagada võimalus määrata riigikaitseliku töökohustusega ametikohti ka ETO-le võrgu või selle arendamise või opereerimise teenust osutava isiku koosseisus – palume kaaluda, kas selleks piisab Vabariigi Valitsuse 09.08.2018. a määruse nr 73 „Elutähtsa teenuse osutaja juures täiendavate riigikaitseliku töökohustusega töökohtade määramise tingimused ja arvestuse pidamise kord“ muutmisest (praegu pole määruses muudatuste tegemise vajadust seletuskirjas kajastatud) või tuleb vastavasisuline muudatus teha seaduses. Palume täiendada seletuskirjale lisatud rakendusaktide kavandeid ja/või esitada eelnõu tekstis täiendav muudatus.</p>		
9.	<p>Eelnõust on võrreldes eelmise versiooniga välja jäetud riigikaitse ülesanded ettevõtjatele, kes osutavad elutähtsa teenuse osutajatele (edaspidi <i>ETO</i>) teenuseid, mis on hädavajalikud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks. Jääb mulje, et muudatuste väljajätmise põhjuseks on Kaitseministeeriumi ettepanek täiendavalt hinnata, kas on põhjendatud teatud valdkondi suure üldistustasemega elutähtsaks teenuseks nimetada ja seeläbi oluliselt suurendada püsiva riigikaitseülesandega isikute hulka, mis omakorda võiks hakata mõjutama riigi sõjalist kaitset. Eelnõu koostajad on jäänud selle juurde, et ETO-de hulga</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Riigikaitse ülesanded ettevõtjatele, kes osutavad ETOdele teenuseid, on jäetud eelnõust välja, kuna tulenevalt uutest Justiitsministeeriumi ja Riigikogu Euroopa Liidu asjade komisjoni juhustest tohib direktiivi ülevõtmiseks koostatud eelnõu sisaldada üksnes direktiiviga seotud asju. Selle tõttu oleme eelnõust võtnud välja kõik muudatused, mis ei ole seotud direktiivi ülevõtmisega. Näiteks lisaks riigikaitse ülesannetele on võetud eelnõust välja ka finantssektorit ja toidu jaekaubandust puudutavad muudatused. Kõik need muudatused on</p>

<p>suurendamine eelnõus kavandatud määral on vajalik ja põhjendatud ning seletuskirja mõjude osas on hinnatud, et kavandatava muudatusega kaasnevat mõju kaitseväekohustuslaste arvule saab hinnata väikeseks. Lisaks rõhutatakse, et Kaitseressursside Ametil on tulenevalt hädaolukorra seaduse § 40 lg-st 8 võimalus kontrollida riskianalüüsis toodud riigikaitseliste ametikohtade ja nende arvu asjakohasust. Neid põhjendusi arvestades jääb mõisteta, mis põhjusel on eelnõust välja jäetud riigikaitse ülesanded ettevõtjatele, kes osutavad ETO-dele teenuseid, mis on möödapääsmatud elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks.</p> <p>Selgitame samuti, et riigikaitse seaduse § 822 lg 1 ei luba sundkasutusse võtta ega sundvõõrandada asja, mis on vältimatult vajalik riigikaitse ülesande täitmiseks, sealhulgas elutähtsa teenuse osutamiseks. Puudub aga selgus, millist vara peab seadus elutähtsa teenuse osutamiseks vältimatult vajalikuks või kuidas tuleb selline vara kindlaks määrata ning kes seda teeb. Lähtudes sellest, et AS Gaasivõrk ostab sisse avariidega seotud teenuseid, on nende poolt elutähtsa teenuse osutamiseks vältimatult vajalikud lepingupartnerile kuuluvad asjad, näiteks sõidukid. Seadusega pole aga tagatud võimalust määrata selline vara elutähtsa teenuse osutamiseks vältimatult vajalikuks varaks ennetavalt (näiteks läbi ETO riskianalüüsi ja tsiviiltoetuse registrisse kandmise). Võimalik on vaid riigi poolt tehtud asja sundkasutusse võtmise või sundvõõrandamise otsuse vaidlustamine, mis aga märkimisväärselt suurendab ohtu, et ETO-l puuduvad kriisiolukorras elutähtsa teenuse osutamiseks vältimatult vajalikud asjad või tuleb tegeleda sundkasutusse võtmise otsuse vaidlustamisega elutähtsa teenuse osutamise arvelt.</p>		<p>aga alles tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus. HOS eelnõus mõjude hindamisel kaitseväekohustuslaste arvule lähtuti üksnes direktiivi ülevõtmisega kaasnevatest muudatustest. Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu mõjude hindamisel juba arvestatakse kõikide püsiva kriisiülesandega isikutega.</p> <p>Töite välja, et riigikaitse seaduse § 822 lg 1 ei luba sundkasutusse võtta ega sundvõõrandada asja, mis on vältimatult vajalik riigikaitse ülesande täitmiseks, sealhulgas elutähtsa teenuse osutamiseks. Puudub aga selgus, millist vara peab seadus elutähtsa teenuse osutamiseks vältimatult vajalikuks või kuidas tuleb selline vara kindlaks määrata ning kes seda teeb. ETO toimepidevuse tagamiseks vältimatult vajaliku vara määrab ETO. Seadusega ei ole piiratud, et see vara peab olema ETO omandis. See tähendab seda, et sundkoormise seadmisel tuleb anda teada ja põhjendada, et see vara on vältimatult vajalik kindla ETO elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks. Näiteks vara on määratud oluliseks ressursiks ETO toimepidevuse riskianalüüsis.</p>
---	--	---

Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit

<p>1.</p>	<p>Eelnõu § 1 punktiga 22 lisatakse hädaolukorra seadusesse (HOS) uus § 41¹, millega sätestatakse taustakontrolli eesmärgid ning elutähtsa teenuse osutaja (ETO) kohustus taustakontrolli rakendada teatud ülesandeid täitvate töötajate osas. ITL teeb ettepaneku mitte kehtestada ETO-dele taustakontrolli tegemise kohustust, vaid sätestada see täies ulatuses võimalusena mida kasutada, kui ETO riskianalüüs seda ette näeb.</p> <p>ITL on seisukohal, et tegemist on eelnõuga ülevõetavas Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2022/2557, mis käsitleb elutähtsa teenuse osutajate toimepidevust (edaspidi: CER direktiiv) sätestatust rangema regulatsiooniga.</p> <p>.</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Direktiivi art 13 lg 1 p e kohaselt on liikmesriikidel kohustus tagada, et ETOd võtavad oma toimepidevuse tagamiseks vajalikke meetmeid selleks, et tagada töötajate turvalisuse piisav haldamine. Selleks kohustub ETO määrama isikute kategooriad, kes peavad läbima taustakontrolli. Eelnõus vastab sellele HOS § 41¹ lg-s 2 sätestatud kohustus määrata toimepidevuse riskianalüüsis täpsed ülesanded, mida täitvate isikute suhtes peab tegema taustakontrolli. Direktiivi art 14 lg-s 1 on nimetatud, et liikmesriik peab täpsustama tingimused, mille alusel on ETO-l lubatud põhjendatud juhtudel ja üleriigilist riskianalüüsi arvesse võttes esitada taotlusi töötajate taustakontrolliks (seejuures komisjoni tõlgenduse kohaselt võib taotlus olla ka päring infosüsteemidesse). Seega art 14 lg 1 kohaselt tuleb luua tingimused taustakontrolliks, kohustus aga tuleneb art 13 lg 1 p-st e. Sellest olemegi lähtunud eelnõus toodud regulatsiooni kavandamisel.</p>
<p>2.</p>	<p>Praktikas hakkab meie hinnangul ebaselgust tekitama olukord, kus üks taustakontrolli alus tuleb seadusest ning teine riskianalüüsist (sh näiteks mõlemad neis puudutavad karistusseadustiku järgset süütegu ja karistusregistrist kontrolli). Meile jääb arusaamatuks, kuidas riskianalüüsi sisu ja sellest tulenevaid nõudeid hakatakse esitama (välis)partneri töötajate taustakontrolliks. Arvestama peab ka sellega, et tegemist on olulise riivega partneri töötajate isikuandmete vaates ning esimene nõue on näidata seadusest tulenevat alust. Lisame, et juhul, kui alus tuleb osaliselt</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Kohustus taustakontrolli teha tuleneb seadusest mitte riskianalüüsist. ETO kohustub tegema riskianalüüsi. Riskianalüüsist peab ETO määrama konkreetset ülesanded (mitte taustakontrolli subjektid isikuliselt!), mida täitva isiku suhtes on seaduse alusel põhjendatud ja eesmärgipärane teha taustakontrolli. Taustakontroll pole lubatud enne, kui vastav riskianalüüs on ETKA poolt seaduses sätestatud korras kinnitatud.</p>

	<p>seadusest ja osaliselt riskianalüüsisist, siis tõenäoliselt nõustatakse üksnes seaduses sätestatud aluste kontrollimisega ning kinnituste andmisega</p>		<p>Seaduses määratakse need koosseisud, mille esinemisel on välistatud isiku töötamine ETO juures (nt terroristlik tegevus), ehk tõsiste kuritegude esinemise korral.</p> <p>Ülejäänud karistuste korral võib olla samuti välistatud isiku töötamine teatud töökohal, kuid neid tuleb igal ETO-l hinnata oma riskianalüüsis kindlaks määratud töökohtade põhiselt, seega saab selleks sisend tulla iga ETO riskianalüüsisist, kus on hinnatud konkreetse ETO toimepidevust ja riske ETO toimepidevusele. Ka direktiivi art 14 lg 3 punktist b tulenevalt peab kontrollima, kas isikut on karistatud nende kuritegude toimepanemise eest (eelnõu järgi: kas on kehtiv karistus), mis võiksid olla konkreetse ametikoha seisukohast olulised. Karistusandmeid kontrollib ETO, kellel on õigus saada karistusregistri päringu tegemiseks vajalikke isiku üldandmeid. ETO-l on võimalik täpsemad tingimused leppida kokku oma lepingupartneriga. Samuti seada tingimusi teenuse tellimisel riigihanke läbiviimise teel. Sellisel juhul tuleb ETO-l seada vajaliku taustakontrolli läbimise kohustus hankelepingu täitmise tingimusena ning panna pakkujale kohustus asendada need teenust osutavad isikud, kes taustakontrolli ei läbi.</p> <p>Isikute taustakontrolli õiguspärasust kontrollitakse järelevalve raames.</p>
<p>3.</p>	<p>Kõnealuse sätte rakendamise teeb keerulisemaks see, et puuduvad ühtsed kontrolli mehhanismid ja teadmine, kuidas on välisriikides klassifitseeritud kuriteod, mis on nende registreeringute õiguslik tähendus (aegumine) või kas on võimekust välisriigis teovõimetuse registreeringute</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Teovõime kontrollimine on eelnõust välja jäetud ning kontroll piirdub üksnes karistatuse andmete päringuga. Eesti kodanike karistused teistes EL riikides jõuavad Eesti karistusregistrisse. EL riikide kodanike karistusi on võimalik kontrollida EL</p>

	<p>kindlakstegemiseks. Seega tekitab küsitavusi, kuidas teostab ETO teistest riikides vajalikke kontrole, hindab nende asjakohasust ja esitatud kinnituste vastavust ning paikapidavust.</p> <p>Veelgi arusaamatum on teovõime kontrolli aluse kehtestamine olukorras, kus täna selleks riiklik ühtne tugisüsteem ja kontrolli võimalus teadaolevalt puudub ega ole ka kohustusi selle tekitamiseks riigil.</p>		<p>karistusregistri andmebaasist ECRIS. ETOdel tekib võimalus esitada digitaalne päring. Sellise lahenduse puhul tuleb aga arvestada, et vastuse saamise täpne aeg jääb avatuks, kuna liikmesriikides on ametiasutustel erinevad tähtajad vastamiseks.</p> <p>Olenemata ECRISe kasutamise võimalustest saab ETO kõikidelt EL ja kolmandate riikide kodaniketelt küsida väljavõtte koduriigi registrist. See tähendab, et töötaja peab sellise väljavõtte ise esitama. Sellist lähenemist kasutatakse ka praegu mõne sektori puhul nii Eestis kui ka mujal maailmas.</p>
<p>4.</p>	<p>Oleme endiselt seisukohal, et juhul, kui riik näeb seadusega ette ETO-dele taustakontrolli kohustuse ja selle alused (2 tk), siis peab riik sätestama ka eelnõus omapoolse kohustuse tagada nende kontrollide (nt taustakontrolli) teostamist võimaldavad IT rakendused/registrid. Ilma vastavate registrite ja rakenduste olemasoluta ei ole ETO-del võimalik neid nõudeid täita.</p> <p>Leiame ka, et juhul, kui ETO-le pannakse kohustus teostada taustakontrolli, peab see olema seatud ka õigusena nõuda kõigilt partneritelt taustakontrolli läbiviimist ETO töötajate poolt, võimaldama saada registritest tasuta vajalikku informatsiooni taustakontrolli aluste kindlakstegemiseks (teovõime, karistuse puudumine, mitte karistuse kinnitus nagu on eelnõu § 41² lg 2) ning esitada seaduses toodud alust partneritele taustakontrolli tegemise õigusena. Tänapäevane õiguslik alus ei ole selge ega võimalda partneritelt vastava kohustuse täitmist nõuda.</p> <p>Seejuures tuleb HOS-is ära kirjeldada, kuidas hakkab toimuma Euroopa karistusregistrite infosüsteemist andmete pärimine. Teise liikmesriigi karistusregistrist andmete pärimine on osutunud tänase praktika järgi</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Teovõime kontrollimine on eelnõust välja jäetud ning kontroll piirdub üksnes karistatuse andmete päringuga. Vastus karistusandmete vahetuse kohta välisriikidega on esitatud märkuse nr 3 juures.</p> <p>Taustakontrolli on kavas niipalju kui võimalik digitaliseerida ja automatiseerida. Eelnõu täiendatakse karistusregistri muudatusega ning täpsustatakse, et karistusandmete kontroll ETOdele on tasuta. Eelnõu kohaselt on ETO-l õigus saada päringu tegemiseks vajalikud andmed ja päringu teeb ETO.</p> <p>Vastus karistusandmete vahetuse kohta välisriikidega on esitatud märkuse nr 3 juures.</p> <p>Eelnõus on täpsustatud, et taustakontrolli kohta sätestatud kohaldatakse ka elutähtsa teenuse osutajaga lepingulises suhtes oleva juriidilise isiku töötaja suhtes (võetakse üle direktiivi art 13 teine lause ja art 14 lg 1 p a). See tähendab seda, et ETO-l on ka lepingupartneri töötaja suhtes samad õigused taustakontrolli tegemisel. Taustakontrolli tegijaks on ETO ise, mitte tema lepingupartner. Selgitame</p>

	<p>keerukaks. CER direktiiviga ettenähtud võimalus annab samas lootust isiku karistusandmete edukaks pärimiseks. Seega tuleb siseriiklikult kirjeldada, kuidas selle võimaluse realiseerimine toimub.</p>		<p>lisaks, et samamoodi nagu on üksnes ETO kohustus koostada riskianalüüs, ei saa ka lepingupartnerite töötajatest tulenevat riski hindamist karistatuse andmete töötlemisel anda ETO lepingupartnerile. Lisaks võib sellise lahendusega kaasneda oht nii julgeolekule kui ka ETO ärisaladusele, kui ETOd peaksid avaldama lepingupartnerile riskianalüüsis toodud ajaolusid ja tagama sealjuures sellekohase teabe kaitset.</p>
5.	<p>Selgitust vajab HOS § 41¹ lg 5, mille kohaselt võib keelduda elutähtsa teenuse osutamisega seotud ülesande andmisest isikule, keda on karistatud tahtlikult toime pandud kuriteo eest ja mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud. Kas see on teadlikult jäetud ETO otsuseks?</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Jah, selgitatud ka eespool p 2 märkuse juures. Eelnõu kohaselt jagunevad karistused kahte liiki. Lõikes 5 (endine 4) on toodud välja kuriteod, mille esinemisel ei tohi isik ETO juures töötada. Lõikes 6 (endine 5) on toodud välja aga need kuriteod, mille suhtes on jäetud ETO-le kaalumisoigus, kas vabastada isik töölt, jätta tööle võtmata, suunata teisele tööle või aktsepteerida riski.</p>
6.	<p>Taustakontrolliga seonduvalt tuleb üle vaadata ka eelnõu rakendussätted, kuna üleminekuajaga vajavad ka olemasolevad ETO-d. Eelnõu § 17 punkti 13 kohaselt tuleb taustakontroll teha kümme kuu jooksul elutähtsa teenuse osutaja määramisest arvates, kuid hiljemalt 2026. aasta 31. detsembriks. See ei arvesta, et ka olemasolevatel ETO-del on töötajaid, keda kontrollitud ei ole. Kui lugeda kõrvale eelnõus sisalduvat HOS § 41¹ lõiget 6, kas siis olemasolevaid töötajaid tuleb kontrollida 2 aasta möödumisel eelnõu jõustumisest? Lisame, et 10 kuud on kindlasti liiga lühike aeg, et jõuaks kõik vajalikud kontrollid läbi viia.</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p>	<p>Eelnõu üleminekusätteid on täiendatud. Olemasolevad ETOd peavad koostama eelnõus toodud nõuetele vastavad riskianalüüsid ja plaanid hiljemalt 31.12.2026. Kuna taustakontrolli aluseks on ETO riskianalüüs, siis olemasolevatel ETOdel on kohustus teha taustakontroll hiljemalt 31.12.2026.</p>
7.	<p>ETO-de koostööpartnerite töötajatele riigikaitseülesanne Elutähtsa teenuste täitmisel tekitab praktikas proleeme olukord, kus ETO koostööpartneri töötajatel puudub riigikaitse kohustus ja nad pole vabastatud</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Püsivad riigikaitseülesanded on jäetud eelnõust välja, need vaadatakse üle tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu raames. ITL ettepanek saadetud MKM-le.</p>

	<p>mobilisatsioonist. See tähendab, et nad ei saa ka ETO-le elutähtsa teenuse osutamisega seotud ülesandeid täita, kui nad mobiliseeritakse.</p> <p>Seetõttu teeme ettepaneku täiendada eelnõuga elektroonilise side seadust järgmise sättega elutähtsa teenuse osutamisega seotud ülesannete kohta:</p> <p><i>„Isiku, kes osutab elutähtsa teenuse osutajaks olevale sideettevõttele võrgu- ja infosüsteemide arendamise või opereerimise teenust, püsiv riigikaitseülesanne riigikaitseseaduse § 43² tähenduses on tagada taristu toimimine vastavalt hädaolukorra seaduse § 37 lõike 2 alusel kehtestatud nõuetele.“</i></p>		
8.	<p>Intsidentidest teavitamine lihtsamaks ja selgemaks</p> <p>Eelnõu § 1 punktiga 12 täpsustatakse HOS § 37 lg 3 punktis 7 sisalduvat elutähtsa teenuse korraldaja (ETKA) volitunormi hädaolukorrast ja selle ohust teavitamise kohta ning eelnõu § 1 punktiga 17 täpsustatakse ETO teavitamiskohustust.</p> <p>ITL esitab uuesti ettepaneku sätestada ühekordne kohustus riigiasutuste teavitamiseks. ITL-i varasemale tagasisidele antud selgituste kohaselt (eelnõu lisaks 4 olev märkuste tabel, lk 46) tuleb ka eelnõu vastuvõtmise järgselt teavitada nii Riigi Infosüsteemi Ametit küberturvalisuse seaduse (KüTS) alusel kui ka ETKA-t HOS-i kohaselt.</p> <p>Selguse huvides teeme ettepaneku lisada eelnõusse intsidentidest teavitamise kohustuse juurde välistus (näiteks HOS § 38 lg 3 p 4) nende intsidentide osas, mis on seotud võrgu- ja infosüsteemidega ning millest teavitatakse KüTS-i alusel.</p> <p>Lisaks mitmesse kanalisse teavitamisele on sündmuse sõnastus, millest on vaja teavitada, muutunud eelnõus justkui laiaulatuslikumaks.</p>	Mittearvestatud	<p>Täpsema teavitamise korra, sh nõuded aruandele sätestab ETKA toimepidevuse nõuete määruuses. Sideettevõtjatele on ETKA juba kehtestanud teavitamise nõuded oma toimepidevuse nõuete määruuses ning need nõuded vajavad täiendamist vähesel määral.</p> <p>Intsidentide puhul on teatud juhtudel raske eristada, kas on tegu puhtalt küberintsidendiga või muu sündmusega, selle tõttu on ka jäetud nii ETKA kui ka RIA teavitus. Üldjuhul ei eelda see ka suuremat koormust, üksnes täiendava e-posti aadressi lisamist kirja saajate väljale.</p>
9.	ITL teeb ettepaneku eelnõu § 1 punkt 12 jätta eelnõust	Arvestatud	HOS § 37 lg 3 p 7 ja § 38 lg 3 p 4 sõnastused on

	<p>välja ehk jääda HOS § 37 lg 3 p 7 osas kehtiva sõnastuse juurde, mis on selge ja üheselt mõistetav ning välistab dubleerivate ohuteavituste edastamise kõigi ETOde poolt. Seega palume mitte laiendada hädaolukorda kõikvõimalike ohuolukordade ja sündmustega.</p> <p>Selgitame, et sündmuse mõiste tähendus võimaldab laiemat tõlgendamist. Näiteks ilmastikuoludest tulenev oht ja valmisolek ei peaks tähendama, et kõik ETO-d teavitavad tormist, mis võib nende teenust mõjutada antud piirkonnas. Liiga lai käsitlus ning kõigist elutähtsa teenuse häiretest ja võimalikest riskistsenaariumitest teavitamine muutub koormavaks ega peaks olema intsidendist teavitamise eesmärk. Seda enam, et täna ei ole ka selget seaduses toodud erisust ohu ja tegeliku intsidendi teavitamise, teavitamise tähtaegade ning sellekohase raporti koostamise vajaduse osas, ka KüTS-i sätted ei ole veel paigas (EL-i uut võrgu- ja infosüsteemide direktiivi üle võttev eelnõu on alles koostamisel).</p>	<p>osaliselt</p>	<p>ühtlustatud. Kasutatakse kehtivat HOS § 38 lg 3 p 4 sõnastust.</p>
<p>10.</p>	<p>Auditeerimise kohustuse täpsustamine ja dubleeriva auditi välistamine</p> <p>Eelnõu § 1 punktiga 30 lisatakse HOS-i uus säte § 45¹, mis reguleerib sõltumatu auditi tellimist ning läbimist. Seoses sellega on ITL-il kaks ettepanekut:</p> <p>1) välistada auditi tegemise kohustus ulatuses, mis on KüTS-i ja sektorspetsiifiliste seaduste alusel tehtava auditiga juba kaetud, et vältida dubleerivaid kohustusi ning tegevusi erinevate seaduste alusel.</p> <p>Kuna eelnõus sätestatud kohustusest ei saa keelduda, siis seda enam on oluline, et ei kohustataks tegema dubleerivaid tegevusi, mis suurendavad halduskoormust.</p> <p>Lisame, et CER direktiivi artikkel 1 lõige 2 sätestab</p>	<p>Arvestatud osaliselt</p>	<p>Nõustume, et auditite dubleerimist tuleb välistada. Eelnõu seletuskirja on täiendatud. Auditi rakendamise tingimusi on selgitatud täiendavalt seletuskirjas.</p>

üldpõhimõttena, et seda direktiivi ei kohaldata (EL) 2022/2555 ehk KüTS-iga hõlmatud küsimuste suhtes. Arvestades nii dubleerivat auditi kohustust kui ka dubleerivaid intsidenti teavitusi, tuleks hinnata, kas CER direktiiv artikkel 1 lõige 2 ja artikkel 8 saavad ikkagi korrektselt üle võetud käesoleva eelnõuga.

2) Täpsustada eelnõus või selle seletuskirjas, millal tellib järelevalveasutus auditi omal kulul ja millistel juhtudel on järelevalveasutusel õigus kohustada ETO-t auditit läbima ETO enda kulul;

Selgitame, et väga oluline on, et auditi tegemise ajend või alused oleksid selgelt arusaadavad (nt korduvate intsidentide, ohuolukordade või toimepidevuse nõuete täitmata jätmise korral).

Meie hinnangul on mõeldav, et kui on toimunud eelneva järelevalvemenetluse raames tuvastatud ETO poolne konkreetne rikkumine, siis võib järelevalveasutus määrata auditi ETO-le ETO kulul, et see tõendaks enda protsesside nõutavale tasemele viimist. Muudel juhtudel, kui näiteks järelevalveasutust huvitab üldiselt kuidas valdkonnas mingis lõigus lood on, kuidas on üksikute ETO-de puhul mingi kitsama valdkonna haldamine ettevõttesiseselt korraldatud, siis peaks sellise ettevaatava infokorje või turuolukorra tuvastamise auditi tellima järelevalveasutus enda kulul.

Tuleb aru saada, et ka auditeerimine järelevalveasutuse kulul tähendab ETO vaates seda, et järelevalveasutus kannab vaid võimaliku kolmanda osapoole (audiitorfirma vms) kulu. ETO peab ka siis panustama oma enda üht hinnalisemat ja piiratumat ressursi, milleks on võrgu tippspetsialistide aeg.

Seega ei tohi selliseid auditeid määrata kergekäeliselt, mõeldes et nt korra 3 aasta jooksul võiks ikka tellida, et saada

	tunnetust, kuidas ETO-d toimetavad, vaid üksnes väga põhjendatud juhtudel ja erandkorras ühe viimase meetmena. Ülejäänud ajal peab ETO-järelevalveasutuse infovahetus ja suhtlus baseeruma ikkagi riskianalüüsidel ning toimepidevusplaanidel.		
11.	<p>Saartalituse nõude täpsustamine</p> <p>Eelnõu § 1 punktiga 21 muudetakse HOS § 41 lõikes 2 sisalduvat saartalituse nõuet. ITL esitas selle kohta ettepaneku sõnastada säte tulevikukindlamalt, mitte kirjutada ette kasutatavate ühenduste tehnoloogiat. Eelnõu lisaks 4 olevas märkuste tabelis (lk 48) on märgitud see ettepanek arvestatuks, aga eelnõu tekstis on säte muutmata.</p> <p>Seetõttu esitame uuesti ettepaneku muuta HOS § 41 lg 2 järgmiselt:</p> <p><i>„(2) Kui elutähtsa teenuse kättesaadavust tagavad võrgu- ja infosüsteemid asuvad välisriigis ning need ei toimi või ühendus välisriigiga katkeb ühendatud üldkasutatava elektroonilise side võrgu liinirajatistega on katkenud, on elutähtsa teenuse osutaja kohustatud tagama elutähtsa teenuse kättesaadavuse alternatiivsel viisil ja vahenditega.“</i></p>	Arvestatud	Eelnõu on täiendatud.
12.	<p>ETO riskianalüüsi ja toimepidevuse plaani RIA-le edastamise kohustuse kitsendamine</p> <p>Eelnõu § 1 punktiga 20 täiendatakse HOS § 40 uue lõikega 10, mis sätestab kohustuse edastada toimepidevuse riskianalüüsi ja plaani või nende muudatused enne kinnitamist arvamuse avaldamiseks RIA-le, kelle ülesanne on kontrollida saartalituse (HOS § 41 lõike 2) nõuete täitmist.</p> <p>ITL on seisukohal, et kogu riskianalüüsi ja toimepidevuse plaani esitamine RIA-le ei ole põhjendatud, kui RIA teostab järelevalvet üksnes saartalituse sätte osas. RIA ei hinda ega analüüsi kogu HOS-iga hõlmatavaid toimepidevuse tagamisega seotud nõudeid, millest tulenevalt tuleb</p>	Mittearvestatud	<p>Riske hinnatakse kogumis ning vaid kitsa osa edastamine ei anna ette pilti ja ei võimalda RIA-le anda adekvaatset hinnangut.</p> <p>Normi kitsendamine tekitab olukorra, kus tuleb anda hinnang ainult ühe riskianalüüsi lause või lõigu alusel, omamata teadmist kontekstist.</p>

	rakendada info esitamisel minimaalsuse põhimõtet. Seetõttu teeme ettepaneku eelnõu § 1 punkti 20 vastavalt kitsendada.		
13.	<p>Riigi roll elutähtsate teenuste tagamisel CER direktiiv rõhutab mitmes kohas elutähtsate teenuste asendamatu rolli ning vajadust riigi poolt nende osutamist toetada. Näiteks põhjenduspunktides 1 ja 3. Konkreetsemalt sätestatakse CER direktiivi artikkel 1 lg 1 punktis a, et liikmesriikide kohustus on aidata elutähtsa teenuse osutajatel täita neile pandud kohustusi. CER direktiivi artikkel 10 lõige 1 sätestab järgmist:</p> <p><i>„Liikmesriigid toetavad elutähtsa teenuse osutajaid nende toimepidevuse suurendamisel. Kõnealune toetus võib hõlmata juhendmaterjalide ja meetodikate koostamist, elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse testimiseks õppuste korraldamise toetamist ning nende töötajatele nõustamise ja koolituse pakkumist. Ilma et see piiraks riigiabi eeskirjade kohaldamist võivad liikmesriigid anda elutähtsa teenuse osutajatele rahalisi vahendeid, kui see on vajalik ja põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega.“</i></p> <p>Eelnõu lisaks 3 olevas vastavustabelis on märgitud, et see säte on üle võetud HOS § 37 lõike 1 punktides 1 ja 2. Nimetatud punktid sätestavad ETKA kohustuse koordineerida elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamist ja nõustada elutähtsate teenuste osutajaid. Me ei ole kindlad, kas CER direktiivis viidatud riigipoolse toetusega saab käsitleda vaid koordineerimist ja küsimuste korral nõustamist.</p> <p>Oleme liiduna varasemalt korduvalt asunud seisukohale, et riigi poolt on vastutustundetult panna vastutus ristsõltuvuste lahendamise ja lepingupartnerite riski maandamise eest tervikuna ETO-le endale. Samuti, et riik peab tagama</p>	Selgitused	<p>Direktiivi artikli 10 lg 1 käsitleb igasugust riigi toetust ettevõtjatele, mitte üksnes rahalist. Kui aga toetus on rahaline, siis tuleb lähtuda riigiabi reeglitest. See tähendab seda, et sideettevõtjatele pakutav rahaline toetus kvalifitseerub riigiabiks, mida erandita ei saa sideettevõtjatele anda.</p> <p>Direktiivi põhjenduspunkti 25 kohaselt peaksid liikmesriigid toetama elutähtsa teenuse osutajaid, sealhulgas neid, kes kvalifitseeruvad väikesteks või keskmise suurusega ettevõtjateks, nende toimepidevuse tugevdamisel kooskõlas liikmesriikide direktiivis sätestatud kohustustega, ilma et see piiraks elutähtsa teenuse osutajate enda õiguslikku vastutust tagada selline nõuetele vastavus, ja vältima selle käigus liigset halduskoormust. Eelkõige võiksid liikmesriigid koostada juhendmaterjale ja meetodikaid, toetada elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse testimiseks õppuste korraldamist ning pakkuda nõustamist ja koolitusi elutähtsa teenuse osutajate töötajatele. Seda kõike on kavas ETOdele pakkuda.</p> <p>Rahalised eraldised on lubatud riigiabi reegleid järgides, kui see on vajalik ja põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega ja ei piira Euroopa Liidu toimimise lepingus (ELi toimimise leping) sätestatud konkurentsieeskirjade kohaldamist.</p>

	<p>erakorraliste ja täiendavate kohustuste osas selge kompenseerimise mehhanismi ja vahendid ETO-dele. Ebamõistlik on eeldada, et erasektor panustab niivõrd olulisel määral riigikaitsele ilma tegeliku kompenseerimise võimaluseta. Loodame, et ülal viidatud CER direktiivi artiklite valguses saavad need teemad olema tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus kajastatud.</p>		
<p>14.</p>	<p>Taustakontrolli kohustus (eelnõu § 1 p 20, HOS § 411 jj). ITL-i liikmete jaoks on endiselt problemaatiline see, et taustakontrolli läbiviijaks on igal juhul elutähtsateenuse osutaja (ETO) ise, mitte tema lepingupartner olukorras, kus tegu on lepingupartneri töötajaga. Teeme ettepaneku anda eelnõuga võimalus ETO-ga lepingulises suhtes olevale elutähtsa teenuseosutajale teostada taustakontrolli oma töötajate suhtes (ETO volikirja/kinnituse alusel) ning võimaldada ETO-l vajadusel kontrollida partneri poolt töötajatele taustakontrolli tegemist ning asjakohase karistuse puudumist.</p> <p>Andmete töötlemine ja riive. Kõigi nende partnerite teenusega seotud töötajate väljaselgitamine (shtöötajate vahetumine), karistusregistrist päringu tegemine, päringu hindamine, päringute ja korduspäringute säilitamine jne on ebamõistlik halduskoormus, mille saaks asendada ETO õigusega nõuda partnerilt elutähtsa teenuse osutamise seotud töötajate taustakontrolli tegemist ning töötaja väljavahetamist karistuse olemasolu korral. See oleks töötajate isikuandmete töötlemise suhtes väiksem riive. Usaldusteenuste osutamise kontekstis (kelle kehv taustakontrolli kohustus tuleneb e-identimise ja etehingute usaldusteenuste seadusest) on praktiliselt näidanud, et partnerile kohustuse delegeerimine on töötanud väga hästi.</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Lepingupartnerite töötajate taustakontrolli kohustus tuleneb direktiivist, mis kohustab tagama, et taustakontrolli tehakse ka väliste teenuseosutajate suhtes, kes täidavad ETO jaoks tundlikke ülesandeid (vt direktiivi art 13 teine lause ja art 14 lg 1 p (a)). Isikute usaldusvääruse tagamine/haldamine on ETO kohustus ja ülesanne (art 13 lg 1 (e)). Oluline on panna tähele ka seda, et andes isikule olulise ülesande (mille täitmine eeldab, et isik oleks nõuetekohaselt kontrollitud ja taustakontrolli läbinud) peab ETO olema teadlik isiku karistusandmetest ja eelnõus loetletud asjaoludest, keeldumisel esinemisel ka mitte andma enam isikule seda ülesannet. ETO-l ei ole võimalik seda kõike täita, kui taustakontrolli teeb kolmas isik (lepingupartner). ETO ei saa tagada, et tema juures töötab või talle osutab teenust nõuetele vastav isik, kui ise ei näe andmeid, mille alusel teeb otsuse. Selgitame lisaks, et samamoodi nagu on üksnes ETO kohustus koostada riskianalüüs, ei saa ka lepingupartnerite töötajatest tulenevat riski hindamist karistatuse andmete töötlemisel anda ETO lepingupartnerile. Lisaks võib sellise lahendusega kaasneda oht nii julgeolekule kui ka ETO ärisaladusele, kui ETOd peaksid avaldama</p>

<p>Erinevate audiitite ja serfitseerimise raames tehakse kontrolle 1-2 korda aastas (partneri kohta) ning selle kohustuse täitmisega ei ole seni probleeme esinenud.</p> <p>Elutähtsa teenuse osutamise seotud päringute maht ja dubleerimine. Näiteks kujuneb olukord erijaburaks ja ebamõistlikuks juhul, kui ühe ETO-st sideevõtja andmekeskuses majutab oma oluliste funktsioonide jaoks olulisi süsteeme ja andmete administreerimiskohta mitu erinevat ETO-t (nt pank, elektrievõtte jne) ning kui esineb tavapäraselt sageli tulev olukord, et erinevatele ETO-dele osutab teenuseid üks ja sama partner ning teenust osutavad töötajad on samad. Sellisel juhul tehakse sellele partneri töötajale taustakontroll kõigi eelpool nimetatud ETO-de poolt.</p> <p>Töösuhete lõpetamise küsitav võimalus. Lisaks on raske ette kujutada, kuidas rakendada praktikas eelnõuga lisatava HOS § 412 lõiget 4 ja kaaluda töölepingu ülesütlemist töölepingu seaduse (TLS) § 88 alusel. Partneri töötajate suhtes ETO-l taoline alus töölepingu lõpetamiseks kindlasti puudub. TLS § 88 lg 1 loetelu ei ole küll lõplik, kuid siiski peame kahtlaseks ka täna, et ETO-l töötaja töölepingut saaks erakorraliselt üles öelda taustakontrolli tõttu.</p> <p>Julgeoleku ja ärisaladuse paljastamise argument. Eelnõu autorite viide ja väide on, et taustakontrolli tegemist ei saa delegeerida partnerile sarnaselt riskianalüüsile julgeoleku ja ärisaladuse paljastamise kaalutlustel. See võrdlus ei ole meie arvates kohane. See, kui ETO delegeerib teatud funktsiooniga töötajate taustakontrolli kohustuse partnerile, ei tähenda kuidagi, et partnerid riskianalüüsis sisalduvaid täpsemaid asjaolusid või ärisaladusega seotud andmeid peaksid saama. Samu pole see erinev kuidagi situatsioonist, kus ETO peab ise partneri töötajate kohta taustakontrolli</p>		<p>lepingupartnerile riskianalüüsis toodud asjaolusid ja tagama sealjuures sellekohase teabe kaitset. Andmete säilitamise puhul juhime tähelepanu sellele, et ETO ei pea eraldi säilitama andmeid, see säte on eelnõust välja võetud. Päringute tegemist puudutavad logid säilitatakse karistusregistri juures.</p>
--	--	---

	<p>tegema. Mõlemal juhul peavad ETO partnerid minimaalselt teadma vähemalt seda, millised nende poolt osutavad teenused või funktsioonid on ETO-le kriitilised. Kui ETO peaks ise partneri töötajate osas taustakontrolli tegema ning ka selleks partneri töötaja nõusolekut küsima, siis peab ETO partneriga omavahel selgitama põhjalikumalt, milliste funktsioonide osas ja miks tal on vaja teatud funktsiooni täitvate inimeste andmeid ja nõusolekuid partnerilt. Samuti, kuna ETO-l pole otsest töösuhet partneri töötajaga, peab partner selgitama nüansse töötajatele, võtma neilt spetsiifilised nõusolekud ja andmetega koos ETO-le saatma. Mida rohkem tekib asjaajamist poolte vahel ja andmete edasi-tagasi saatmist, seda suurem on ka risk, et riskianalüüsides sisalduvad asjaolud ja detailid avaldatakse suuremale ringile inimestele. Jäiga nõude tulemusena tõstetakse riski paljastada kolmandatele isikutele elutähtsa teenuse osutamise seonduvaid, sh julgeolekuse või ärisaladusse puutuvaid fakte.</p>		
<p>15.</p>	<p>Intsidentidest teavitamine (eelnõu § 1 p 10, HOS § 37 lg 3 p 7) Ülevõetava CER direktiivi artikkel 15 lõike 1 kohaselt tuleb tagada, et elutähtsa teenuse osutajad teavitavad pädevat asutust põhjendamatu viivitusega intsidentidest, mis oluliselt häirivad või võivad oluliselt häirida elutähtsate teenuste osutamist. Tänapäevane HOS-i sõnastus võimaldab lugeda CER direktiivi kohustusest täidetuks selle kohustuse, et intsidentidest teavitamise kord (hädaolukorrast või selle ohust teavitamise korraldus) elutähtsa teenuse toimepidevust korraldava asutuse määrusega kehtestatakse. Eelnõu aga laiendab olulisel määral sätte sõnastust, lugedes hädaolukorra alla mistahes planeerimata katkestused, katkestuste ohud jms</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>HOS § 37 lg 3 p-s 7 toodud sõnastus on kehtiva HOS § 38 lg 3 p 4 sõnastus ja sellega ei laiendata hädaolukorra mõistet, vaid tuuakse välja, et ETKA-l tuleb täpsustada HOS § 38 lg 3 p-s 4 sisalduva kohustuse tingimusi ja korda, st mis tingimustel ja mis korras teavitatakse elutähtsa teenuse toimepidevust oluliselt häirivast sündmusest või sellise sündmuse toimumise vahetust ohust, hädaolukorrast või selle ohust. Sõnastusest endast selgub, et teavitada ei tule igasugusest sündmusest, vaid üksnes oluliselt häirivast sündmusest, selle ohust või hädaolukorrast ja selle ohust. Plaanilistest</p>

	<p>häärivad sündmused. Leiame, et antud laiem tõlgendus muudab ETO jaoks intsidentidest teavitamise kohustuse ebamääraseks ja ebaselgeks ning praktikas raskesti täidetavaks. Tekib küsimus, kes hakkab praktikas seda sätet tõlgendama ja selle tõlgenduse asjakohasust hindama? Eeltoodust tulenevalt teeme ettepaneku jätta tänane HOS § 37 lg 3 p 7 sõnastus hetkel eelnõuga muutmata ja sõnastada hädaolukorra mõiste ümber tervikuna, kui HOS uude koondatud tsiviilkriiside ja riigikaitse seadusesse üle viiakse. Kordame ka ettepanekut välistada topelt raporteerimise kohustus ETO-dele. Mitmele asutusele samasisulise teavituse saatmine nii küberturvalisuse seaduse (KüTS) kui ka HOS alusel tekitab topelt raporteerimise ja topelt asjaga tegelemise erinevate ametite/asutuste poolt. See tekitab lisakoormust kõigile osapooltele ja asjatut asjaajamist ning ebaselgust.</p>		<p>katkestustest ei pea teavitama ja seda ETKA ei pea ka oma määrusega reguleerima. Juba praegu teavitavad ETOd ETKAt olulisematest sündmustest, mis ei anna välja hädaolukorra mõõdet. Eelnõuga olukorda ei muudeta, lihtsalt ühtlustatakse sätete sõnastusi, et ka volitusnorm oleks CER direktiivi mõttega kooskõlas.</p> <p>Teavitamise kohta oleme varem toonud välja, et intsidentide puhul on teatud juhtudel raske eristada, kas on tegu puhtalt küberintsidendiga või muu sündmusega, selle tõttu on ka jäetud nii ETKA kui ka RIA teavitus. Üldjuhul ei eelda see ka suuremat koormust, üksnes täiendava e-posti aadressi lisamist kirja saajate väljale. MKM on teadlik ITL tõstatatud murest ja võimaluse korral üritatakse lihtsustada sideettevõtjatele intsidentidest teavitamist.</p>
<p>16.</p>	<p>Asutuste vaheline koostöö, teavitamine ja aruandlus (eelnõu § 1 p 20 – HOS § 416) Teeme ettepaneku täiendada eelnõus HOS § 41_6 lõiget 1 ja lisada korraldavale asutusele ka järgmine kohustus: kui korraldav asutus edastab ETO ärisaladuseks olevat teavet, siis on korraldaval asutusel kohustus informeerida elutähtsa teenuse osutajat asutustest ja isikutest, kellega on jagatud infot, mis on elutähtsa teenuse osutaja poolt klassifitseeritud ärisaladuseks.</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Puudub vajadus vastavaks eelnõu täiendamiseks, kuna tegemist on AvTS kehtiva regulatsiooniga. Vastavalt AvTSi § 35 lõike 1 punktile 17 tuleb tunnistada asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks teave, mille avalikustamine võib kahjustada ärisaladust. Kui sellist teavet töötleb ETKA nimetatud alusel AK teabena, tuleb lähtuda AvTSi § 38 lõikest 3 ehk asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks tunnistatud teabele on juurdepääsuõigus riigi ja kohaliku omavalitsuse ametnikul või töötajal oma ametiülesannete täitmiseks. Seda teavet ei tohi edastada kolmandatele isikutele juurdepääsupiirangu kehtestanud asutuse loata. Vastav selgitus on lisatud seletuskirja.</p>

17.	ITL-i ettepanek on strateegia koostamise kohustus panna selgelt eelnõuga Riigikantselei kohustuseks, mitte ETO kohustuseks.	Selgitused	Strateegia nagu ka üleriigilise riskianalüüsi koostamine on riiklik ülesanne, mida täidab riik ise. Mõlemat protsessi koordineerib ja juhib Riigikantselei (HOS § 41 ⁶ lg 3). Rakendusaktis täpsustatakse ministeeriumide ja nende valitsemisalade ülesanded strateegia koostamisel. Need asjaolud on selgitatud ka seletuskirjas „ <i>Strateegia koostamist juhib Riigikantselei, kuid määrusega täpsustatakse loetelu strateegiat koostavatest asutustest.</i> “ Elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse strateegia koostamiseks vajalike andmete loetelu, strateegia koostamise nõuded ja korra ning loetelu strateegiat koostavatest asutustest kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. Seega tuleneb ka eelnõu § 41 ⁶ lg-s 4 sisalduvast volitusnormist selgelt, et strateegiat koostavad asutused, mitte ETOd. Sellest tulenevalt ei pea ka vajalikuks seda asjaolu täiendavalt täpsustada.
18.	Auditeerimiskohustus (eelnõu p 23, HOS § 451) Auditeerimiskohustuse osas on eelnõus arvestatud osaliselt ITL-i varasemaid ettepanekuid, kuid teeme täiendava ettepaneku kitsendada auditeerimise kohustust olukorras, kus selle sama elutähtsa teenuse toimepidevust auditeeritakse KÜTS-i alusel. Lisaks teeme ettepaneku asendada eelnõus HOS § 451 lõikes 3 märgitud 6 kuud samaväärse auditi tegemisest 12 kuuga, kuna praktikas tehakse auditeid kord aastas, mitte kuue kuu tagant.	Arvestatud	Eelnõu on täiendatud – kuuekuuline nõue asendatud kaheteistkümne kuulisega. Eelnõus kavandatud säte võimaldab pidada auditi kohustust läbituks, kui on eelnevalt läbitud samaväärne audit. Kui ETO-l tuleb läbida HOSi alusel audit ja auditi skoop langeb kokku varem KÜTSi alusel läbitud auditi skoopiga, siis loetakse KÜTSi alusel läbitud audit samaväärseks. Kui KÜTSi alusel tehtud audit katab üksnes osa HOSi alusel nõutud auditist, siis loetakse audit samaväärseks üksnes selles osas. Vastav täiendus on lisatud eelnõu teksti.
Eesti Toiduainetööstuse Liit			
1.	75% mahu tagamise nõue tähendab Eestis turustatud	Selgitused	Seaduse eelnõu ei sea 75%-list piirangut. Täpsemad

	<p>lihatooteid ja mitte nt meie ekspordimahte või loomakasvatuse mahte</p> <p>IT-süsteemide saartalituse nõuet ikkagi ei tule, erinevalt algsest VOSi versioonist. Tagasisidestame:</p> <p>Valitsus soovib suuri toidutootjaid nimetada ETOdeks, jätkates samal ajal nende sisulist välistamist energia- ja põllumajandustoetusmeetmetest. Ettevõtted, kelle kanda toidujulgeolek on, peavad jätkuvalt ise hakkama saama. Ainuüksi AS Maag Eesti maksis Eestis elektrienergia eest 2022. aastal 6,5 miljonit eurot rohkem kui aasta varem ja soojusenergia eest 5,9 miljonit eurot rohkem. Riigi poliitika on erinevate ministriumite haldusalades karjuvalt vastuoluline.</p>		<p>toimepidevuse nõuded kehtestab korraldav asutus. Vastav regionaalministri määrus alles töötatakse välja. Eelnõu rakendusaktide kavandis on toodud välja üksnes esmane määruse sisu, mida veel kohandatakse väljatöötamise käigus.</p> <p>Saartalituse nõue on tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus ja HOSs ühtlustatud ning käesolevas eelnõus on esitatud uus sõnastus, mis oluliselt erineb algsest versioonist. Algses versioonis oli kehtiva HOS § 41 lg 2 sõnastus. Nüüd on mõlemas eelnõus täiesti uus sõnastus, mille oleme toidusektori erialaliitudega ka kokku leppinud.</p>
2.	<p>ETO staatuse määramine ainult seetõttu, et ettevõtte on majandusaasta aruande alusel suurima käibega antud valdkonnas tekitab mitmeid küsimusi, eelkõige koosmõjus ETOks määramise ja ETOle esitatavate nõuete ulatuse ja nende täitmise lühikese ajaraami tõttu. Kui tihedalt hinnatakse ümber käibeid ettevõtetel – kas see on vaid majandusaasta aruande alusel? Kas toimub ka kriteeriumi täitmise hindamise protsess juhul, kui toimub ettevõtte jagunemine/osaline müük või mõnede muude turuosaliste liitumine ja uue valdkonna suurima käibega ettevõtte tekkimisel? Kuidas toimub ETO staatusest vabastamine (ja ETO staatuse tõttu tehtud ja hiljem ärioluliselt mittevajalike investeeringute hüvitamine)?</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Nagu nähtub eelnõu seletuskirjast, on esialgu kavas hinnata ettevõtjaid, kes vastavad seaduses sätestatud elutähtsa teenuse osutaja nõuetele, eeldatavalt kahe aasta pikkuse ajavahemiku järel. Kaheaastane ajavahemik võimaldab vältida majandustegevuse lühemaajalistest kõikumistest tingitud mõjutusi majandustegevuse andmetele. Rakendamise käigus võib see ajavahemik ka pikeneda, arvestades näiteks küberturvalisuse tagamisega kaasnevaid mõjusid. Siiski ei saa välistada ka esialgu kavandatud kaheaastase ajavahemiku jooksul vajadust pärast ettevõtja elutähtsa teenuse osutajaks määramist vahepealsel ajal asjakohaseid menetlusi läbi viia. Näiteks elutähtsa teenuse osutaja määramise kehtetuks tunnistamine mõnel elulisel põhjusel. Selleks eluliseks põhjuseks ei pruugi aga olla ettevõtte üleminek või ettevõtte osa üleminek võlaõigusseaduse §-de 180–185 tähenduses. Seda</p>

			<p>seetõttu, et ettevõtte osa üleandmise korral antakse üldjuhul üle organisatsiooniliselt terviklikuks üksuseks olev ettevõtte osa ja kui see on elutähtsa teenuse osutamiseks vajalik osa, siis nii ettevõtte osa kui ka terviku puhul lähevad ettevõttesse kuuluvate asjade ja õiguste üleminekuga omandajale üle ka kõik üleandja ettevõttega seotud kohustused, milleks mh võib olla ka elutähtsa teenuse osutamise kohustus, kuivõrd see on seotud konkreetse ettevõttega.</p>
3.	<p>Toodangu tootmine broileriliha valdkonnas on impordipiirangute olukorras võimalik orienteeruvalt 37 päeva jooksul, kuna meie tibud tuuakse sisse Soomest. 30-päevase ettenähtud 75% mahu ajaperioodi järel seetõttu me broileriliha tootmist praktiliselt jätkata ei saa. Vastupidiste ootuste korral (Regionaalministri määruse kavand §2 (2)) peaksime me oma ärimudelit oluliselt ümber muutma, kuna Maag Eestil puudub Eestis päevavanuste tibude tarnija või enda toimiv haudejaam. Enda haudejaama (ja ka vanemkarja ehk haudemunasid munevate kanade) loomine Eestisse olenevalt valitud tehnoloogilisest lahendusest maksab investeeringuna 4-8 miljonit eurot (vanemkari koos vajalike farmidega lisaks umbes 12 miljonit eurot) ning siis saame enda tänase tootmismahu tõttu ebamõistliku suuruse ja igapäevase kuluga süsteemi, mis täielikult hakkab toimima umbes 24 kuud peale investeerimisotsuse vastu võtmist.</p>	Selgitused	Vastus esitatud märkuse nr 1 juures.
4.	<p>Kuigi 75% ulatuse äritegevuse jätkumise nõue on sisuliselt veel arusaamatu (eelkõige sortimendi kehtestamise mõttes), siis võib kindel olla, et Maag Eestil tekib veel täiendav käibekapitali vajadus ka selleks, et tagada kõigi vajalike</p>	Selgitused	Vastus esitatud märkuse nr 1 juures.

	mittelihaliste toormete olemasolu enda laos. Meil puudub sellisele kogusele toormele vajalik ladustamistaristu ning selle loomise vajaliku täiendava investeeringu suurus ei ole täna teada.		
5.	Täiendavalt tekitab nõutust eelnõus toodud kohustus vähendada sõltuvust „teistest elutähtsatest teenustest, olulisematest lepingupartneritest, tarnijatest ning infosüsteemidest tehniliste süsteemide, lepingute, personali ja muude teenuse osutamiseks oluliste vahendite dubleerimise, alternatiivsete lahenduste kasutamise, vajalike vahendite omamise ja nende varumise ning muu sellise kaudu“. Me ei suuda täna hinnata selleks vajalikke investeeringu- ja opereerimiskulusid. Nende tegevuste tegelikuks hindamiseks pakub AS Maag Eesti välja viia läbi ennetav riskikaardistus meie ettevõtte näitel hindamaks sellise kohustuse kohase täitmise võimalikust ja reaalselt finantsmõju ettevõtetele.	Selgitused	ETO ülesanne on koostada enda elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüs. Riskianalüüsis hindab ETO enda sõltuvust erinevatest teenustest ja lepingupartneritest ning kavandab meetmed. Riskianalüüsi osaks on meetmete kava, mis sisaldab planeeritavaid meetmeid ning nende rakendamise ajakava. Täpsemad meetmed ja nende ajakava on ETO ja korraldava asutuse kokkulepe, mille kinnitab riskianalüüsi kinnitamisel korraldav asutus. Seaduse eelnõu eeldab ainult teatud meetmete rakendamise tähtaegu haldusaktiga ETO määramisel, mis tulenevad direktiivist (nt riskianalüüsi ja plaani koostamise tähtajad, nõuete määramises sätestatud nõuete täitmise tähtajad ja saartalituse kohustuse täitmise tähtaeg). Muude meetmete suhtes on jäetud ETOdele vabadus otsustada meetmete rakendamise ulatuse ja tähtaja üle.
6.	Täiendavalt tuleb välja tuua AS Maag Eesti näitel Eesti riigi pikaajaline ning vastuoluline suhtumine suurettevõttesse, kus meid on automaatselt arvatud välja erinevatest investeeringutoetuse meetmetest nii tööstuse kui ka looma- ja linnukasvatuse alal samal ajal, kui paljudes teistes EL liikmesriikides on erinevatele toetusmeetmetele kvalifitseerunud ka suurettevõtted. Toiduettevõtted, kes tagasid Eesti riigis toidu varustuskindlust koroonakriisis (eelkõige selle alguses) ei ole saanud selle osas mingeid täiendavaid rahalisi tugimeetmeid (riik tuli meile appi	Selgitused	Suurettevõtjad (sh kontsernid) on olnud välistatud Eesti maaelu arengukava 2014–2020 (edaspidi <i>arengukava</i>) investeeringutoetuste saajate hulgast tulenevalt arengukava väljatöötamisel koostatud SWOT analüüsist, sektoriga toimunud aruteludel saadud tagasisidest ja statistilistest näitajatest toiduainetööstuste olukorra kohta. Rõhutame, et arengukava koostati 2013. aastal ja vahepeal on Regionaal- ja Põllumajandusministeerium teinud arengukavas muudatusi, mille tulemusena said ka suurettevõtjad taotleda investeeringutoetust

<p>kaupade piiriületuste korraldamisel kriisi alguses). Me ei asu siinjuures pikemalt arvustama seakasvatustoetusi, heaolutoetusi või teisi turutõrketoetusi, mida jagatakse samade põhimõtete järgi (madala ülempiiriga ühe ettevõtte kohta, kuid oleme lisanud lühikokkuvõtte antud kirjale) – mille tulemusena need ettevõtted, kelle panus on anda 80% või enam toidujulgeolekust, kvalifitseeruvad maksimaalselt 6-8%-le toetustest.</p>	<p>„Toiduainetööstuse investeeringutoetus energia varustuskindluse tagamiseks“ (maaeluministri 10. augusti 2022. a määrus nr 45) raames nii energia varustuskindluse tagamiseks vajaliku seadme ostmiseks, energia varustuskindluse tagamiseks vajaliku ehitise ehitamiseks kui ka generaatori ostmiseks, mis on mõeldud töötlemisettevõttes ajutise vooluallikana kasutamiseks.</p> <p>Alates 2023. aastast algas uus ühise põllumajanduspoliitika programmiperiood ning märgime, et „Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika Eesti strateegiakava aastateks 2023–2027“ sekkumistes, mille alusel töötatakse välja investeeringutoetuste määrused, ei ole sätestatud piiranguid ettevõtjate suurusele. Lisaks rõhutame, et suurettevõtjate (sh kontsernide) toetamisele tulenevad piirangud enamasti riigiabi regulatsioonidest. Samuti ei ole viimaste aastate erakorralistest toetusmeetmetest olnud suurettevõtjad välistatud. Näiteks toetusmeetmes „Erakorraline toetus toidujulgeoleku tagamiseks ja põllumajanduse konkurentsivõime säilitamiseks“ (regionaalministri 11. mai 2023. a määrus nr 26), mille raames said toetust taotleda nii põllumajandustootjad kui ka toiduainetööstuste valdkonnas tegutsevad ettevõtjad, ei olnud piiranguid ettevõtjate suurusele.</p> <p>Toidu varustuskindluse määratlemine elutähtsa teenusena peaks aitama kaasa sellele, et selle valdkonna ettevõtjatele tagatakse tootmist toetavate tugiteenuste toimimine või vajaduse korral alternatiivsete teenuste pakkumine teiste elutähtsa</p>
---	--

			teenuse osutajate kaudu (nt kütus, elekter, andmeside) esimeses järjekorras, et elutähtsa teenuse osutajad suudaksid neile pandud kohustusi täita.
8.	<p>Tulenevalt ülalkirjutatust, teeme ettepaneku:</p> <ul style="list-style-type: none"> Eemaldada liha käitlemise valdkond elutähtsa teenuse osutajate nimekirjast <p>Kui see ei ole võimalik, siis:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tagada seaduseelnõuga tehtava edasise töö käigus, et ei tekiks konkurentsimoonusi; Via läbi ETOdeks nimetatavate ettevõtete ennetav riskikaardistus ning selle pealt töötada välja vajalikud toetusmeetmed; Tagada tervikuna erinevate toetusmeetmete loomisel nende konkurentsineutraalsus ja meetmete toiduvastuskindlust tagav ja suurendav iseloom; 	Arvestatud osaliselt	<p>Liha käitlemise valdkond on väga oluline toidu varustuskindluse valdkond ja seetõttu seda valdkonda eelnõust ei jäeta välja.</p> <p>Teised ettepanekud võtab Regionaal- ja Põllumajandusministeerium arvesse edasise töö käigus.</p>
9.	<p>Oleme korduvalt tagasisidestanud oma seisukohti ja muret eelkõige E-ITS-se teemal. Näeme, et eelnõus ei ole selles osas mingeid muudatusi arvestatud. Samuti pole hinnatud mõjusid, mis selle kohustuse panemine ETO-dele (keda ca 480 ettevõtet) tegelikult tähendab ja millises ulatuses ning milliseid investeeringuid vajab, millist halduskulu nõuab ülalpidamiseks. Tekkimas on olukord, kus toidu varustuskindlus on allutatud infoturbenõuetele, mida meie ettevõtted kanda ei suuda. Kokkuvõtlikult: Toiduliit esitatud kujul eelnõud toetada ei saa ega toeta ning palume eelnõus sisus püüda leida lahendusi, mida on erinevad osapooled välja pakkunud.</p>	Selgitused	<p>E-ITSiga seotud mõjud ja üldiselt toidusektori ETOdele kaasnevad kulud on toodud välja seletuskirja punktis 6.9. E-ITS on üks standarditest, mis suunab ETOsid süsteemselt hindama riske ja rakendama meetmeid. Meetmete lõplik valik jääb ETO otsustada. Meetmete valikust olenevad ka meetmete rakendamise kulud. E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi. E-ITS on olemuselt tööriist, mis aitab riske ja sõltuvusi hinnata ja varade turvalisust tagada. Kõiki etalonturbe kataloogis esitatud infoturbe meetmeid ei pea iga ettevõtte</p>

		<p>rakendama, tuleb läheneda riskipõhiselt. Ilma analüüsita, milline on maksimaalne kahju ja mis ulatuses on kahju kandmine aktsepteeritav, ei saa edasisi järeldusi teha (nt kui kaua saab ilma elektrita, ilma arveid või tellimusi esitamata hakkama, ilma et äriprotsess sellest kahjustuks). Sellise analüüsi peaks ettevõtja ise tegema. Juhime tähelepanu, et E-ITSi alusel koostatud riskianalüüsi maht oleneb ettevõtja enda määratud kaitsealast. Keskenduda tuleb üksnes olulistele süsteemidele. Kui teenuseosutaja ostab süsteemidega seotud teenuse sisse, nt pilvteenuse ja teenusepakkuja süsteemid vastavad ISO/IEC 27001 standardile, siis teenuseosutaja ei pea nende süsteemide suhtes täiendavat analüüsi tegema.</p> <p>E-ITS ei suuna uue süsteemi loomist, vaid üksnes suunab süsteemsemalt analüüsima riske ja rakendama meetmeid. Veel kord rõhutame, et meetmete valik ja seega ka kulude maht on ETO enda reguleeritav.</p> <p>15.01.2024 saavutasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kantslerid kokkuleppe, et Riigi Infosüsteemi Amet abistab toidusektorit kübernõuete (E-ITSi) profiili koostamisel, kuid profiili koostamine jääb sektori enda ülesandeks. Tehakse koostööd toidusektoriga ning REM veab protsessi. Kübernõuete rakendamisel kehtib toidusektorile üleminekuag viis aastat, st viie aasta jooksul on saavutatud vastavus kübervaldkonna nõuetele (sh tehtud audit). Samuti on lepitud kokku, et MKM ja REM vaatavad üle EASi ja KredExi</p>
--	--	---

			<p>ühendasutuse väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuste tingimused, kas toidusektor saab taotlusvoorudes osaleda ja toetust taotleda https://eas.ee/toetused/kybertoetus/.</p> <p>Vastava täpsustuse oleme teinud ka seletuskirja ning eelnõus täpsustanud üleminekutähtaega.</p>
Eesti Pangaliit			
1.	<ul style="list-style-type: none"> 18.09.2023 on Euroopa Komisjon avaldanud täiendavad suunised NIS2 direktiivi art 4 p 1 rakendamise kohta, kus mh öeldakse: „<i>Seega kohaldatakse direktiivi (EL) 2022/2555 sätete asemel määruse (EL) 2022/2554 sätteid, mis käsitlevad info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) riskijuhtimist (artikkel 6 jj), IKT intsidentide haldamist ja eelkõige tõsistest IKT intsidentidest teavitamist (artikkel 17 jj), samuti digitaalse tegevuskerksuse testimist (artikkel 24 jj), teabevahetuse kokkuleppeid (artikkel 25) ja kolmandatest isikutest tulenevat IKT-riski (artikkel 28 jj). Seetõttu ei tohiks liikmesriigid kohaldada direktiivi (EL) 2022/2555 sätteid, mis käsitlevad küberturvalisuse riskijuhtimist ja teatamiskohustust, järelevalvet ja täitmise tagamist, määruse (EL) 2022/2554 kohaldamisalasse jäävate finantssektori ettevõtjate suhtes.</i>”. Kuigi nimetatud suunis on antud DORA ja NIS2 kontekstis, tuleks seda tõlgendada ka DORA ja CER vaatest, eelkõige arvestades NIS2 ja CER sarnaseid sõnastusi ning DORA preambula p 19 juhust. DORA preambula p 19 kohaselt: „<i>Võttes arvesse tugevaid seoseid finantssektori ettevõtjate digitaalse ja füüsilise kerksuse vahel, on käesolevas</i> 	Selgitused	<p>CER, NIS2, DORA kavandamisel oli mõeldud, et nimetatud direktiivid ja DORA määrus hakkavad sätestama samaväärseid nõudeid. Kehtiv DORA määrus ei sisalda CER direktiiviga samaväärseid nõudeid, küll paljus osas ristub NIS2 direktiiviga. Käesoleva eelnõuga võetakse üle CER direktiiv ja reguleeritakse üksnes osas, mis ei ole hõlmatud NIS2 või DORA määrusega. DORA määrus keskendub IKT riskide juhtimisele ja teavitamisele. Toimepidevuse tagamisel tuleb lähtuda HOSist, kuid IKT riskide juhtimisel KÜTSst ja DORA määrusest. Teavituse puhul on ka käesoleva eelõuga nähtud ette erisus, st DORA subjektide suhtes tuleb teavitamisel lähtuda DORA määrusest. NIS2 ja DORA määrusega seotud õigusaktide muudatused on alles ettevalmistamisel. Ei ole välistatud, et nende ettevalmistamisel nenditakse vajadust täiendada veel HOSi.</p>

	<p>määruses ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2022/2557 vaja elutähtsate teenuste osutajate toimepidevuse ühtset käsitust. Kuna finantssektori ettevõtjate füüsilist kerksust käsitletakse</p> <ul style="list-style-type: none"> • terviklikult käesoleva määrusega hõlmatud IKT-riski juhtimise ja teatamiskohustuse raames, ei tuleks direktiivi (EL) 2022/2557 III ja IV peatükis sätestatud kohustusi kõnealuse direktiivi kohaldamisalasse kuuluvate finantssektori ettevõtjate suhtes kohaldada.” • Eelnõule lisatud märkuste tabelis (Lisa 4) on Pangaliidu kommentaari nr 2 osas selgitatud, et “Eesti säilitab kehtiva elutähtsate teenuste regulatsiooni ning täiendab seda üksnes osas, mis on vajalik direktiivi täielikuks ülevõtmiseks. Seejuures muutuvad pankade olemasolevad kohustused vähesel määral.”. Peame vajalikuks toonitada, et võrreldes kehtiva HOS-ga ei muuda eelnõu pankade kohustusi küll suurel määral, kuid samal ajal suurenevad märgatavalt pankade kohustused tulenevalt DORA määrusest. Seetõttu on oluline hinnata, kas muutunud olukorras kehtivate kohustuste jätkuv säilitamine HOS raames on õigustatud ja annab vajalikku lisandväärtust või, nagu ka DORA, CER ja NIS2 sedastavad, tekitavad pankadele riskijuhtimise meetmete dubleerimist ja ebavajalikku halduskoormust. 		
<p>2.</p>	<p>Paragrahv 1 lõige 6. 1)Jääme esialgsete küsimuste ja kommentaaride juurde, mida edastasime kevadel tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõule.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>HOS § 25¹ kavandatud muudatus on jäetud eelnõust välja. Täiendavalt selgitame, et HOS § 25¹ annab võimaluse Vabariigi Valitsusel tagada teatud meetmetega finantssektori stabiilsus, kui nt Euroopa</p>

<p>2) Võrreldes kevadel esitatud eelnõuga on sätet muudetud ja piiratud seda üksnes „eriolukorraga“: muudatuse järgi HOS ei kohaldu finantskriisidele, millistes olukordades lähtutakse EKP ja Ühtse Kriisilahendusnõukogu regulatsioonidest. Eeltoodust lähtuvalt tekib segadus koostoimes §ga 251, sest viimase sõnastuse järgi saab § 251 rakendada vaid eriolukorras, mis arvestades eelmist lauset ei ole EKP ja Ühtse Kriisilahendusnõukogu pädevuses. Siit tekib küsimus, et miks § 251 lg 5 ja 6 on pandud sõltuma nende asutuste tegevusetusest? Kõne all saaks olla üksnes pädevuse puudumine, sest EKP ja Ühtne Kriisilahendusnõukogu lahendavad finantskriise.</p> <p>3) Palume üle vaadata ja korrigeerida sõnastusi, et oleks selgelt arusaadav, millises olukorras milline regulatsioon rakendub. Samuti palume selgitada, milline regulatsioon ja käsuaהל on ülimuslik olukorras, kus pank saab konkureerivaid juhiseid nii finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse alusel kui ka HOS alusel.</p>	<p>Keskpannga suunised ja otsused viibivad. Tähele tuleb panna, et meetmed, mida Vabariigi Valitsus võib otsustada, peavad olema vastavas olukorras sobivad, mõõdukad, vajalikud ning aitama kaasa finantssektori stabiilsuse saavutamisele. Pelgalt erikorra väljakuulutamise ei too kaasa Vabariigi Valitsusele õigust kõiki eelnõu §-s 25¹ ette nähtud meetmeid rakendada. Kui on nt välja kuulutatud eriolukord, kuid see ei puuduta kuidagi finantssektori stabiilsust, siis ei ole Vabariigi Valitsusel tarvilik ega ka seaduslik eelnõus toodud meetmeid finantssektori suhtes kohaldada. Aga kui nt eriolukord on kuulutatud välja ulatusliku elutähtsa teenuse – elektri – katkestuse tõttu ning see mõjutab olulisel määral nt pankade tööd, siis sellises olukorras võib olla vajalik sektori stabiilsuse säilitamiseks Vabariigi Valitsusel teatud meetmeid rakendada.</p> <p>Paragrahv 25¹ on sätestatud olulise avaliku hüve – finantsstabiilsuse – kaitseks ja sellel on legitiimne eesmärk. Oma olemuselt on see „ultima ratio“ meede, mida rakendatakse ainult äärmise vajaduse korral, kui tegemist on avalikule korrale ja julgeolekule täiesti atüüpilise ohuolukorraga, mida seadusandja ega täitevvõim ei ole suuteline ette nägema. See aga ei tähenda, et riik ei peaks täitma oma kaitsekohustust, mis tuleneb põhiseaduse §-st 13. Kui Vabariigi Valitsusel on ulatusliku kriisi olukorras vajalik arvestada korraga mitmete vastandlike huvidega ja paljude asjaolude arvesse võtmine on vältimatu, ning kuivõrd finantsstabiilsus on avaliku hüvena hädavajalik isikute muude</p>
---	---

			põhiõiguste kaitsmiseks (vt RK üldkogu 12.07.2012 otsus asjas 3-4-1-6-12, mitmed erinevad punktid), on §-s 25 ¹ toodu kooskõlas põhiseadusega.
3.	<p>§ 25.1. Vabariigi Valitsuse juhtimisvolitused finantssektori suhtes.</p> <p>1. Jääb arusaamatuks, mis põhjusel sellise suure mõjuga meede kehtib eriolukorrale ja millised need eriolukorrad praktikas võiks olla, milles puutumus finantssektoriga. Palume näiteid.</p> <p>2. Kohaldumine eriolukorras on ebaproportsionaalne meede, mis välisinvestorite, üle-piiriliste lepingupartnerite vaatest ei loo kindlust. Arusaadavam oleks kohaldumine erakorralises seisukorras või sõjaseisukorras. Sellest tulenevalt palume, kas üle vaadata ja korrigeerida HOS 4 ptk eriolukorra definitsiooni, või kohaldada nõuet erakorralises seisukorras või sõjaseisukorras, mis on elanikkonnale suurema mõju ja tagajärgedega olukorrad.</p> <p>3. Lõike 1 punktide 1 ja 2 nõuded on eriolukorras äärmuslikud ning arusaadavamad sõjaseisukorras. Siin ootaks selgemaid piire rakendamise ulatuse osas ja seda kindlasti, kui sõnastus kehtib eriolukorras.</p>	Selgitused	<p>HOS § 25¹ kavandatud muudatus on jäetud eelnõust välja. Sellegipoolest selgitame, et eriolukord kuulutatakse välja hädaolukorra lahendamiseks ning eriolukord on seotud kindlate meetmete rakendamisega. Nagu eelnevalt oleme toonud välja, siis eriolukord võib olla kuulutatud välja ulatusliku elektrikatkestuse korral, mil ei ole sularaha käitlus tavapärasel viisil kättesaadav ning on vaja riiklik, koordineeritud tegevus koos piirangute rakendamisega.</p> <p>Pelgalt erikorra väljakuulutamise (või kriisiolukorra väljakuulutamise tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu tähenduses) ei too kaasa Vabariigi Valitsusele õigust kõiki eelnõu §-s 25¹ ette nähtud meetmeid rakendada. Kui on nt välja kuulutatud eriolukord, kuid see ei puuduta kuidagi finantssektori stabiilsust, siis ei ole Vabariigi Valitsusel tarvilik ega ka seaduslik eelnõus toodud meetmeid finantssektori suhtes kohaldada.</p>
4.	<p>Paragrahvi 36 lõiget 3 täiendatakse punktiga 3.</p> <p>Leiame, et pakutud sõnastus on ebatäpne ja laialivalguv. Kui eesmärk on reguleerida kaarditehingute ahelas osalevaid tugiteenuseid, siis õigem on nimetada neid „Kaarditehingute töötlemise teenused“. Vastasel korral tekib HOS muudatuste alusel pankade jaoks olukord (kui kaardimaksete töötlemine toimub pangasiseselt), kus kaardimaksete teenus on jagatud justkui kaheks: 1) makseteenus; 2) kaarditehingute</p>	Selgitused	<p>MERAS ja KAS kavandatud muudatused on jäetud eelnõust välja. Märkus võetakse arvesse tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu väljatöötamisel.</p>

	<p>töötlemine.</p> <p>Alternatiivselt võiks kasutada ka mõistet „makseteenuste töötlemise tugiteenused“, mis hõlmaks erinevate makseteenuste jaoks olulisi tehnilisi tugiteenuseid pakkuvaid partnereid.</p> <p>Nets Estonia AS võiks/saaks ETOks määratleda kui kaardimaksete tegemisel olulisi tehnilisi tugiteenuseid pakkuv koostööpartner elutähtsa teenuse osutajatele vms.</p> <p>Ahelasse peaks kuuluma ka ETOks määratud kaupmees, kes peaks garanteerima kaardimaksete aktsepteerimise. Vastasel korral ahel ei toimi vaatamata mistahes tehniliste võimekuste tagamisele panga poolt.</p>		
<p>5.</p>	<p>Paragrahvi 38 lõiget 3 täiendatakse punktidega 9–12.</p> <p>Punkt 9. Kas sätte all mõeldakse ETO riskianalüüsi ja plaani, mida me täna juba esitame või kui mitte, siis mida täpsemalt oodatakse? Märkuste tabelis Pangaliidu kommentaari p 4 juures märgite, et pigem on see täiendav info edastamine.</p> <p>Palume selgitada, mis eesmärki nimetatud nõue täidab? Nimelt sama info on vajalik lisada riskianalüüsi ning võimalike muutuste korral selle sisus peab ETO riskianalüüsi uuendama ja info ETKA-le esitama. Leiame, et tegemist on sama info esitamise kohustusega dubleerivas formaadis.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>HOS § 38 lg 3 p 9 kohaselt tuleb ETO-l kord aastas esitada ETKA-le ülevaate rakendatud meetmetest. Tegemist on riskianalüüsist eraldiseisva dokumendiga. Riskianalüüs sisaldab samuti meetmete loetelu, kuid seda pikema vaatenähtena. Iga-aastase ülevaate eesmärk on anda ülevaate ETKAdele eelneval aastal rakendatud meetmetest toimepidevuse tagamiseks (õppused, personali koolitused, investeeringud jmt). See võimaldab hinnata riskianalüüsis toodud meetmekava järgimist ja edusamme.</p>
<p>6.</p>	<p>§ 41.1. Taustakontroll elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisel.</p> <p>1. Taustakontrolli tegemisel tuleb kontrollida isiku teovõimet- kuidas plaanib riik toetada selle nõude täitmist välismaiste töötajate puhul?</p> <p>2. Karistusregistri kontrolli kohustus- kui siseriiklikult saabki kontrolli teha, siis isikuid on võimalik karistada teises riigis, mille osas puudub info Eesti registris. Arvestades tööjõu turu vaba liikumist ja rahvusvaheliste ettevõtete töökorraldust,</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Teovõime kontroll on eelnõust välja jäetud.</p> <p>Eesti kodanike karistused teistes EL riikides jõuavad Eesti karistusregistrisse. EL riikide kodanike karistusi on võimalik kontrollida EL karistusregistri andmebaasist ECRIS. ETOdel tekib võimalus esitada digitaalne päring. Sellise lahenduse puhul tuleb aga arvestada, et vastuse saamise täpne aeg jääb avatuks, kuna liikmesriikides on ametiasutustel</p>

	<p>kus tööülesanded on jaotatud piiriülevalt, on sellise kohustuse täitmine keeruline. Ehk siis antud nõue ei arvesta suurettevõtete töökorraldusega. Soovime riigi abi nii teovõime kontrolli, kui ka piiriülestele karistusregistritele ligipääsu loomisel, või piiritleda kontrolli teostamise ulatus, kus selle teostamine on praktikas võimalik, nt piirdudes konkreetse ETO töölepingulise suhtega.</p> <p>3. Lõige 8 punkt 1- kuidas elutähtsa teenuse osutaja teab või saab kontrollida, et isikul selline õigus on? Jällegi on vajalik riigi toetust selle teabe kontrollimiseks.</p>		<p>erinevad tähtajad vastamiseks.</p> <p>Olenemata ECRise kasutamise võimalustest saab ETO kõikidelt EL ja kolmandate riikide kodaniketelt küsida väljavõtte koduriigi registrist. See tähendab, et töötaja peab sellise väljavõtte ise esitama. Sellist lähenemist kasutatakse ka praegu mõne sektori puhul nii Eestis kui ka mujal maailmas.</p> <p>Riigisaladusele juurdepääsu õigusega füüsiliste isikute all on silmas peetud neid ETO töötajaid, kes täidavad ETO juures ülesandeid, milleks on vajalik riigisaladusele juurdepääsu õigus. Siin on mõeldud nt neid juriidilisi isikuid (kes võivad olla mh ETOd), kellele on väljastatud ka töötlemisluba (RSVS § 40). Kui juriidilisele isikule on antud töötlemisluba, peab tal olema määratud ka riigisaladuse kaitset korraldav isik ja teadmine tema juures töötavatest isikutest, kelle ülesannete täitmiseks on vajalik füüsilise isiku juurdepääsuõigus riigisaladusele.</p>
7.	<p>§ 41.2. Isikuandmete töötlemine taustakontrolli tegemisel.</p> <p>1. Erasektoril puudub võimalus kontrollida esitatava dokumendi õigsust.</p> <p>2. Välismaalane võib olla karistatud mõnes muus riigis, mitte oma elukoha riigis.</p>	Selgitused	<p>Karistusandmete kohta on vastus esitatud märkuse nr 6 juures. Tugineda saabki ainult nendele andmetele, mis on regisris ja mille kohta sai ETO ise teha päringu või isik esitas väljavõtte koduriigist. Selliseid andmeid tuleb pidada usaldusväärseks. Dokumendi õiguse või ehtsuse kontrollimist ei ole erasektorile pandud, dokumendi võltsimise ja/või isikusamasuse kahtluse korral on võimalik pöörduda PPA poole, kuna dokumendi võltsimine ja vale identiteedi kasutamine on karistatav tegu.</p>
8.	<p>§ 46.5. Elutähtsa teenuse osutaja määramine toiduvaldkonnas.</p> <p>Muudatus ei sea <i>offline</i> kaardimakse aktsepteerimise kohustust elutähtsa teenuse osutajaks (ETO) määratavale</p>	Selgitused	<p>Pangaliidu mure on arusaadav. Toimepidevuse nõuete kehtestamine on korraldavate asutuste pädevuses. <i>Offline</i> maksete vastuvõtmise kohta saab ja tuleb sätestada korraldavate asutuste</p>

	<p>kaupmehele. Mis tegelikkuses võib viia olukorrani, kus kaupmees keeldub pakutud lahendust vastu võtmast ning lõpetab kaardimaksete teenuse osas koostöö teenust pakkuva pangaga. Tegemist on lüngaga hetkel arutusel oleva Hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduses eelnõus.</p> <p>Kommunikatsioon, et rakendatav offline kaardimakse lahendus ei ole mitte Acquiring panga surve kaupmehele, vaid on üks osa seadusemuudatusest, oleks antud juhul väga vajalik.</p>		<p>kehtestatavastes nõuete määrustes. Vastav suunis on korraldavatele asutustele ka edastatud.</p>
<p>9.</p>	<p>DORA puhul on põhifookuses tegevuskerksus/toimepidevus. Aga seda põhjusel, et pankade teenused, eelkõige siis elutähtsad teenused on digiteenused. Seetõttu ka pangateenuste toimepidevuse tagamine, jättes välja mõne üksiku erandi, taandub IKT riskide juhtimisele. IKT riskid ja digitaalne Arvestades eeltoodut ei pea Pangaliit põhjendatuks Riigikantselei seisukohta, et pangad peaksid enda toimepidevuse tagamisel lähtuma CER/HOS nõuetest, kuivõrd sisuliselt tulenevad toimepidevuse/tegevuskerksuse tagamise nõuded juba DORA nõuetest.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>DORA määrus käsitleb finantssektori digitaalset tegevuskerksust (<i>digital operational resilience for the financial sector</i>) ja CER direktiiv käsitleb elutähtsa teenuse osutajate toimepidevust (<i>the resilience of critical entities</i>). Nii EL õigusaktide pealkirjad kui ka nende reguleerimisalad määratlevad juba selgelt, et määruse ja direktiivi skoobid erinevad. „<i>Digital operational resilience</i>“ on kitsam kui „<i>resilience of critical entitie</i>“. Seepärast hakkab kitsalt küberturvalisus, sh digitaalne toimepidevus/kerksus olema reguleeritud DORA alusel ja üldine teenuse/ETO toimepidevus CER direktiiviga. Kehtiv DORA määrus ei sisalda CER direktiiviga samaväärseid nõudeid, küll paljus osas ristub NIS2 direktiiviga. HOSga võetakse üle CER direktiiv ja reguleeritakse üksnes osas, mis ei ole hõlmatud NIS2 või DORA määrusega. DORA määrus keskendub IKT-riskide juhtimisele ja teavitamisele. Toimepidevuse tagamisel tuleb lähtuda HOSist, kuid IKT riskide juhtimise puhul KütSst ja DORA määrusest. Teavituse kohta on ka käesoleva eelõuga nähtud ette erisus, st DORA</p>

		<p>subjektide suhtes tuleb teavitamisel lähtuda DORA määrusest.</p> <p>CER direktiivi artikli 3 kohaselt ei takista CER direktiiv liikmesriike elutähtsa teenuse osutajate suurema toimepidevuse saavutamiseks vastu võtmast või säilitamast oma õigusnorme, kui sellised õigusnormid on kooskõlas liikmesriikide liidu õiguses sätestatud kohustustega. Artiklis 8 on omakorda sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et artiklit 11 ning III, IV ja VI peatükki ei kohaldata elutähtsa teenuse osutajate suhtes, kelle nad on identifitseerinud lisa tabeli punktides 3, 4 ja 8 esitatud sektorites. Sama artikli teine lause aga täpsustab, et liikmesriigid võivad vastu võtta või säilitada liikmesriigi õigusnormid, millega saavutada kõnealuste elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse kõrgem tase, tingimusel et need õigusnormid on kooskõlas kohaldatavate liidu õigusnormidega. Sellest tulenevalt ei ole CER direktiivi artikli 11 ning peatükkide III, IV ja VI välistamine DORA subjektide suhtes imperatiivne, vaid liikmesriigi enda valik. Arvestades sellega, et DORA ja CER ei ole nõuete osas samaväärsed, on otsustatud jätta kehtima elutähtsa teenuse regulatsioon pankadest ETOde suhtes.</p> <p>Juhime tähelepanu ka sellele, et Vabariigi Valitsuse määruse nr 75 § 3 lg 4 kohaselt võib ETKA anda ETO-le loa kasutada riskianalüüsi koostamiseks määrusest erinevat meetodikat, st HOSi regulatsioon on selles suhtes paindlik.</p>
Eesti Perearstide Selts		

1.	<p>Üldarstiabi osutaja, kes vastab käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud ja lõike 7 alusel kehtestatud tingimustele ning kelle elutähtsa teenuse osutajaks määramise kohta on Tervisekassa ja Terviseamet teinud ettepaneku, on hädaolukorra seaduse § 36 lõike 2 punktis 1 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja.</p> <p>EPS palub lisada elutähtsa teenuse osutajaks määramise ettepaneku tegijate hulka ka MTÜ Eesti Perearstide Selts, kuivõrd on Eesti Perearsti Seltsil hea ülevaade sellest millised keskused päriselt tahavad ja suudavad hädaolukorras ETO rolli täita ning tänu sellele on valik kindlasti toimivam kui ainult Tervisekassa ja Terviseameti sisendit kasutades. Lisaks on hädaolukorras oluline, et ka kõik teised Üldarstiabiosutajad jätkaksid kriisiolukorras oma tööga, siis Eesti Perearstide Selts saab kaasaidata teiste üldarstiabiosutajate võrgustumisele määratud ETO´dega ning vajadusel teha ettepanekuid Terviseametile milliseid üldarstiabiosutajaid määrata või maha võtta nimekirjast.</p>	Mittearvestatud	<p>MTÜ Perearstide Seltsi seaduse tasandil nimetamata jätmine ei tähenda seda, et ta ei saaks oma kompetentsi jagada ja riigiasutustega koostööd teha. EPS ja TeA koostöö näol on tegemist organisatsioonide töökorraldusliku protsessiga, mida ei pea ilmingimata seaduse tasandil reguleerima.</p>
2.	<p>Lõikega 8 sätestatakse, et ettepaneku elutähtsa teenuse osutajate määramiseks või mahaarvamiseks teeb vajaduse korral Terviseamet. Säte on vajalik, sest üldarstiabi võrgustik koosneb ligikaudu 800 eraõiguslikust juriidilisest isikust, kes moodustavad väga kiiresti muutuva valdkonna (üldarstiabi osutajad muudavad pidevalt enda tegevusmahtu, tegevuse asukohta ja muid kriteeriume). Säte tagab elutähtsa teenuse osutajaks määratud üldarstiabi osutajate aktuaalsuse ja ajakohasuse. Punktidega 2 ja 3 muudetakse seaduse § 17 lõiget 11 ja § 22 lõiget 41 .</p> <p>Siinkohal on viga - üldarstiabi võrgustik koosneb mitte 800 vaid umbes 400 eraõiguslikust juriidilisest isikust.</p>	Arvestatud	<p>Arvestatud, seletuskirjas märgitud „Üle 400 juriidilise isiku“.</p>
3	<p>Eesti Perearstide Selts sooviks, et seletuskirja lk 76-77 kirjeldatud apteekide probleemi vaadataks laiemalt, sest ka üldarstiabiosutajad on väike ettevõtjad, kellel ei ole üldjuhul</p>	Arvestatud	<p>Seletuskirja on täiendatud. Muudatusega kaasneb mõju eelkõige Sotsiaalministeeriumi haldusala asutuste eelarvele. Mõju ulatus sõltub määrusega</p>

	<p>praegu suutlikkust kriisi korral ilma elektri või internetiühendusega töötada, keeruline on neid süsteem eise luua ning ETOdeks saamine lisab arvestatava töö ja rahalise koormuse - kõik väljatoodud 9 punkti kehtivad ka üldarstiabi osutajatel ja kulud on võrreldavad apteekidega, ometi ei olnud seda probleemi mõjuanalüüsis välja toodud või ei osanud ma seda välja lugeda.</p>		<p>kehtestatud elutähtsa teenuse osutajate hulgast ning esitatavatest toimepidevuse nõuetest. Eelarve mõju prognoosimine ei ole hetkel võimalik, sest toimepidevuse nõuded ja ETOde loetelu on väljatöötamisel. Samas võib eeldada, et ETOde kulud on analoogsed sellega, mis on välja toodud ravimite hulгимүүги tegevusloa omajate ja üldapteekide mõjuanalüüsis (üldarstiabi osutajatele on see uus kohustus, kuigi TTKS kohaselt on neil ka hetkel pandud teatud kohustusi hädaolukorras ja riigikaitse sündmuste korral). Sotsiaalministeeriumil tuleb kehtestada toimepidevuse nõuete määrus perearstide suhtes hiljemalt 01.07.2025. Nimetatud määrus töötatakse välja eelkõige 2024. aastal ning sellesse kaasatakse kindlasti ka Eesti Perearstide Selts.</p>
<p>Eesti Haiglate Liit</p>			
<p>1.</p>	<p>EHL on seisukohal, et hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga pannakse tervishoiuteenuse osutajale elutähtsa teenuse osutajana rida kohuseid, millede täitmiseks rahastust ette ei ole nähtud. Palume eelnõud ja selle seletuskirja täiendada näidates tervishoiuteenuse osutajatele lisanduvate kohustuste täitmiseks kavandatav katteallikas.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Eelnõuga ei kaasne suuri muudatusi elutähtsa teenuse osutajatest haiglatele ja kiirabidele. Eelnõuga ei muudeta nende isikute toimepidevuse nõudeid. Peamiseks muutuseks võrreldes kehtiva õigusega on taustakontrolli kohustus. Päringute tegemine registritesse hakkab olema ETOdele tasuta. Mõnevõrra suureneb seoses selle ülesande täitmisega halduskoormus, kuid olulisi rahalisi kulusid see kaasa ei too.</p>
<p>2.</p>	<p>Mõistame taustakontrolli teostamise vajadust, kuid juhime tähelepanu sellele, et paljudel elutähtsa teenuse osutajatel puudub täna võimalus vajalikke andmeid rahvastikuregistrist ja karistusregistrist pärida ilma ebamõistliku töökoormuse (sh ka päringule vastajale) ja rahalise kulu tekkimiseta.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Taustakontrolli raames päringute tegemine hakkab olema ETO-le tasuta. Täpne tehniline lahendus on veel avatud, kuid juba praegu saab vähemalt karistusandmeid digitaalselt pärida isikukoodi alusel. Taustakontrolli kohustuse täitmiseks on</p>

	<p>Oleme nõus seletuskirjas tooduga, et kõige mõistlikum lahendus vajaliku taustakontrolli läbiviimiseks on infosüsteemidesse kindlaksmääratud formaadiga päringu tegemise võimalus analoogiliselt lastekaitseasutustes ettenähtud päringu tegemisele.</p> <p>Teeme ettepaneku taustakontrolli kohustust mitte rakendada enne, kui vastav päring on tööle rakendatud.</p>		<p>olemasolevatele ETOdele antud piisav üleminekuajaks, et kohustus vähem koormaks ETOsid. Esmakordne taustakontroll peab olema tehtud kahe kuu jooksul peale uuendatud riskianalüüsi kinnitamist. Riskianalüüsi ja plaani uuendamiseks on olemasolevatele ETOdele antud aega kuni 31.12.2026, st rohkem kui kaks aastat peale seaduse jõustumist.</p>
3.	<p>Eelnõu kohaselt lisatakse HOS-i § 451, mis näeb ette võimaluse, et elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus kohustab elutähtsa teenuse osutajat läbima sõltumatu auditi elutähtsa teenuse toimepidevuse ja rakendatud meetmete asjakohasuse hindamiseks ning katma auditiga seotud kulud. Põhimõtteliselt oleme nõus, et selliste auditite korraldamise võimalus tuleb ette näha, kuid märgime, et auditiga seotud kulude kandmise kohustuse panemine auditeeritavale võib olla õigustatud ainult siis, kui auditeeritavale eraldatakse riigieelarvest ka selleks vahendid. Näiteks tervishoiuteenuse osutajatele raviteenuse rahastuse arvelt auditi kulu katmise kohustuse panemine ei ole kindlasti põhjendatav ning sarnane probleem võib tekkida ka teiste elutähtsa teenuse osutajate puhul, kelle rahalised vahendid on sihtotstarbelised või kelle jaoks sellise kohustuse panemine tähendaks järjekordset riigipoolset koormist.</p> <p>Teeme ettepaneku lisada § 451 esimese lause lõppu järgnev: „Elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus, tema käesoleva seaduse § 37 lõike 5 alusel nimetatud asutus või Finantsinspeksioon võib käesolevas seaduses sätestatud järelevalve tegemiseks tellida oma kulul sõltumatu auditi või kohustada elutähtsa teenuse osutajat läbima sõltumatu auditi elutähtsa teenuse</p>	Mittearvestatud	<p>Audit on üks järelevalveorgani meetmetest, mille rakendamine peab olema põhjendatud ja proportsionaalne. EHL pakutud kitsendus ei ole asjakohane, kuna lähtub kitsalt TTOde rahastamismudelidest. Auditi meede aga on kohaldatav kõikide ETOde suhtes.</p> <p>Auditi puhul tuleb esitada järelevalveasutuse enda tellitud auditit ja ETO tellitud auditit. Kui asutus näeb, et järelevalve raames on tal vaja täiendavaid hinnanguid ja teadmisi ETO toimepidevusest, siis tuleb tal tellida audit enda kulul. Kohustada ETOt läbima auditit saab ainult erandjuhtudel ning sellisel juhul tellib auditi ja tasub selle eest ETO.</p> <p>Auditiga seotud ETO kulud kaetakse teenuse hinnast.</p> <p>Auditi sätteid on eelnõus täiendatud.</p>

	toimepidevuse ja rakendatud meetmete asjakohasuse hindamiseks ning katma auditiga seotud kulud, kui selleks on riigieelarvest eraldatud vastavad vahendid.“		
4.	<p>Eelnõu näeb ette muudatused seaduses CER direktiivi artikli 15 lõike 1 ülevõtmiseks elutähtsa teenuse osutajatele pädeva asutuse elutähtsate teenuste osutamist oluliselt häirivatest või oluliselt häirida võivatest intsidentidest põhjendamatult viivitusega teavitamise kohustuse panemiseks.</p> <p>Juhime tähelepanu sellele, et analoogiline teavitamise kohustus võib tuleneda ka teiste õigusaktide alusel. Soovitame analüüsida, millistes õigusaktides on elutähtsa teenuse häiretest teavitamise kohustus dubleerivalt kirjeldatud (nt tervishoiuteenuse osutajate puhul TTKS) ning otsustada, kus on kõige mõistlikum teavitamise kohustus lahendada, et vältida vales formaadis või valele adressaadile minevaid teavitusi.</p>	Selgitused	<p>Eelnõu koostamisel on arvestatud, et teavitamise kohustused võivad tulla ETOdele ka valdkonna eriseadustest. Sellest tulenevalt näeb eelnõu ette, et ETKA täpsustab teavitamise korda, sh vormi toimepidevuse nõuete määruks. Täiendavalt toome välja, et TTKS lähevad teavitamise nõuded laiemaks kui HOS (lisanduvad ka teised TTOd, kes ei ole ETOd ja ka teised kriisilukorrad) ning on üldisemad. Kui TTKS näeb ette teavitamise kohustuse ETOdele ja muu hulgas on ka elutähtsa teenuse toimepidevuse katkestus, siis saab ETO teavitamisel kasutada sama vormi, mille näeb ette HOS. Nt TTKS § 59 lg 8 p 5 näeb üldiselt ette, et ETO peab andma Terviseametile tema nõudmisel hädaolukorra lahendamise juhtimiseks vajalikku teavet. HOS aga näeb ette täpsema regulatsiooni, mis aja jooksul ja mis teave tuleb esitada ETO-l enda initsiatiivil.</p>
5.	<p>Eelnõu seletuskirja lk 53 § 12 lg 5 on välja toodud Terviseameti ülesanded hädaolukorras. Teeme ettepaneku ülesannete loetellu lisada Eesti Päästemeeskonna meditsiinirühma aktiveerimine ja deaktiveerimine vastavalt vajadusele. Lisaks teeme ettepaneku, et § 12 lg 8 sätestaks täpsemalt, et Eesti Päästemeeskonna meditsiinirühma aktiveerimine ja deaktiveerimine on Terviseameti kohustus.</p>	Mittearvestatud	<p>Eesti Päästemeeskonna meditsiinirühm on loodud reageerimiseks Eestist väljaspool. Selle rakendamiseks Eesti-siseselt ei ole õiguslikku alust ja see on sisuliselt keeruline päästemeeskonna olemusest (see koosneb haiglates töötavatest tervishoiutöötajatest, keda on kriisiajal vaja oma põhitöökohal) tulenevalt. Vastava õigusliku aluse loomist siiski kaalutakse, kuid HOSga mitteseotud protsessides.</p>
6.	<p>Eelnõu seletuskirja lk 89-90, punkt 6.9. „Kavandatav muudatus: tervishoiuteenuste korraldamise seaduse</p>	Selgitused	<p>Päästemeeskonna meditsiinirühmas on kokku ca 170 liiget, kellest enamik on tervishoiutöötajad. Nende</p>

	<p>muutmise – üldarstiabi osutajad elutähtsa teenuse osutajateks“ saab mõju planeeritavate ressursside näol sisse ka kirjutada. Probleemiks kujuneb see, et meditsiinirühma liikmed töötavad tervishoiuteenust osutavates asutustes ja nende missioonidele reageerimine Päästeameti peadirektori otsuse järgselt mõjutab tervishoiuteenuse osutajate personaliplaneerimist ja võib omakorda vähendada nende asutuste valmisolekut ja võimet kriisidele reageerida. Teema on leidnud käsitlemist ka dokumendis „Eesti Päästemeeskonna Meditsiinirühma arenguvision aastateks 2016-2020“, kuid seda ei ole tänaseni lahendatud.</p>		<p>saatmine missioonipiirkonda avaldab küll mõju TTOdele, kuid see on võimalik üksnes tööandjaga läbirääkimiste tulemusena (töötaja võtab puhkuse või tööandja võimaldab missioonil osalemist tööajast vm). Meditsiinirühma omanikuks on Terviseamet ja missioonile saatmine toimub üksnes Terviseameti heakskiidul, mitte ainult PÄA peadirektori otsusel.</p>
7.	<p>Eesti Haiglate Liit ei saa nõustuda eelnõu koostajate kommentaariga, et haiglatele lisanduv halduskoormus saab olema väike ja ei nõua lisarahastust ega ressursse. Kuna rakendusaktid ei ole valmis, ei ole ka võimalik hinnata täpset tekkivat halduskoormust, kuid selge on see, et uued kohustused toovad endaga elutähtsaid teenuseid osutavale haiglatele kaasa halduskoormuse suurenemise. Taustakontrolli tegemiseks võidakse küll luua registritele lihtne ligipääs, kuid päringute tegemine ja nende vormistamine võtab kindlasti tööaega. Suuremate haiglate puhul räägime vähemalt 0,5 lisanduvast töökohast. Eelpool kirjeldatust tulenevalt rõhutame veelkord, et tervishoiuteenuste rahastusmudelis peaks kindlasti sisalduma toimepidevuse tagamiseks vajalik komponent.</p>	Selgitused	<p>Oleme juba varem toonud välja, et elutähtsa teenuse osutajast haigla toimepidevuse kulud kaetakse piirhinnast. Ka taustakontrolliga seotud kulud on kaetavad piirhinnast. Kui selgub, et piirhind ei ole enam ajakohane ja piisav, tuleb see vaadata üle ja kehtestada uus. Mis puudutab toimepidevuse nõudeid, siis haiglatele on need juba kehtestatud. Hetkel puudub plaan sisunõudeid HOS eelnõu järel muuta. Täpsustamist määruses vajab üksnes teavitamise osa.</p>
Eesti Ravimihulgimüüjate Liit			
1.	<p>Eelnõus vajab ravimihulgimüüjate vaates täiendavalt piiritlemist „ravimitega varustamise“ elutähtis teenus (HOS § 2 lg 4, § 36 lg 2 p 2, § 37 lg 2, § 49 lg 2,</p>	Selgitused	<p>Sotsiaalministeerium tutvustas ravimivaldkonna toimepidevuse nõuete esmast kontseptsiooni 21. novembril 2023. a Riigikantselei korraldatud apteekrite infopäeval ravimivaldkonna</p>

<p>RavS § 26 lg 11 - 14, seletuskirjale lisatud rakendusakti kavand nr 11). Vastavalt HOS § 37 lg-le 2 kehtestab Sotsiaalministeerium määrusega elutähtsa teenuse kirjelduse ja elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuded. Eelnõu seletuskirjast ega seletuskirjale lisatud asjakohasest rakendusakti kavandist nr 11 nende tulevaste nõuete tegelikku sisu vaatamata meie korduvatele palvetele täna veel ei leia. Teadmata vähemalt üldjoonteski tulevaste kohustuste ulatust, on võimatu hinnata, kas hulgimüüjad nende täitmiseks võimalised on, mis ressursse nendega kohanemise ettevalmistamiseks tuleks kavandada ning kas see hulgimüüjatele jõukohane on. Hindame eelnõu koostajate usku, et ravimihulgimüüjad eeldatavasti suudavad elutähtsat teenust tagada, kuid sooviksime sellele kinnituse leida ka eelnõust endast. Arvestama peab, et ravimihulgimüüjad tegutsevad tiheda omavahelise konkurentsi olukorras, ühelgi hulgimüüjal ei ole kogu turgu katvat turuosa ega seetõttu ka võimekust katta kogu Eesti ravimivajadust. Ka eelnõu seletuskirjas võimalike tulevaste ETO-hulgimüüjatena nimetatud ettevõtete turuosa kokku jääb alla 80% hulgituru kogumahust. Teatud ravimitega varustavad ravimitootjad oma kohalike hulgimüügiesinduste kaudu Eestit ise ning need ravimid ei pruugi tulevastele ETO-hulgimüüjatele üldse kättesaadavad olla. Ühtlasi ei oleks selliste</p>		<p>erialaorganisatsioonidele ja kaasatud asutustele. Rakendusaktide tähtajad on 2025. aastal ning need töötatakse täpsemalt välja valdkonna kaasamisel selles ajaraamis peamiselt 2024. aastal. Täiendavalt on kavas koostada 2025. aasta veebruariks üleriigilise riskianalüüsi sektoripõhine vaade. Tervisevaldkonnas kaetakse seal (täpsustused direktiivi lisas, järgnevalt kirjeldatud üldistavalt) tervishoiuteenuse osutajad, EL referentlaborid, ravimite uurimis- ja arendusasutused, ravimite tootjad, meditsiiniseadmete tootjad ja ravimite hulgimüüjad. Riskianalüüsi põhjal täiendatakse või muudetakse direktiivi nõuete kohaselt hiljemalt 2026. aasta 17. juuliks elutähtsa teenuse osutajatega seonduvat. Sellist sektoripõhist analüüsi peab riik tegema vajaduse korral, kuid mitte harvem kui iga nelja aasta järel. Mõistame, et ravimitega varustamise kui elutähtsa teenuse osutajal ei ole võimalik kõigis olukordades katta kõigi patsientide kõigi ravimite vajadus. Sarnaselt põhineb näiteks ka riigi tegevusvarus Eesti Varude Keskuse hallatava elanikkonna vajadustele ette nähtud ravimite varu nomenklatuur suuresti enimkasutatavatel ravimitel. Sotsiaalministeerium soovib elutähtsa teenuse nõuete kirjeldamisel põhineda protsessidel, mille üks või teine asutus ise toimepidevana tagada saab ning vajaduse korral jätkata arutelusid neile protsessidele alternatiivide kokku leppimisel. Elutähtsa teenuse osutajast ravimite hulgimüügi tegevusloa omaja peaks Sotsiaalministeeriumi esmasel kavandis tagama nõuetekohase ravimite ladustamise,</p>
---	--	---

<p>mitmekordselt kogu Eesti vajadust katvate võimekuste loomine realistlik ega mõistlik. Meenutame ka, et kõigist Eestis kehtivat müügiluba omavatest ravimitest (kokku ca 6000 erinevat tootenimetust) turustatakse siin ca 40%. Ülejäänute osas ei ole ravimite Eestis turule laskmise üle otsustavad müügiloa hoidjad pidanud vajalikuks ega mõistlikuks neid siia tuua. Ka riik ise on leidnud, et praegune turustamise määr ongi enam-vähem mõistlik ja oluliselt suurema määra ravimivaliku järele puudub, teatud eranditega, Eestis objektiivselt vajadus.</p> <p>Eeltoodud seletuskirja väljavõttes räägitakse ravimitega varustamise elutähtsast (hulgimüügi)teenusest kitsamalt vaid elanikkonna varustamise võtmes. Kas mõistame seda kriteeriumit õigesti, et ravimihulgimüüjate ETO-ülesanded piirduks üldapteekide varustamisega, sest just sedakaudu saab Eesti elanikkond oma ravimid? Leiame, et praegusest keerukusest aitaks üle teatud ravimivaldkonna spetsiifiliste ETO funktsioonide toomine seaduse tasandile, mille täpsemat sisu ja ulatust saaks siis tõepoolest omakorda tulevaste määrustega täiendavalt piiritleda. Samuti tuleks konkretiseerida RavS § 26 lg 12 p-s 3 sätestatud ETO-na määratlemise kriteeriumit „[hulgimüüja] võime tagada koostöös lepingupartneritega ravimite varustuskindlus“. Praegusel juhul jääb arusaamatuks, missuguseid lepingupartnereid, mis ulatuses ja kuidas ETO-na</p>		<p>säilitamise ja transpordi eesmärgiga ravimeid hulgi müüa või muul viisil väljastada (kriisiolukordades eeskätt ravimitega varustamise tarnekindluse tagamise – ETO apteegid, EVK lepingutega ravimivaru jaotamine). Hetkel on Terviseametil käsil tervishoiuteenuse osutajate tegevusvarude süsteemi ajakohastamine ning loodame need protsessid aruteludes kokku tuua ka selles osas, et mõista, kas või missugust kohustust võiks ETO-hulgimüüja kanda ETOdest tervishoiuteenuse osutajate (haiglad, kiirabid) ravimitega varustamisel kriisiolukorras. Elutähtsa teenuse osana ei näe me praeguse kavandi kohaselt ravimite sissevedu ega hankimist, kuna nende järjepidevuse tagamine ei pruugi sõltuda ainult ravimite hulgemüügi tegevusloa omaja tegevusest, ning väljavedu, kuna kriisiolukorras ning sellest tulenevate ravimite sisseveo häirete või peatumise korral ei ole see Eesti patsientide vajadustele vastava ravimite kättesaadavuse tagamiseks asjakohane. Ühtlustamaks tervisevaldkonna toimepidevuse nõudeid, pakume aruteluks välja nõude toimepidevus tagada vähemalt 72 tunniks. Juhul, kui aruteludes sektori esindajatega selgub, et asjakohaste plaanide koostamiseks ning toimepidevuse tagamiseks on tarvilik täpsemalt defineerida ravimite nomenklatuur, kaalume selliste nimekirjade või põhimõtete kirjeldamist rakendusakti tasandil. Kui ravimite nõuetekohase ladustamise, säilitamise ja transpordi tingimusi ei suudeta taastada või olemasolevaid tööprotsesse ümber korraldada 24 tunni jooksul katkestuse/häire avastamisest, plaanime seda lugeda elutähtsa teenuse</p>
--	--	--

<p>määramisel hindama hakatakse, kuidas tagada selle hindamise mõistlikkus hulgimüüjate jaoks ning mitte vähem olulisena ka konfidentsiaalse teabe ja ärisaladuse kaitse. Sarnaselt on mitmete teiste valdkondade – näiteks toiduga varustamise – elutähtsat teenust valdkonnapõhiselt piiritlevad üldised kriteeriumid käesolevas eelnõus just seaduse tasandile toodud. Nende seaduses täpsustatud kriteeriumite alusel oskaksime ka meie paremini hinnata tulevaste kohustuste täidetavust ja ulatust ning edasisse debatti konstruktiivselt panustada.</p>		<p>häireks. Ohud ning olukorratüübid, millega ETO toimepidevuse riskianalüüsis arvestama peab, on sarnased kui tervisevaldkonnas juba ETOdena tegutsevatel haiglatel ja kiirabil.</p> <p>Kordame veel kord, et käesolevas kommentaaris toodud nõuded on osa esmasest kavandist, mida veel ei ole läbi räägitud valdkonnaga (sh ravimite hulgimüüjatega). See on vaid alguspunkt edasisteks ühisteks aruteludeks ja kokkulepete sõlmimiseks.</p>
<p>2. Eelnõus tuleb täpsustada ravimitega varustamise elutähtsat teenust osutavate hulgimüüjate määramise korda, selle vastavust CER direktiivi nõuetele ning ETOhulgimüüja kohustuste tekkimise tähtaegu <i>(HOS § 38 lg 12 – 14, RavS § 26 lg 11 ja 13, HOS muutmise eelnõu § 17 üleminekusätted).</i> Erinevalt HOS üldregulatsioonist paistab aga seletuskirjale lisatud rakendusakti kavandist nr 12, et loetelu elutähtsat teenust osutavatest ravimihulgimüüjatest kehtestatakse hoopis üldakti ehk määrusega. Määruse kavandi kohaselt ei nähta selles elutähtsa teenuse osutajate loetelu kõrval ette ühtegi täiendavat kriteeriumit ETO-staatusega kaasnevate kohustuste täitmise kohta nagu neid nõuaks HOS alusel antav haldusakt. Neid erisusi, nende</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Rakendusakti kavandit nr 12 on täiendatud. Täpsemad kriteeriumid määratakse kindlaks rakendusakti väljatöötamisel.</p>

	<p>vajadust ega sisulist tähendust ei ole eelnõus selgitatud. Ühtlasi on kaheldav, kas rakendusmääruse andmise õigusliku alusena märgitud RavS § 26 lg 1₁ on määruse andmise volitusnormina käsitletav ja kasutatav. Lisaks on eelnõu võrreldes varasemate redaktsioonidega täiendatud uue volitusnormiga RavS § 26 lg 1₃, mille kohaselt peaks terviseminister kehtestama määrusega ravimite varustamise ETO-hulgimüüjate määramise täpsemad tingimused ja korra. Kahjuks ei ole eelnõule asjakohast määruse kavandit lisatud. Küll aga nimetatakse seletuskirjas nimeliselt kaks hulgemüüjat, kes lisanduvad edaspidi elutähtsa teenuse osutajate hulka. Jäeb mõistetamatuks, kuidas saab eelnõu autoritel olla teadmine konkreetsetest ETO-ettevõtetest, kui nende määramise tingimused ja kord tuleb alles välja töötada.</p> <p>2.1 Palume eelnõu ja seletuskirja ühtlustada ning selgitada, mis alustel ja korras ETOhulgimüüjad välja valitakse ja ETO-ks nimetatakse. Eelnõu seletuskirjale tuleb lisada ka RavS § 26 lg 1₃ alusel antava määruse kavand.</p>		
3.	<p>Palume vähemalt seletuskirjas üheselt välja tuua, missugustest sätetest ja alustest selgub ning mis tähtajal rakenduvad ETO-hulgimüüjate tulevased kohustused. Vajadusel palume asjakohaselt täiendada-täpsustada eelnõu § 17 üleminekusätteid. Kui ETO-hulgimüüjate</p>	<p>Arvestatud</p>	<p>Seletuskirja ja üleminekusätteid on täiendatud. Täiendavalt toome välja hulgemüüjate seisukohast olulised tähtajad: 18.10.2024. a – ministri määrus, millega kehtestatakse ETOks määramise täpsemad tingimused ja kord;</p>

	määramine ja neil ETO-kohustuste tekkimine peaks toimuma erinevalt HOS §-s 38 lg 12-14 sätestatud korrast ja tähtaegadest, siis palume selguse huvides vastavalt täiendada eelnõu seletuskirja ning seletuskirjale lisatud Vastavustabeli asjakohaseid osi.		30.06.2025. a – ministri määrus, milles kirjeldatakse ravimitega varustamise kui elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuded; 31.12.2025. a – üleriigiline riskianalüüs; 31.12.2025. a – elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse strateegia; 28.02.2026. a – Ravimiameti ettepanekul määratakse ministri haldusaktiga ravimivaldkonna ETOD, haldusaktis nähakse ette nõuetele vastamise kuupäev); ETO kohustuste täitmise tähtajad hakkavad kulgema haldusakti andmisest alates. Riskianalüüs tuleb teha üheksa kuu jooksul, plaan kümne kuu jooksul. Muude nõuete kohta määratakse täpsemad tähtajad korraldava asutuse haldusaktiga.
4.	Palume eelnõu korrigeerida ka RavS § 26 lg 11 sõnastuse lõpuosa, mille kohaselt on ETO hulгимүүja isiku, „kelle elutähtsa teenuse osutajaks määramise kohta on Ravimiameti teinud ettepaneku“. Mõistame, et Ravimiameti hinnang on ETO-staatuse andmisel ja lõpetamisel oluline. Samas näevad nii eelnõu kui selle aluseks olev CER direktiiv ette, et üksnes ettepanekust ETO-staatuse saamiseks ei piisa, vaid isik määratakse ETO-ks haldusaktiga.	Selgitused	Eelnõu sõnastuse kohaselt teeb Ravimiamet ettepaneku ja ETKA määrab isiku haldusaktiga ETOks HOS § 38 alusel. ETKA annab haldusakti isiku elutähtsa teenuse osutajaks määramise kohta 30 päeva jooksul isiku elutähtsa teenuse osutaja tingimustele vastavusest teada saamisest arvates.
5.	Elutähtsa teenuse osutaja poolt läbi viidava taustakontrolli reeglistikku tuleks selguse huvides täpsustada (HOS § 41 ₁ lg 1-5 ja lg 9). Nõude rakendamisel oleks abiks täiendavad juhised sellest, kuidas täpsemalt asjakohast riskianalüüsi eelnõus nõutaval tasemel ja õige hoolsusega läbi viia	Selgitused	Eelnõu rakendamist hõlbustavad juhendid on väljatöötamisel.

	ning missugused kriteeriumid/ülesanded võiksid eelduslikult olla sellised, mille puhul taustakontrolli vajadust pigem ei ole. Ka CER direktiiv näeb ette, et riikidel on kohustus aidata elutähtsa teenuse osutajaid nende toimepidevuse suurendamisel, sealhulgas juhendmaterjalide ja meetodikate koostamisega ETO-dele.		
6.	Tuleks eelnõu regulatsioonide täiendamist taustakontrolli läbiviimiseks vajalike registripäringute (karistusregister, rahvastikuregister) tasumäärade osas. Kuna taustakontrollid on ettevõtjale kui tööandjale oma töötajate suhtes, samuti kui ettevõtte lepingupartnerite töötajate suhtes (kui töö ostetakse sisse teenuselepinguga) kohustuslik, siis peaks selliste andmepäringute tasustamine toimuma samas korras kui muud tööandja päringud ning kohalduma ka samad päringutasust vabastamise põhimõtted. Samuti tuleks kontrollida ja vajadusel ühtlustada eelnõu ja seletuskirja tekstid § 41 ₂ lg-s 3 sätestatava andmete säilitustähtaegade osas, et selguks üheselt vastusele küsimusele sellest, kas tegemist on maksimaalsete või minimaalsete säilitustähtaegadega.	Arvestatud	Eelnõu on muudetud ning taustakontroll hõlmab ainult päringuid karistusregistrisse, teovõime kontroll on eelnõust välja jäetud. Karistusregistri seadust täiendatakse asjaomaste sätetega, et päringud oleksid ETOdele tasuta. Karistusandmete kontrolli tulemusi ei pea ETO eraldi säilitama, kuna need andmed tulenevad karistusregistri logidest.
7.	Elutähtsa teenuse toimepidevuse ja rakendatud meetmete hindamise järelevalveks riigi poolt nõutava auditi kulud ei saa jätta ETO kanda (HOS § 45 ₁). Leiame, et taoline riikliku järelevalve kulude panemine järelevalvealuse	Mittearvestatud	Eelnõu seletuskirja on täiendatud lisaselgitustega. Direktiivi artikli 21 lg 1 p b kohaselt tuleb liikmesriikidel tagada, et pädevatel asutustel on õigus teha elutähtsate teenuseosutajate auditeid või nõuda nende tegemist. Juhul, kui korraldav asutus teeb auditi ise, siis ta kannab ka sellega kaasnevad

<p>ETO kanda ei ole põhjendatud, mõistlik ega proportsionaalne. Eelnõu seletuskirja kohaselt louakse näiteks Sotsiaalministeeriumis ja Raviametis tervisevaldkonna ETO-tegevuste ning ravimite hulgimüüjate ja apteekide üle tegemiseks järelevalve tegemiseks kokku 4 uut ametikohta ja nähakse ette vastav rahaline ressurss personalikulu kandmiseks. Samalaadsed struktuuritäiendused tehakse ka teiste järelevalve- ja korralduspädevust omavate riigiasutuste juures. Eelnõu seletuskirjast selgub, et tegemist on CER direktiivi nõuete siseriikliku laiendamisega.</p> <p>Samas ei ole esitatud mõjuhinnanguid selle kohta, missuguses suurusjärgus kulud taolise auditi läbiviimisega ETO-dele kaasneksid ning millega põhjendada järelevalvekulu panemist ETOdele olukorras, kus riik ise on endale vastava ressursi ja vahendid juba planeerinud.</p>		<p>kulud. Juhul, kui auditi tegemise kohustus pannakse teenuseosutajale, siis ka kulud kannab teenuseosutaja. Seletuskirjas kirjeldatakse täpsemalt, mis juhtudel eeldatakse, et auditi teeb korraldav asutus ja millal teenuse osutaja. Tegemist on järelevalveorgani poolt kasutatava meetmega, mis peab olema põhjendatud ja proportsionaalne.</p>
<p>8. Seaduse jõustumis- ja üleminekutähtajad vajavad korrigeerimist, ühtlustamist (<i>HOS muutmise seaduse eelnõu § 17-18</i>). Eelnõu § 18 kohaselt jõustuks seadusemuudatused 18.10.2024. a. Samas näeb eelnõu § 17 lõigetes 1 – 3 üleriigilise riskianalüüsi ja KOV riskianalüüsi koostamise nõuete ja korra määruste kehtestamise ning Riigikantselei juhtimisel elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse strateegia kehtestamist juba 1.7.2024. a ehk enne seaduse jõustumist. Ilmselt on tegemist inimliku eksitusega aastaarvu märkimisel, mis tuleks korrigeerida.</p>	<p>Arvestatud</p>	<p>Eelnõu üleminekusätteid on täiendatud.</p>

9.	<p>Eelnõu edasine menetlus ning VOS- ja HOS-i eelnõude liitmise korraldus ja ühendeelnõu tutvustamine vajab selgemat tegevus- ja ajakava. Eelnõule lisatud Märkuste tabeli kohaselt kavatseb riik praegu paralleelselt menetluses olevad ning ETO-regulatsioonide osas kattuvad HOS muutmise eelnõu ja VOS eelnõu liita üheks eelnõuks esitamisel Vabariigi Valitsusele. Eelnõu autorite sõnul ühtlustatakse selle liitmise käigus ka eelnõude mõisted. Seega läbivad seaduseelnõud pärast kooskõlastusringe eelnõude liitmisel ulatusliku muudatuse. Kuna see kavandatakse enne eelnõude esitamist valitsusele, siis eeldatavasti muudetud-ühendatud eelnõu lõppteksti huvirühmadele enam tutvumiseks ja arvamuse avaldamiseks ei saadeta.</p> <p>Samas on võimalik, et eelnõude liitmise käigus satub lõppeelnõusse täiendavaid kommentaariväärseid mõtteid või avaldub kasvõi mõistete ühtlustamise käigus mõni seni märkamata mõju. Palume selgitada, missuguses korras ja tähtaegadel kavandatakse selliste võimalike küsimuste lahendamise.</p>	Selgitused	<p>HOSi muudatused on seotud CER direktiivi ülevõtmisega. Direktiivi ülevõtmise eelnõu tuleb menetleda eraldi, et oleks tagatud direktiivi õigeaegne ülevõtmine ja sellesse ei lisata muid sätteid, mis ei seonu direktiivi ülevõtmisega. Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu jõustumisega tunnistatakse HOS kehtetuks, seega kõik muudatused, mida hetkel CER ülevõtmiseks tehakse, peavad tulevikus kajastuma ka tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus. Kahe eelnõu omavaheline liitmine sõltub mõlema eelnõu menetlemise tempost või toimub liitmine pärast HOSi muudatuste jõustumist. Tagame omalt poolt, et huvirühmad näevad ka lõplikku teksti, kuid konkreetne ajaraam sõltub mõlema eelnõu Riigikogus menetlemise tempost.</p>
10.	<p>Esmalt soovime ERHL-s tunnustada eelnõu kooskõlastustabelis antud selgituste ja esitatud lähtekohtade-kriteeriumite eest ravimitega varustamise elutähtsa teenuse sisustamisel. Meie hinnangul on tegemist väga olulise edasiminekinga ning oleme tõeliselt jõudmas selle sisulise</p>	Selgitused	<p>Mõistame ERHLi muret ja soovime siinkohal täpsustada õigusloomega seotud asjaolusid. Seadusega sätestatakse need ETOde õigused ja kohustused, mis peavadki põhiseaduse kohaselt olema reguleeritud seaduse tasandil. Sarnaselt kehtiva HOSga saab seadusandja anda elutähtsat</p>

<p>diskussioonini, mida ERHL poolt pikemalt palunud ja oodanud olema ning kuhu ka omalt poolt nii sisu kui vormilises mõttes kindlasti panustada soovime. Samas peame oluliseks, et vähemalt üldiste abstraktsete põhimõtete/kriteeriumite tasandil jõuaks praegu märkuste tabelis esitatud lähtekohad siiski ka seaduseelnõusse. Vastasel juhul puudub igasugune kindlus ka põhimõtte tasandil selles, kas neist ETO-nõuete kehtestamisel ka tegelikult sisukriteeriumid saavad või mitte. Eeskätt peaks seaduseelnõust nähtuma see, et ravimite varustamise elutähtis teenus saab olla piiritletud vaid nende ravimitega, mis Eesti ravimikäitlejatele tööpoolest kättesaadavad on ning ka nende seast piiritletud kriitiliseks hinnatud nomenklatuuris ja ravimikäitlejatele jõukohases mahus. Lisaks tuleb seaduses diferentseerida ka elutähtsa teenuse toimepidevuse ja eriti just taastamise ajalised kriteeriumid lähtuvalt väliskeskonnast. Lähtekohana pakutud teenuse taastamise kohustus 24h jooksul võib olla asja- ning jõukohane tavaolukorras, kuid selgelt üle jõu käiv sõjaolukorras või võimalikult ka tänastes tervishoiu ETO-nõuetes nimetatud pantvangikriisi puhul. Seesugused kõrgel abstraktsiooniastmel sätestatud lisapiirid peaks selguma juba seaduse tasandil. Eelnõu praeguse abstraktsiooniastme juures on kahjuks võimalik, et lõplikud ETO-nõuded osutuvad kohustatud isikutele üle jõu käivateks võimatuteks tingimusteks. Kindlasti tuleks piiritleda ka need asjaolud ja olukorrad, mille esinemisel on vabandata ja/või välistatud ETO vastutus ETO-nõuete rikkumise eest – näiteks teenuse tagamise ja/või taastamise võimatus sõja- vms olukorras, logistikateede objektiivne/faktiline läbimatus, teiste ETO-</p>		<p>teenust korraldavale asutusele volituse kehtestada täpsemaid nõudeid, mis aga peavad jääma seadusega antud volituse ulatusse ja piiridesse. Ravimite kohta kehtestab nõuded Sotsiaalministeerium. Sellest tulenevalt on eelnõuga nähtud ette ka vastavate rakendusaktide puhul ülemineku-aeg. Ülemineku-aeg on vajalik mh selleks, et oleks piisav aeg puudutatud isikute, sh ERHLi kaasamiseks. Sotsiaalministeeriumil tuleb kehtestada toimepidevuse nõuete määrus ravimite kohta hiljemalt 01.07.2025. Nimetatud määrus töötatakse välja eelkõige 2024. aastal ning sellesse kaasatakse kindlasti ka ERHL. Praegusel juhul saame märkuste tabelis toodud põhimõtted tuua välja ka seletuskirjas. Seletuskirja on täiendatud: <i>elutähtsa teenuse osutajast ravimite hulgimüügi tegevusloa omaja peaks eelkõige tagama kindla nomenklatuuri põhiselt nõuetekohase ravimite ladustamise, säilitamise ja transpordi eesmärgiga ravimeid hulgi müüa või muul viisil väljastada (kriisiolukordades eeskätt ravimitega varustamise tarnekindluse tagamise – ETO apteegid, EVK lepingutega ravimivaru jaotamine). Elutähtsa teenuse osana ei näe Sotsiaalministeerium praeguse kavandi kohaselt ravimite sissevedu ega hankimist, kuna nende järjepidevuse tagamine ei pruugi sõltuda ainult ravimite hulgimüügi tegevusloa omaja tegevusest, ning väljavedu, kuna kriisiolukorras ning sellest tulenevate ravimite sisseveo häirete või peatumise korral ei ole see Eesti patsientide vajadustele vastava ravimite kättesaadavuse tagamiseks asjakohane. Ühtlustamaks tervisevaldkonna</i></p>
--	--	---

<p>teenuste või ETO-teenuse osaks/objektiks olevate toodete mittekättesaadavus pärast 72h toimepidevuse perioodi lõppemist jms. Nende kriteeriumite puudumisel seaduses ei saa me eelnõu selle praegusel kujul siiski veel toetada, sest puudub kindlus meile pandava ülesande sisus, mahus, täidetavuses, jõukohasuses ning puudub ka võimalus hinnata ülesande täitmiseks vajalikke ressursse.</p>		<p><i>toimepidevuse nõudeid, on kaalumisel kehtestada nõue tagada toimepidevus vähemalt 72 tunniks.</i></p>
<p>Eesti Kaubandus-Tööstuskoda</p>		
<p>1. Taustakontroll elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisel. Kaubanduskoda on seisukohal, et praktikas võib ebaselgust tekitada see, et ühel juhul on taustakontrolli teostamise aluseks hädaolukorra seadusest tulenev nõue aga teisel juhul hoopis ETO koostatud riskianalüüsist tulenev nõue. Praktikas võib osutada keeruliseks see, kui ETO soovib taustakontrolli teostada näiteks mõne välispartneri töötaja kohta. Juhime tähelepanu, et kuna taustakontrolli teostades kontrollitakse isiku teovõime ja karistuste andmeid, siis on tegemist töötaja riivega ning sellisel juhul, kui taustakontrolli teostamise nõue tuleb osaliselt seadusest ja osaliselt riskianalüüsist, võib tekitada see olukorra, kus taustakontrolli nõuet ei peeta riskianalüüsi põhjal piisavaks ja seega ei nõustuta taustakontrolli tegemisega. See tähendab, et juhul, kui alus tuleb osaliselt seadusest ja osaliselt riskianalüüsist, siis tõenäoliselt nõustutakse üksnes seaduses sätestatud aluste kontrollimisega ning kinnituste andmisega. Ebaselguse ja probleemide vältimiseks peaks taustakontrolli tegemise alus tulenema ainult ja selgesõnaliselt seadusest.</p> <p>Kaubanduskoda on seisukohal, et taustakontrolli tegemise alus peab selgesõnaliselt tulenema hädaolukorra</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Kohustus taustakontrolli teha tuleneb seadusest. Teovõime kontrollimine on eelnõust välja jäetud ning kontroll piirdub üksnes karistuse andmete päringuga. Seaduses määratakse need koosseisud, mille esinemisel on välistatud isiku töötamine ETO juures (nt terroristlik tegevus), ehk tõsiste kuritegude esinemise korral. Ülejäänud karistuste korral võib olla samuti välistatud isiku töötamine teatud töökojal, kuid neid tuleb igal ETO-l hinnata oma riskianalüüsist kindlaks määratud töökohtade põhjal, seega saab selleks sisend tulla iga ETO riskianalüüsist, kus on hinnatud konkreetse ETO toimepidevust ja riske ETO toimepidevusele. Ka direktiivi art 14 lg 3 punktist b tulenevalt peab kontrollima, kas isikut on karistatud nende kuritegude toimepanemise eest (eelnõu järgi: kas on kehtiv karistus), mis võiksid olla konkreetse ametikoha seisukohast olulised. Karistusandmeid kontrollib ETO, kellel on õigus saada karistusregistri päringu tegemiseks vajalikke isiku üldandmeid. ETO-l on võimalik täpsemad tingimused leppida</p>

	<p>seadusest. Kui taustakontrolli tegemise kohustus tuleb aga osaliselt seadusest ja osaliselt ETO riskianalüüsist, siis võib see tekitada praktikas probleeme.</p>		<p>kokku oma lepingupartneriga. Samuti seada tingimusi teenuse tellimisel riigihanke läbiviimise teel. Sellisel juhul tuleb ETO-l seada vajaliku taustakontrolli läbimise kohustus hankelepingu täitmise tingimusena ning panna pakkujale kohustus asendada need teenust osutavad isikud, kes taustakontrolli ei läbi.</p> <p>Isikute taustakontrolli õiguspärasust kontrollitakse järelevalve raames.</p>
2.	<p>Kaubanduskoda soovib juhtida tähelepanu asjaolule, et ettevõtetel puuduvad ilmselt ühtsed teadmised välisriikide andmebaaside kui ka välisriikides klassifitseeritud kuritegude ja nende aegumiste kohta. Lisaks kuigi Euroopa Liidu siseselt on ilmselt võimalik karistuste andmeid saada näiteks läbi Eesti Õigusrikkumise Juhtumite Päringu süsteemi (ECRIS), siis kuidas on võimalik ETO-l koguda vajalikke andmeid kolmandatest riikidest. Veel on oluline küsimus just kolmandate riikide puhul see, et kuidas on tagatud, et andmed on õiged, asjakohased ja kehtivad ning kes selle eest vastutab? Hetkel võib puududa ettevõtetel piisav võimekus, et teostada taustakontrolli välisriikide andmebaasides, kontrollida nende andmete õigsust ja kehtivust. Oleme seisukohal, et riik peab toetama ETO-de taustakontrolli tegemist, näiteks luues taustakontrolli võimaldavad rakendused või registrid.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Eesti kodanike karistused teistes EL riikides jõuavad Eesti karistusregistrisse. EL riikide kodanike karistusi on võimalik kontrollida EL karistusregistri andmebaasist ECRIS. ETOdel tekib võimalus esitada digitaalne päring. Sellise lahenduse puhul tuleb aga arvestada, et vastuse saamise täpne aeg jääb avatuks, kuna liikmesriikides on ametiasutustel erinevad tähtajad vastamiseks.</p> <p>Olenemata ECRISe kasutamise võimalustest saab ETO kõikidelt EL ja kolmandate riikide kodaniketelt küsida väljavõtte koduriigi registrist. See tähendab, et töötaja peab sellise väljavõtte ise esitama. Sellist lähenemist kasutatakse ka praegu mõne sektori puhul nii Eestis kui ka mujal maailmas.</p>
3.	<p>Eelnõu § 1 punkti 22 kohaselt lisatakse hädaolukorra seadusesse § 41¹ lg 6, mille kohaselt on ETO kohustatud teostama taustakontrolli enne, kui isik asub täitma § 41¹ lg 2 alusel kindlaksmääratud ülesannet, ja ülesande täitmisel iga kahe aasta tagant. Kaubanduskoda juhib tähelepanu, et antud punkti sõnastus tekitab segadust selles osas, kas tasutakontrolli tuleks teostada vaid tulevikus ülesannet täitma</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Lõige 6 koosneb kahest lause osast. Elutähtsa teenuse osutaja on kohustatud kontrollima lõigetes 5–6 nimetatud asjaolusid enne, kui isik asub täitma käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesannet, ja ülesande täitmisel iga kahe aasta tagant.</p> <p>Seega tuleb tasuta kontrollida enne ülesande täitmist</p>

	<p>asuvate isikute osas või ka nende töötajate osas, kes juba nimetatud ülesandeid täidavad. Kui nõue kehtiks vaid tulevikus ülesannet täitma asuvate isikute osas, siis seaks see alles tööle asuvad ja juba töötavad töötajad ebavõrdsesse olukorda.</p> <p>Kaubanduskoda palub täpsustada hädaolukorra seadusesse § 41¹ lg 6 sõnastust, et oleks selge, kas tasutakontrolli tuleks teostada vaid tulevikus ülesannet täitma asuvate isikute osas või ka nende töötajate osas, kes juba nimetatud ülesandeid täidavad.</p>		<p>ja kui isik juba täidab ülesannet, siis kontrollida isikut iga kahe aasta tagant. Esmakordse kontrolli tegemise tähtaeg olemasolevate töötajate suhtes on sätestatud üleminekusätetes.</p>
4.	<p>Eelnõu § 9 kohaselt muudetakse raudteeseadust, et sätestada raudteeseektoris ETO-ks kvalifitseerumine. Seletuskirja kohaselt on raudteeseektoris edaspidi kahte tüüpi ETO-sid: 1) raudteeinfrastruktuuriettevõtja, kes majandab avalikku raudteeinfrastruktuuri; ja 2) riigi osalusega raudteeveoettevõtja, kellel on kaubaveo tegevusluba. Eelnõu § 9 punktiga 1 täiendatakse raudteeseadust §-ga 9¹, mille lõike 1 kohaselt „raudteeinfrastruktuuriettevõtja, kes majandab avalikku raudteeinfrastruktuuri, on hädaolukorra seaduse § 36 lõike 11 punktis 7 nimetatud elutähtsa teenuse osutaja“. Sama paragrahvi lõige 2 sätestab, et „isiku, kes osutab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud elutähtsa teenuse osutajale taristu arendamise või opereerimise teenust, püsiv riigikaitseülesanne riigikaitseaduse § 43² tähenduses on tagada taristu toimimine vastavalt hädaolukorra seaduse § 37 lõike 2 alusel kehtestatud nõuetele“.</p> <p>Juhime tähelepanu, et hetkel jääb mulje nagu hädaolukorra seaduse eelnõu ja seletuskiri on erinevad ning ETO-ks kvalifitseerimine on selgitatud erinevalt. Meie hinnangul ei ole üheselt selge, mida tähendab raudteeseaduse § 91 lg-2 sätestatud „taristu arendamise või opereerimise teenus“. Sellest tulenevalt ei ole võimalik selgelt hinnata ka seda,</p>	Arvestatud	Seletuskiri on viidud kooskõlla eelnõuga.

	<p>keda loetakse edaspidi ETO-ks. Kaubanduskoda palun täpsustada eelnõu ja seletuskirja §-i 9, millega muudetakse raudteeseadust, et need oleksid omavahel vastavuses.</p>		
5.	<p>Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2022/2557, mis käsitleb elutähtsa teenuse osutajate toimepidevust ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 2008/114/EÜ (edaspidi CER direktiiv) sätestab artiklis 10, et liikmesriigid toetavad elutähtsa teenuse osutajaid nende toimepidevuse suurendamisel. Kaubanduskoda on seisukohal, et riik peab looma ETO-dele toimiva kompenseerimise mehhanismi, et ettevõtetele oleks kompenseeritud ETO kohustuste täitmisega kaasnevad kulud. Oleme seisukohal, et erasektor ei pea panustama riigikaitsele nii ulatuslikul määral ilma kompensatsioonideta.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Direktiivi artikli 10 lg 1 käsitleb igasugust riigi toetust ettevõtjatele, mitte üksnes rahalist. Kui aga toetus on rahaline, siis tuleb lähtuda riigiabi reeglitest. See tähendab seda, et sideettevõtjatele pakutav rahaline toetus kvalifitseerub riigiabiks, mida erandita ei saa sideettevõtjatele anda.</p> <p>Direktiivi põhjenduspunkti 25 kohaselt peaksid liikmesriigid toetama elutähtsa teenuse osutajaid, sealhulgas neid, kes kvalifitseeruvad väikesteks või keskmise suurusega ettevõtjateks, nende toimepidevuse tugevdamisel kooskõlas liikmesriikide direktiivis sätestatud kohustustega, ilma et see piiraks elutähtsa teenuse osutajate enda õiguslikku vastutust tagada selline nõuetele vastavus, ja vältima selle käigus liigset halduskoormust. Eelkõige võiksid liikmesriigid koostada juhendmaterjale ja meetodikaid, toetada elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse testimiseks õppuste korraldamist ning pakkuda nõustamist ja koolitusi elutähtsa teenuse osutajate töötajatele. Seda kõike on kavas ETOdele pakkuda.</p> <p>Rahalised eraldised on lubatud riigiabi reegleid järgides, kui see on vajalik ja põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega ja ei piira Euroopa Liidu toimimise lepingus (ELi toimimise leping) sätestatud konkurentsieeskirjade kohaldamist.</p>

6.	<p>Eelnõu § 1 punktiga 20 sätestatakse hädaolukorra seadusesse § 45¹, millega sätestatakse sõltumatu auditi nõue. Sätte kohaselt võib riikliku või haldusjärelevalve tegemiseks tellida sõltumatu auditi või kohustada elutähtsa teenuse osutajat läbima sõltumatut auditit elutähtsa teenuse toimepidevuse ja rakendatud meetmete asjakohasuse hindamiseks. Oleme seisukohal, et auditi teostamise alused peaksid olema selgelt arusaadavad. ETO oma kuludest teostatav audit võiks olla asjakohane näiteks ainult juhul, kui järelevalvemenetluse raames on tuvastatud ETO poolne rikkumine. Muudel juhtudel, näiteks kui järelevalveasutus tunneb huvi teatud ETO toimimise vastu, siis peaks toimuma audit järelevalveasutuse kulul. Kuna aga auditi läbiviimine mõjutab ka ettevõtte tegevust, siis tuleks arvestada ka sellega, et auditi teostamise otsus ei tohiks tulla kergekäeliselt ning seda tuleks teha põhjendatud vajaduse korral. Üldiselt peab ETO ja järelevalveasutuse infovahetus ja suhtlus baseeruma riskianalüüsidel ning toimepidevusplaanidel.</p> <p>Kaubanduskoda on seisukohal, et auditi läbiviimise nõuded peaksid olema selgelt reguleeritud, et oleks selge, millal toimub auditi läbiviimine ETO ja millal järelevalveasutuse kulul ning millistel juhtudel seda teha tohib.</p>	Arvestatud	Eelnõu ja seletuskirja on täiendatud.
7.	<p>Hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu § 1 punkti 20 kohaselt täiendatakse hädaolukorra seadust taustakontrolli sätetega. Sätete kohaselt peab edaspidi elutähtsa teenuse osutaja teostama taustakontrolli inimese suhtes, kellele usaldatakse elutähtsa teenuse osutaja juures järgmiste ülesannete täitmine (eelnõu § 1 punkt 20): elutähtsa</p>	Mittearvestatud	CER direktiivi art 14 lg 1 kohaselt tohib taustakontrolliga seotud päringuid esitada üksnes ETO ise. Eelnõu koostatakse direktiivist lähtudes. Samuti on töötajate usaldusväarsuse tagamine/haldamine ETO enda ülesanne (art 13 lg 1 (e)). Oluline on panna tähele ka seda, et andes

	<p>teenuse toimimist tagava infosüsteemi, sealhulgas toimimist tagava taristu läbipääsu- või valvesüsteemi arendamine või haldamine; ülesanne, millega antakse otsene või kaudne ligipääs elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajalikule territooriumile, ehitistele, teabele või kontrollisüsteemidele; ülesanne, mis on seotud elutähtsa teenuse toimepidevuse planeerimise, investeringute või riskihaldusega.</p> <p>Oleme seisukohal, et taustakontrolli läbiviijaks ei peaks olema alati elutähtsa teenuse osutaja (ETO). Näiteks ei ole mõistlik, et ETO peab teostama taustakontrolli oma lepingupartneri töötaja kohta, kui ülalnimetatud tingimustele vastavad tööd teostab ETO lepingupartner. Leiame, et halduskoormuse ja andmetöötluse vaatest ei ole õige panna taustakontrolli teostamise ja päringute tegemise, analüüsimise, säilitamise ja töösuhte reguleerimise meetmete rakendamise eest vastutust ETO-le. Sellises olukorras peab eelnõu ette nägema võimaluse ETO-ga lepingulises suhtes olevale elutähtsa teenuse osutajale teostada taustakontrolli oma töötajate suhtes ise.</p>		<p>isikule olulise ülesande (mille täitmine eeldab, et isik oleks n-õ kontrollitud ja taustakontrolli läbinud) peab ETO olema teadlik isiku karistusandmetest ja eelnõus loetletud asjaoludest, keeldumisaluste esinemisel ka mitte andma enam isikule seda ülesannet. ETO-l ei ole võimalik seda kõike täita, kui taustakontrolli teeb kolmas isik. ETO ei saa tagada, et tema juures töötab või talle osutab teenust nõuetele vastav isik, kui ise ei näe andmeid, mille alusel teeb otsuse. Selgitame lisaks, et samamoodi nagu on üksnes ETO kohustus koostada riskianalüüs, ei saa ka lepingupartnerite töötajatest tulenevat riski hindamist karistatuse andmete töötlemisel anda ETO lepingupartnerile. Lisaks võib sellise lahendusega kaasneda oht nii julgeolekule kui ka ETO ärisaladusele, kui ETOd peaksid avaldama lepingupartnerile riskianalüüsis toodud ajaolusid ja tagama sealjuures sellekohase teabe kaitset. Andmete säilitamise puhul juhime tähelepanu sellele, et ETO ei pea eraldi säilitama andmeid, see säte on eelnõust välja võetud. Päringute tegemist puudutavad logid säilitatakse karistusregistri juures.</p>
8.	<p>Kaubanduskoda tänab, et eelnõu muudatustes on arvestatud Kaubanduskoja varasemat tagasisidet auditi läbiviimise nõuete osas ning eelnõu teksti on täiendatud sätetega, mis reguleerivad seda, millal võib korraldav asutus nõuda auditi läbiviimist ja selle eest ka tasumist.</p> <p>Kaubanduskoda toob täiendavalt välja, et eelnõu § 1 punkti 23 § 43¹ lg 3 kohaselt saab pidada sõltumatu auditi läbimise kohustuse täidetuks elutähtsa teenuse osutaja poolt, kui elutähtsa teenuse osutaja on läbinud viimase kuue kuu</p>	Arvestatud	<p>Ettepanekuga on arvestatud ja eelnõu täiendatud. Kuuekuuline nõue asendatud kaheteistkümnepäevase kuulisega.</p>

	<p>jooksul omal algatusel või muu isiku nõudmisel samaväärse auditi. Oleme seisukohal, et kuue kuu nõue tuleks asendada kaheteistkümne kuuga, kuna praktikas teostatakse auditeid kord aastas.</p>		
<p>9.</p>	<p>Küberturvalisuse seaduse (edaspidi KüTS) § 3 lg 1 p 1 kohaselt loetakse teenuse osutajateks KüTS tähenduses isik, kes kasutab võrgu- või infosüsteemi hädaolukorra seaduses sätestatud elutähtsa teenuse osutaja elutähtsa teenuse osutamisel. KüTS § 7 lg 1 kohaselt peavad elutähtsa teenuse osutajad rakendama alalisi turvameetmeid, et ennetada küberintsidente, lahendada küberintsidente ja ennetada ja leevendada küberintidentidest tulenevat mõju teenuse toimepidevusele või süsteemi turvalisusele. KüTS § 7 lg 5 kohaselt tuleb § 7 lg-s 1 sätestatud kohustuste täitmise ja süsteemide küberturvalisuse tagamiseks kohaldada infoturbe halduse nõudeid üldnimetusega Eesti infoturbestandard (E-ITS). E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi.</p> <p>Kaubanduskoda tunneb muret, et need ettevõtted, kes täna ei ole ETO-d, kuid eelnõu kohaselt saavad ETO-ks, peavad hakkama rakendama E-ITS nõudeid, kuid need võivad osutada nende jaoks ebaproportsionaalseks. Kaubanduskoda on saanud toidusektorist ja põllumajandussektorist tagasisidet, et E-ITS nõude rakendamine ei ole ettevõtetele proportsionaalne ning selle nõude täitmine ei pruugi olla võimalik. Koda on seisukohal, et protsesside ringitegemine ja ülalhoidmine vastavalt E-ITS nõuetele võib uutele ETO ettevõtetele kaasa tuua väga suure lisakulu aastas ning see on</p>	<p>Selgitused</p>	<p>E-ITS-iga seotud mõjud ja üldiselt ETOdele kaasnevad kulud on toodud välja seletuskirjas mõjude peatükis. Toidusektori ETOde kulud on kirjeldatud seletuskirja punktis 6.9. E-ITS on üks standarditest, mis suunab ETOsid süsteemselt hindama riske ja rakendama meetmeid. Meetmete lõplik valik jääb ETO otsustada. Meetmete valikust olenevad ka meetmete rakendamise kulud. E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi. E-ITS on olemuselt tööriist, mis aitab riske ja sõltuvusi hinnata ja varade turvalisust tagada. Kõiki etalonturbe kataloogis esitatud infoturbe meetmeid ei pea iga ettevõtte rakendama, tuleb läheneda riskipõhiselt ja vaadelda ärikriitilisi protsesse. Ilma analüüsita, milline on maksimaalne kahju ja mis ulatuses on kahju kandmine aktsepteeritav, ei saa edasisi järeldusi teha (nt kui kaua saab ilma elektrita, ilma arveid või tellimusi esitamata hakkama, ilma et äriprotsess sellest kahjustuks). Sellise analüüsi peaks ettevõtja ise tegema. Juhime tähelepanu, et E-ITSi alusel koostatud riskianalüüsi maht oleneb ettevõtja enda määratud kaitsealast. Keskenduda tuleb üksnes olulistele süsteemidele. Kui teenuseosutaja ostab süsteemidega seotud teenuse</p>

<p>ettevõtete jaoks ebaproportsionaalne koorem. Lisaks ei ole teada mõjusid, mis selle kohustuse panemine uute ETO ettevõtetele tegelikult tähendab ja millises ulatuses, milliseid investeeringuid vajab ning millist halduskulu nõuab nende ülalpidamiseks. Sellest tulenevalt on Koda seisukohal, et uutele ETO-dele tulenev E-ITS nõue on midagi, mida ettevõtted reaalsuses ei pruugi suuta täita.</p>	<p>sisse, nt pilvteenuse ja teenusepakkuja süsteemid vastavad ISO/IEC 27001 standardile, siis teenuseosutaja ei pea nende süsteemide suhtes täiendavat analüüsi tegema. E-ITS ei suuna uue süsteemi loomist, vaid üksnes süsteemsemalt analüüsima riske ja rakendama meetmeid. Veel kord rõhutame, et meetmete valik ja seega ka kulude maht on ETO enda reguleeritav.</p> <p>15.01.2024 saavutasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeriumi kantslerid kokkuleppe, et Riigi Infosüsteemi Amet abistab toidusektorit kübernõuete (E-ITSi) profiili koostamisel, kuid profiili koostamine jääb sektori enda ülesandeks. Tehakse koostööd toidusektoriga ning REM veab protsessi. Kübernõuete rakendamisel kehtib toidusektorile üleminekuage viis aastat, st viie aasta jooksul on saavutatud vastavus kübervaldkonna nõuetele (sh tehtud audit). Samuti on lepitud kokku, et MKM ja REM vaatavad üle EASi ja KredExi ühendasutuse väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuste tingimused, kas toidusektor saab taotlusvoorudes osaleda ja toetust taotleda https://eas.ee/toetused/kybertoetus/.</p> <p>Vastava täpsustuse oleme teinud ka seletuskirja ning eelnõus täpsustanud üleminekutähtaega. 5-aastane üleminekutähtaeg kübeturvalisuse nõuete puhul on laiendatud kõikidele uutele ETOdele.</p> <p>Mis puudutab toimepidevuse kulusid/investeeringuid, siis need olenevad eelkõige kahest asjaolust:</p> <p>a) sellest, mis kokkuleppeni ettevõtted jõuavad</p>
---	--

			<p>korraldava asutusega toimepidevuse nõuete suhtes (määrused väljatöötamisel ja kaasatakse ka huvirühmasid);</p> <p>b) ETO toimepidevuse riskianalüüsis tuvastatud riskidest ja ETO enda poolt riskianalüüsis kavandatud meetmetest.</p> <p>Viimas puhul ka on oluline mõista, et meetmete valik on jäetud ETO enda otsustada.</p>
Eesti Kaupmeeste Liit			
1.	<p>Jaekaubanduse toimepidevuse mõiste</p> <p>Teeme ettepaneku, et jaekaubanduse toimepidevus defineeritaks sarnaselt toidutootmisega kohustusena jätkata tegevust oma tavapärasest mahust vähemalt 75% ulatuses 30 päeva perioodi vältel alates kriisiolukorra välja kuulutamisest. 75% mahust annab võimaluse ettevõtete riskikaardistustes teha erinevaid stsenaariume äritegevuse jätkusuutlikkuse kindlustamiseks erinevate üksuste, tarneahelate ja piirkondade lõikes.</p> <p>Oleme varasemalt püüdnud välja pakkuda eneseregulatiivset plaani, mille kohaselt jaekaubanduses tähendaks toimepidevus kokku lepitud kriisipoodide toimivust. Tänapäevaks näeme, et riigipoolse tegevuse tõttu tooks see jaekaubandusele kaasa liiga kõrge regulatiivse riski ning sekkumise ettevõtlusvabadusse. Samuti ohu teha ebamõistlikus mahus investeeringuid. Seetõttu ei toeta jaekaupmehed enam kriisipoodide kaudu toimepidevuse tagamist ning võtame tagasi tingimuslikult välja töötatud kriisipoodide nimistu.</p>	Selgitused	<p>Toidusektorit puudutav elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuete määrus on alles väljatöötamisel. Käesoleva eelnõu rakendusakti kavandit nr 5 on täiendatud, sh ei eristata hetkel selles üldisi nõudeid toidusektori ETO tegevusvaldkonna põhiselt. Ettepanek on edastatud REM-le, kes saab määruse väljatöötamisel sellega arvestada.</p>
2.	Kriisitoodete sortiment	Selgitused	Liidu tõstatatud probleem on mõistetav ja edastatud

<p>Oleme korduvalt rõhutanud, et külmaahelat vajavate toodete müük on elektrikatkestuste korral toiduohutust arvestades liiga kallis plaan. Mitte üheski riigis Euroopa Liidus ei ole kauplustevõrk kaetud nii suurte generaatoritega, mis suudaksid külmaahelat hoida. Selliste generaatorite ost, hooldus ja ülespanek või transport on liiga kulukad lahendused, et need oleksid erasektorile jõukohased. Meie hinnangul ei ole generaatorpargi ülalpidamine vajalikus mahus jõukohane ka Eesti riigile. Seetõttu oleme soovitanud tugineda kriisiaegses toiduvarus toodetele, mis ei vaja külmutamist. Eelkõige on selleks kuivained, jahutooted, juurviljad, konservid, hoidised jms. Nende toodete laovaru säilib laos üle 30 päeva, mistõttu ka varu hoida ja kasvatada on võimalik.</p> <p>Kaubandusvõrk ei suuda elektrikatkestuste korral piima- ja lihatooteid transportida ja müüa külmaahelat lõhkumata. Selleks puudub vajalik taristu ning taristu soetamine on liiga kallis. Kriisiolukorras on ettevõtted valmis tellima neid tooteid, mis on kättesaadavad nendelt koostööpartneritelt, kes suudavad toota ja müüa.</p> <p>Juhime tähelepanu ka sellele, et ettevõtetel on kohustus hoida kriisivaru. Piima- ja lihatooted on kiirestiriknevad ja nende puhul ei ole võimalik 30 päeva laoiseisu tagada kuna tooted ei säili kaupmehe laos nii kaua. Isegi 14 päeva varu on ebatõenäoline kuna säilivusaegad tulevad enne kätte.</p>		<p>REM-le, kes saab nõuete määruse väljatöötamisel sellega arvestada.</p>
<p>3. Raporteerimiskohustus Eelnõu näeb ette, et ETO-d peavad ka tavaolukorras teavitama enda valdkonna vastutajat (kaubanduse puhul Põllumajandusministeeriumi) probleemidest kauplustes, mis mõjutavad toodete müüki. Seda ka olukorras, kus riigis või</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Eelnõu kohaselt ei tule ETO-l teavitada igast sündmusest, vaid üksnes elutähtsa teenuse katkestusest, katkestuse ohust, elutähtsa teenuse toimepidevust oluliselt häirivast sündmusest või sellise sündmuse toimumise vahetust ohust.</p>

	<p>piirkonnas toidu varustuskindlusega probleeme ei ole. Teavitust nähakse ette minimaalselt 1x päevas kõigi puudutatud poodide kohta.</p> <p>Kaupmeeste Liidu hinnangul on lihtsalt kursis hoidmiseks infovahetuse kohustuse panek ettevõtetele liiga koormav ja ebavajalik. Kriisiolukorras või olukorras, kus piirkonna elanike toiduga varustus on ohus ja riik saab aidata, on infovahetus otstarbekas. Tavaolukorras on see lihtsalt koormav ning läheb vastuollu Valitsuse lubadusega vähendada ettevõtete halduskoormust 25%.</p>		<p>Täpsemad teavitamise künnised määrab kindlaks korraldav astutus kehtestatavas nõuete määruis. Eelnõu teksti on ka selguse huvides täpsustatud. Kokkuvõttes on fookuses üksnes sündmused, mille võib olla oluline mõju teenuse toimimisele ja toidu kättesaadavusele Eestis. Samad põhimõtted kehtivad ka praegu olemasolevate ETOde suhtes.</p>
<p>4.</p>	<p>E-ITS standardi kohustus</p> <p>Oleme jätkuvalt seisukohal, et küberturvalisuse tagamiseks E-ITS standardi juurutamine on toidukaupmeestele ebaproportsionaalne ja ebavajalik kohustus. Kaupmehed on investeerinud ja jätkavad investeerimist IT-lahendustesse, mis tagavad nende tegevusele vajalikus määras küberturbe. Paljude rahvusvaheliste jaekettide lahendused on riikide ülesed ning Eestile eraldi süsteemi loomine on ebamõistlik rätseplahendus. Eesti standardi juurutamine ei anna sektorile lisandväärtust ning raiskab majanduslikult keerukal ajal ettevõtete ressursse ebavajalikele tegevustele. Palume jaekaubanduselt E-ITS standardi kohustuse eemaldamist. Tõenäoliselt on erand mõistlik ka põllumeestele ja toidutööstustele, kes on varasemalt evinud sama seisukohta.</p>	<p>Mittearvestatud</p>	<p>Küberturvalisuse seaduses (KüTS) sisalduvad nõuded vaadatakse MKM veetava revisjoni ja NIS2 direktiivi ülevõtmise raames üle. Täiendavalt selgitame järgmist. E-ITS on üks standarditest, mis suunab ETOsid süsteemselt hindama riske ja rakendama meetmeid. Meetmete lõplik valik jääb ETO otsustada. E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi. E-ITS on paindlikum lahendus. Juba praegu on küberturvalisuse nõuete kohuslaste hulgas väga erinevaid organisatsioone, kes erinevad nii tegevusala, suuruse, riskide kui ka küberturbe võimekuse poolest. Näiteks juba kehtiva KüTSi kohaselt laienevad nimetatud kohustused ka üldarstiabi osutajatele (perearstid), kes on valdavalt oluliselt väiksema võimekusega kui toidusektori ettevõtted. Sellegipoolest on ka nemad seni suutnud nõudeid täita. E-ITS on olemuselt tööriist, mis aitab kõiki neid</p>

			<p>riske ja sõltuvusi hinnata ja varade turvalisust tagada. Kõiki etalonturbe kataloogis esitatud infoturbe meetmeid ei pea iga ettevõtte rakendama, tuleb läheneda riskipõhiselt. Ilma analüüsita, milline on maksimaalne kahju ja mis ulatuses on kahju kandmine aktsepteeritav, ei saa edasisi järeldusi teha (nt kui kaua saab ilma elektrita, ilma arveid või tellimusi esitamata hakkama, ilma et äriprotsess sellest kahjustuks). Sellise analüüsi peaks ettevõtja ise tegema.</p> <p>Seejuures oleneb E-ITSi alusel koostatud riskianalüüsi maht ettevõtja enda määratud kaitsealast. Keskenduda tuleb üksnes oluliste süsteemidele. Kui teenuseosutaja ostab süsteemidega seotud teenuse sisse, nt pilvteenuse ja teenusepakkuja süsteemid vastavad ISO/IEC 27001 standardile, siis teenuseosutaja ei pea nende süsteemide suhtes täiendavat analüüsi tegema.</p> <p>Kaupmehed tegelevad juba praegu küberturbega. E-ITS ei suuna uue süsteemi loomist, vaid üksnes suunab süsteemsemalt analüüsima riske ja rakendama meetmeid.</p>
5.	<p>On ebaselge, kas toidukauplused on ETO-deks määratud või mitte. Nii eelnõus kui seletuskirjas jaekaubandust mainitakse, aga mitte kusagil ei ole nende kohustusi lahti kirjutatud, kriteeriume lahti seletatud ega mõjude hinnangut kirjeldatud. Kuna teistele sektoritele need asjad mingil määral on tehtud, siis tekib tunne, et jaekaubandus ei ole ETO, aga on seaduses ka ära märgitud kui kaasnev valdkond? Meie soov on, et jaekaubandus ei oleks ETO, seega kui meid on eelnõust välja jäetud meelega, siis väga hea. Oleme sellega nõus. Kui aga ma olen eelnõud lugedes sellest mitte aru saanud, siis vajaks</p>	<p>Selgitused</p>	<p>HOS eelnõust on jaekaubandus jäetud välja, st poode ei käsitata ETOdena. Seletuskirja on jäänud kogemata varasema versiooni mõned lõigud. Korrastame seletuskirja.</p>

	<p>selgitamist, millised jaekaupmehed on ETO-d, mis on seaduse mõju neile ja kas neile laienevad kõik kohustused (nt töötajate taustakontroll ja vajadus oma üksuste turvalisust eraldi tagada) või ainult osa neist.</p> <p>Seletuskirjas oli üks viide Toiduseaduse § 464 lõikele 1, kus „sätestatakse üldpõhimõte, et igas valdkonnas mõjutab märkimisväärselt elanikkonna toiduga varustamist ettevõtja, kelle aasta selle valdkonna müügi käive on valdkonnas tegutsevate ettevõtjate müügitulust suurim...Jaekaubanduse valdkonnas see ettevõtja, kellel on vähemalt 150 jaekaubandusettevõtet.“ Kas see tähendab, et ETO oleks justkui kaupmees, kellel on 150 kauplust? Samuti ühineme Toiduainetööstuse liidu seisukohaga, et E-ITS nõuete vabastus on toidu varustuskindluses liigkoormav ja me ei saa sellega nõustuda. Kuna ma ei saanud eelnõust aru, kas ja millised toidupoed oleksid ETO-d, on ilmselgelt puudu ka mõjude analüüs. S.h. mõju investeeringutele ning igaaastasele valmisoleku tagamisele. Toidutööstused, kes on ETO-d, on seletuskirjas nimeliselt välja toodud. Jaekaubandust ei ole mõjude osas üldse mainitud. Sellise segasuse astmega me ei saa eelnõud toetada. Juhul kui eelnõus on selgelt kirjas, et toidu jaekaubandus ei ole ETO, siis me probleeme ei näe, kuna eelnõu ei puuduta enam meid. Igal juhul jätkame me koostööd Regionaalministeeriumi ja Eesti Varude Keskusega oma kriisipoodide plaani osas.</p>		
Eesti Proviisorapteekide Liit			
1.	Meile saadetud eelnõu käsitleb üldiselt kõikidele ETOdele pandud kohustusi, kuid seal ei käsitleta muudatuste konkreetseid aspekte ega anta valdkondlikke vastuseid, millist teenust oodatakse ETO-apteegilt ravimite	Selgitused	Sotsiaalministeerium tutvustas ravimivaldkonna toimepidevuse nõuete esmast kontseptsiooni 21. novembril 2023. a Riigikantselei apteekrite infopäeval ravimivaldkonna

<p>kättesaadavuse tagamiseks. Eelnõust puuduvad konkreetsed kohustused, apteekidele esitatavad nõuded, nõuete ulatus, konkreetsete ravimite hõlmamine, apteekide õigused, ETO-nõuetele vastavusse viimiseks vajalike kulude ja investeeringute hüvitamine jne, mis apteekidele tekivad. Seletuskirjas mainitakse üksnes lühidalt, et terviseminister kehtestab täpsemad toimepidevuse nõuded, tunnistades samal ajal, et eelnõu koostamise ajal pole need nõuded teada ning nende mõju saab hinnata alles tulevase määruse eelnõu koostamise järgselt (lisaks vt HOS § 36 lg 2). Oma roll on ka Vabariigi Valitsusel – elutähtsa teenuse osutajate toimepidevustrateegia ja selle koostamiseks vajalike andmete loetelu, strateegia koostamise nõuded ja korra ning loetelu strateegiat koostavatest asutustest kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega. (Vt HOS § 416 lg 2).</p> <p>Eelnõule lisatud terviseministri määruse kavand ei sisalda mingit sisulist infot, regulatsioon on vaid sisukorra tasemel, ei selgu millised konkreetsed toimepidevuse nõuded apteekide ees ootavad, mis on selle tagamise eeldused, mis on ETO-apteekide valiku kriteeriumid, mis saab siis kui ETO-apteek suletakse, kuidas lahendatakse kulude ja investeeringute pool jne.</p> <p>Selgitused on üldsõnalised ega vasta sisuliselt tõstatatud küsimustele. Kummalisel kombel on jutt eeskätt hoopis apteekide nimekirja koostamisest. EPAL põhiküsimused olid seotud asjaoluga, et eelnõus ei käsitleta muudatuste konkreetseid aspekte ega anta valdkondlikke vastuseid, millist teenust oodatakse ETO-apteegilt ravimite kättesaadavuse tagamiseks. Eelnõust puuduvad konkreetsed kohustused, apteekidele esitatavad nõuded, nõuete ulatus, konkreetsete ravimite hõlmamine, apteekide õigused, ETO-nõuetele vastavusse viimiseks vajalike kulude ja</p>		<p>erialaorganisatsioonidele ja kaasatud asutustele. Rakendusaktide tähtajad on 2025. aastal ning need töötatakse täpsemalt välja valdkonna kaasamisel selles ajaraamis peamiselt 2024. aastal. Täiendavalt on kavas koostada 2025. aasta veebruariks üleriigilise riskianalüüsi sektoripõhine vaade. Tervisevaldkonnas kaetakse seal (täpsustused direktiivi lisas, järgnevalt kirjeldatud üldistavalt) tervishoiuteenuse osutajad, EL referentlaborid, ravimite uurimis- ja arendusasutused, ravimite tootjad, meditsiiniseadmete tootjad ja ravimite hulgimüüjad. Riskianalüüsi põhjal täiendatakse või muudetakse direktiivi nõuete kohaselt hiljemalt 2026. aasta 17. juuliks elutähtsa teenuse osutajatega seonduvat. Sellist sektoripõhist analüüsi peab riik tegema vajaduse korral, kuid mitte harvem kui iga nelja aasta järel.</p> <p>Soovime elutähtsa teenuse nõuete kirjeldamisel põhineda protsessidel, mille üks või teine asutus ise toimepidevana tagada saab, ning vajaduse korral jätkata arutelusid neile protsessidele alternatiivide kokku leppimisel. Mõistame, et apteekide puhul on see keerukas, kuna ravimite väljastamine-jaemüük on igapäevaselt väga tugevas ristsõltuvuses mitmete teiste teenuste toimepidevusega (nt digireseptuur, kaardimaksed).</p> <p>Elutähtsa teenuse osutajast üldapteek peaks meie esmases kavandis tagama ravimite jaemüügi koos selleks vajaliku nõustamisega ravimite kasutamise kohta. Ühtlustamiseks tervisevaldkonna toimepidevuse nõudeid, pakume aruteluks välja</p>
--	--	--

<p>investeeringute hüvitamine jne, mis apteekidele tekivad. Selgitustes viidatakse, et elutähtsa teenuse osutajaks määramine toimub kaasates huvirühmad ning toimepidevuse nõuded sätestatakse toimepidevuse nõuete määruuses. Veel kord, nende sisu meile teada ei ole. Nende koostamise ajal hinnatakse ka täpsemate muudatuste ja nõuete mõjusid. Kulude ja investeeringute poole pealt on üldsõnaliselt sedastatud, et apteekide nimekirja ülevaatamise kriteeriumid peavad toetama investeeringute tegemist ja toimepidevuse suurendamist.</p> <p><u>Meil ei ole võimalik ammendavalt kommenteerida apteekidele pandavaid kohustusi, samuti kulude ja investeeringute poolt, kuni riik pole koostanud/avaldanud detailsemaid dokumente. Ootame endiselt sisulist ja detailsemat infot probleemide kohta.</u></p>	<p>nõude toimepidevus tagada vähemalt 72 tunniks. Soovime apteekide puhul jagada ETO-apteegid kahe valmisolekutasemega apteekideks (kokku ca 50): kõrgema valmisolekuga apteegid (ca 5) ning tavapärase valmisolekuga apteegid. Nende kahe taseme erinevus seisneks ajas, mille jooksul tuleb pärast sündmuse/häire avastamist töö taastada. Pakume välja, et kõrgema valmisolekuga apteekide puhul peaks see toimuma mõne tunni jooksul ning tavapärase valmisolekuga apteekide puhul 24 tunni jooksul. Juhul, kui aruteludes sektori esindajatega selgub, et asjakohaste plaanide koostamiseks ning toimepidevuse tagamiseks on tarvilik täpsemalt defineerida ravimite nomenklatuur, kaalume selliste nimekirjade või põhimõtete kirjeldamist rakendusakti tasandil. Elutähtsa teenuse osana ei näe me praeguse kavandi kohaselt ravimite valmistamist, kuid soovime apteekidega arutada, kas ja millises vormis saaks siiski (vähemalt teatud kriisiolukordades) olla tagatud ravimite valmistamine patsiendigruppidele, kellele see on kriitiline (näiteks väikelapsed). Lisaks ei ole elutähtsa teenuse osana ette nähtud praegu apteekides osutatavad lisateenused (ka juhul, kui neist osa apteegiteenuse laiendamise käigus tulevikus juriidiliselt apteegiteenuse osaks saavad). Ehkki võimaluse korral saavad kriisiolukorras tööd jätkata ka mitte-ETO apteegid, soovime ühiselt apteekide ja ravimite hulgimüüjatega kokku leppida, millistes olukordades võiks ravimite hulgimüügiettevõtted eelisjärjekorras teenindada ETO-apteekide ravimivajadust. Näeme ETO-apteeke</p>
---	--

			<p>ka aluseks (kuid võimaluse korral mitte ainsaks lülis) EVK elanikkonna ravimivaru jaotuskava koostamisel. Ohud ning olukorratüübid, millega ETO toimepidevuse riskianalüüsis arvestama peab, on sarnased kui tervisevaldkonnas juba ETOdena tegutsevatel haiglatel ja kiirabil. Soovime näha, et valitavad ETO apteegid moodustaksid mõistliku terviku ETOdest tervishoiuteenuse osutajatega.</p> <p>Kordame veel kord, et käesolevas või järgnevas kommentaari(de)s toodud nõuded on osa esmasest kavandist, mida veel ei ole läbi räägitud valdkonnaga (sh apteekidega). See on vaid alguspunkt edasisteks ühisteks aruteludeks ja kokkulepete sõlmimiseks.</p>
2.	<p>31. märtsil 2023 esitas EPAL juba oma seisukohad Riigikantseleile tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõule, mis oli paljuski analoogse sisuga käesoleva eelnõuga. Ökonoomsuse huvides ei hakka me kõiki oma kommentaare üksikasjalikult kordama, vaid palume käesoleva vastusega koos tutvuda veelkord ka märtsikuus esitatud seisukohtadega ja käsitleda neid koos käesolevate kommentaaridega. Märgime veel, et kahe sarnase eelnõu paralleelne menetlemine tekitab apteekidele, kes esmakordselt omandavad ETO-staatuse, olukorra, kus puudub arusaam, kas vajalik on valmis olla kahe suuremahulise, suunalt sarnase, ent võimalik, et mitte täielikult ühtiva ümberkorralduse jaoks. Seetõttu peame oluliseks, et riik need eelnõud omavahel maksimaalses võimalikus ulatuses harmoniseeriks. Märkuste tabelis on kirjas, et meie ettepanekuga on arvestatud. <u>Ootame, et VOSi ja HOSi eelnõude liidetud versioonid tehakse kättesaadavaks.</u></p>	Selgitused	<p>Riigikantselei on eelnevalt selgitanud, et direktiivi nõudeid menetletakse eraldi, kuid mõlemad eelnõud üritatakse võimalikult palju omavahel ühtlustada. Kui HOS sätted liiguvad tsiviilkriisi ja riigikaitse seadusesse, siis kindlasti tutvustame tervikteksti ka osalistele.</p>

<p>3. Apteekidel puudub kogemus elutähtsa teenuse osutamisel, kõiki analüüse, auditeid ja õppusi tuleb teha sisuliselt nullist. Lisaks tekivad veel ka püsivad kohustused, näiteks aruannete esitamine, intsidentidest teavitamine, regulaarsed koolitused. Seega on selliste nõuete lisandumine apteekidele väga suur lisakohustus. Seletuskirjas välja toodud valdkondade riskianalüüse on tehtud juba aastaid ning ilmselt tõesti on võimalik neid sisse tellida, kuid apteekide puhul ei ole selliseid standardseid riskianalüüse olemas ning apteekidel endal puudub võimekus ja oskus nii lühikese aja jooksul neid koostada. Enamusel üldapteekidel puudub võimekus seletuskirjas viidatud lisakulude või kohustuste kandmiseks ilma riigipoolse (kaas)finantseerimiseta. Lisaks on ju teadmata, milliseid lisakulusid ja mis mahus tuleb teha, et vastata toimepidevuse nõuetele – vajalikud võivad olla näiteks laovaru ja ravimite sortimendi suurendamine, personalipoliitika muudatused ja täiendavad kohustused tööandjale (nt taustakontroll töötajatele, töötamise nõudmine hädaolukorras). Lisaks ühekordsed investeeringud - varugeneraatorite ja -kommunikatsioonide olemasolu, elektrisüsteemide ümberehitus, IT süsteemide arendus ja dubleerimine.</p> <p>Kuna regulatsioon ses osas puudub ja ka seletuskiri ei kirjelda, siis võib eeldada, et riigi poolt on läbi mõtlemata üldapteekidele vastavate ressursside tagamise plaan. Seega ei pea me seaduse rakendamist enne selge plaani koostamist apteekide suhtes võimalikuks. Siiski peame rahvatervise seisukohalt äärmiselt oluliseks, et apteegid oleksid kaasatud elutähtsa teenuse osutajatena ja usume, et lahtistele küsimustele on võimalik aruteludes sektoriga vastused leida. Kahjuks selgitused ei adresseeri sisuliselt ühtegi püstitatud küsimust ja probleemkohta. Ootame jätkuvalt sisulist ja</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Mõistame, et uute ETOde jaoks on muutuste mõjud suuremad kui juba olemasolevate ETOde jaoks nõuete täiendamised või muutmised. Mõjude leevendamiseks oleme arvesse võtnud, et teatud kriisiplaane ja riskianalüüse võivad apteegid koostada sektoriülel (täpsustades neid konkreetse üldapteegi detailidega, koostööd tehes ka perearstidega, kus see on relevantne) ning kohustuste rakendamisel nii üldapteekidele kui ka ravimihulgimüüjatele on kehtestatud piisav üleminekuperiood.</p> <p>Elutähtsate teenuste toimepidevusega seotud kulude kohta kehtib teiste riikidega sarnane põhimõte, et kulud kaetakse teenuse hinnast, st need kulud tasub lõpuks tavatarbija.</p>
--	--------------------------	--

	detailset infot püstitatud probleemide osas.		
4.	<p>Eelnõust ei selgu, mis saab juhul, kui ETO-apteek sulgeb oma ukсед, sh kas ja kuidas hüvitatakse tema poolt tehtud investeeringud ja kantud kulud. Kuidas määratakse uus ETO-apteek ja mis ajaraamis ning kuidas tagatakse talle vajalikud finantsvahendid nõuetele vastavusse viimiseks. Kuidas on tagatud ravimite kättesaadavus perioodil, mis üks ETO apteek on lõpetanud oma tegevuse, kuid teine ei ole veel valmis elutähtsa teenuse osutamiseks.</p> <p><u>Kahjuks selgitused ei adresseeri sisuliselt püstitatud küsimusi ja probleemkohti. Kahtleme, kas selliste otsuste delegeerimine Ravimiametile kui haldusorganine on õiguspärane. Meie hinnangul tuleb põhimõtted kulude ja investeeringute osas paika panna õigusaktide tasemel – oleme oma varasemates kommentaarides selgelt märkinud, et valdav osa apteekidest on väike- või mikroettevõtjad, kellel puudub võimekus riigi poolt pandud mahukate lisakohustuste finantseerimiseks (erinevalt nt suurtest haiglastest, energiatootjatest jne). Apteekide tulubaas on äärmiselt kasin, kuna on seotud ravimite juurdehindluste riiklike piirmääradega. Ootame jätkuvalt sisulist ja detailset infot püstitatud probleemide osas. Lisaks toome välja asjaolu, et apteegid tegutsevad valdavalt üüripindadel, ja mh puudub vastus küsimusele, mis saab kuludest/investeeringutest juhul, kui üürileping lõpeb ja seda ei õnnestu pikendada.</u></p>	Selgitused	<p>ETO apteekide nimekirja muutmisel tagatakse uuele ETOst üldapteegile sarnased tingimused esialgsete juba määratud ETO üldapteekidega (tingimused, üleminekuperiood jms). Ravimiamet on kavandatud muudatuste järgi kohustatud mitte harvem kui kord aastas vaatama üle ETOde nimekirja ning vajaduse korral tegema ettepaneku ETOde määramiseks või muutmiseks. Ettepanekute puhul arvestatakse põhimõtet, et elutähtsa teenuse osutamise staatus oleks püsiv (s.t kui vähegi võimalik, ei hakka ETO apteegid jooksvalt vahetuma).</p> <p>Majandustegevuse seadustiku üldosa seaduse § 35 lõike 3 alusel on võimalik ETO apteeki jätkamise ettekirjutusega kohustada jätkama üldhuviteenuse osutamist kuni üheksa kuud pärast kavandatud loobumise tähtaega senistel tingimustel või võimaluse korral ettekirjutuses märgitud tingimustel, mis on ettevõtjale senistest vähem koormavad. Mõistame, et apteegi tegevuse lõppemine võib toimuda põhjustel, mis välistavad sellise ettekirjutuse mõistlikkuse. Vahepealsel perioodil peab ravimite kättesaadavust tagama kokkuleppel piirkonna teiste apteekidega.</p>
5.	<p>Eelnõust lähtuvalt pannakse kohalikele omavalitsustele kohustuse koostada kohaliku omavalitsuse riskianalüüs (HOS § 9 lg 7). Nimetatud kohalike omavalitsuste riskianalüüsid on aluseks üleriigilisele riskianalüüsile ja võimaldavad saada tervikliku ülevaate kohalike omavalitsuste, regioonide ja ka riigi riskidest tervikuna. Apteekide vaatest on oluline ja vajalik, et riskianalüüsi lisatakse ka kohalike omavalitsuste</p>	Selgitused	<p>Üleriigilise riskianalüüsi koostamist reguleerib HOS § 9¹ lg 7 alusel kehtestatud VV määrus ning KOV riskianalüüsi koostamist reguleerib HOS § 9² lg-s 3 nimetatud VV määrus. Protsessi, riskianalüüsise omavahelist seost ja koosseisu reguleeritakse nimetatud määrustega.</p>

	<p>vaade. Eriti tähtis on see, et see ka reaalselt ja efektiivselt rakenduks. Viimased kriisid, nii koroonaeptideemia kui ka Ukraina sõjapõgenike saabumine näitasid, et kohalike omavalitsuste kaasamine on väga oluline ja tegevuste planeerimine sel tasemel vajab selgemat hindamist. Samuti vaid üht väiksemat piirkonda mõjutava kriisi puhul peaks olema riskid hinnatud ja tegevused planeeritud.</p> <p>Eelnõu ettevalmistaja selgitused: <i>Üleriigilise riskianalüüsi koostamisel võetakse see arvesse ja kajastatakse üldisemat KOVide vaadet (partnerite seisukohast olulist infot). Detailsemat KOVide vaadet saab KOVide riskianalüüsides endist.</i></p> <p>EPALi hinnang selgitustele: Palun täpsustada, millistele eelnõu sätetele see väide tugineb.</p>		
6.	<p>Märgime, et kahetsusväärset ei ole eelnõu koostaja andnud selgitusi ja vastuseid EPALi 27.03.2023 kirja teises osas ehk tähistusega II. Juriidilised ja praktilised küsimused alapunktides meie poolt püstitatud küsimustele ja probleemkohtadele.</p> <p>Palume lahkesti anda selgitusi ka seal toodud probleemide osas.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Millal rakenduvad kriisiseadusest tulenevad nõuded üldapteekidele, millal tuleb kinnitada asjakohased dokumendid (riskianalüüs, riskiplaan, toimepidevuse tagamise plaan)? 2. Kuna puuduvad konkreetset toimepidevuse nõuded, ei ole võimalik sisuliselt asjakohaseid regulatsioone hinnata ega kommenteerida. Ühine riskianalüüs kogu valdkonnale, mille paneks kokku koordineeriv asutus oleks siinkohal kindlasti abiks. 3. Kuna pole teada, millised apteegid ETO-ks määratakse, siis pole teada nende ettevõtjate seiskoht 	<p>Selgitused</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ajakava tulenevalt CER direktiivi ülevõtmisel (seaduse jõustumine 18. oktoobril 2024. a) ette nähtust: <ul style="list-style-type: none"> 18.10.2024. a – ministri määrus, millega kehtestatakse ETOks määramise täpsemad tingimused ja kord; 30.06.2025. a – ministri määrus, milles kirjeldatakse ravimitega varustamise kui elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuded; 31.12.2025. a – üleriigiline riskianalüüs; 31.12.2025. a – elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse strateegia; 28.02.2026. a – Raviameti ettepanekul määratakse ministri haldusaktiga ravimivaldkonna ETOd, haldusaktis nähakse ette nõuetele vastamise kuupäev; <p>ETO kohustuste täitmise tähtajad hakkavad kulgema haldusakti andmisest alates. Riskianalüüs tuleb teha</p>

<p>selles suhtes. Mis saab kui nad näiteks keelduvad või äärmisel juhul isegi tegevuse lõpetavad? Kuidas tagatakse apteekidele vajalikud ressursid või kompenseeritakse täiendavad kulud?</p> <p>4. Milline on üldapteekide kui üldhuviteenuse osutajate ja elutähtsa teenuse osutajate toimepidevuse nõuete omavahelised seosed, millised on erisused? Kuidas tagatakse apteekidele vajalikud ressursid või kompenseeritakse täiendavad kulud?</p> <p>5. Pole võimalik aru saada, kuidas Terviseamet kavandab apteekide töötajate poolt töökohustuste täitmise korraldust ning peab selle üle arvestust tervishoiukorralduse infosüsteemis. Samuti, kuidas kohaldatakse apteegitöötajatele töökohustuste rakendamist. Kuidas tagatakse apteekidele vajalikud ressursid või kompenseeritakse täiendavad kulud?</p> <p>6. Kuidas on planeeritud ETOks määratud apteekide loetelu muutused? Näiteks juhul kui toimuvad muutused rahvastiku paiknemisel või teiste elutähtsa teenuse osutajate paiknemisel, siis kas see toob alati kaasa muudatused ka ETOks määratud apteekide valikul?</p> <p>7. Kui apteek, kes on ETO, teeb suured investeerinud apteegi toimepidevuse tarvis, näiteks viib sisse muutused elektrisüsteemis, soetab generaatori, ostab sisse riskianalüüsid jne, siis kuidas on tagatud, et see kõik peale Ravimiameti järjekordset ajakohasuse hinnangut, mis toimub korra aastas, ei muutu mõttetuks, sest ETOks nimetatakse teine apteek? Kuidas sel juhul hüvitatakse apteegi poolt kantud kulud?</p> <p>8. Suurem osa apteekte asub üüripinnal. Üüripinnal</p>	<p>ühemäe kuu jooksul, plaan kümne kuu jooksul. Muude nõuete kohta määratakse täpsemad tähtajad korraldava asutuse haldusaktiga.</p> <p>Võtame teadmiseks ning võimaluse korral arvestame edasise planeerimisel. Näeme tugevaid koostöökohti ETOde riskianalüüside ja -plaanide koostamisel nii apteekidel omavahel kui ka võimaluse korral läheduses või samas hoones asuvate tervishoiuteenuse osutajatega (kui see on relevantne).</p> <p>3. Läbirääkimisi konkreetsete üldapteekidega alustame 2024. a, ETOde määramise tähtaeg on 2026.</p> <p>4. Seletuskirjas on märgitud, et ravimi hulгимүүija, kes on määratud ETOks, on ühtlasi üldhuviteenuse osutaja MSÜS § 5 tähenduses ja talle kohalduvad üldhuviteenuse osutajale ette nähtud kohustused, nõuded ja tähtajad niivõrd, kui võrd ETOle ei ole sätestatud teistsuguseid nõudeid. Erisused on sätestatud näiteks üldhuviteenuse osutaja ja elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse nõuetes. See tähendab, et ETOdele lisanduvad täiendavad nõuded HOS regulatsiooniga, mida üldhuviteenuse osutajatele ei kaasne.</p> <p>5. Töökohustuse kavandamine toimub vastavalt TTKS §-le 26⁴ ja § 58¹ lg 4 punktile 2 ning riigikaitseeaduses sätestatule (vt ka määrust https://www.riigiteataja.ee/akt/116032022013). Vastavalt TTKS-le töödeldakse tervishoiukorralduse</p>
---	---

<p>jätkamine on üürniku ja üürile andja vaheline kokkulepe. Kui üürilepingu pikendamises kokkuleppele ei jõuta, siis kuidas on planeerinud riik korraldada, et apteegi omanikule seoses ETO kohustuse täitmisega tehtud investeeritud hüvitatakse.</p> <p>9. majandustegevuse lõpetamise kohta erisusi ette nähtud ei ole, nii näiteks peab üldapteek, kes osutab elutähtsat teenust, teavitama üldhuviteenuse osutamisest loobumisest seda takistavate asjaolude olemasolu tõttu tegevuslubade andjat ehk Ravimiametit vähemalt kolm kuud ette. Kolme kuu jooksul ei suuda ükski apteek tagada ETO staatuse üle võtmist. Kuidas on sellisel juhul tagatud selle piirkonna kriisi korraldus?</p> <p>10. Eelnõus pole sätestatud ega seletuskirjas selgitatud, millal hakkab Ravimiamet tegema järelevalvet üldapteekide kriisiülesannete täitmise ja selleks valmistumise üle. Kas see toimub koos eelnõu vastu võtmisega või rakendub sellele mingi ülemineku periood?</p> <p>11. Ja lõpetuseks on meie hinnangul oluline, et üldapteekide toimepidevuse tagamise kohustus peab korreleeruma ka ETO apteekide õigusega nõuda hulgimüüjatelt enda eelisjärjekorras varustamist elutähtsate ravimite/meditsiiniseadmetega kriisiolukorras. Pole võimalik aru saada, kuidas see lahendatakse.</p>		<p>infosüsteemis tervishoiutöötajate, tervishoiuteenuse osutamisel osalevate isikute, proviisorite ja farmatseutide töökoha andmeid. Vastavad tervishoiukorralduse infosüsteemi arendused ei ole veel valmis.</p> <p>6. Ravimiametil on kohustus mitte harvem kui kord aastas nimekiri üle vaadata ning vajaduse korral esitada muudatusettepanekud. Soovime lähtuda põhimõttest, et ETO staatus oleks püsiv ning apteekidel oleks kindlustunne pikaajaliste investeeringute tegemisel.</p> <p>7. vt eelmist</p> <p>8. senine teiste valdkondade ETOde praktika näitab, et olulisemate üüripindade vahetusi on toimunud harva. Seda on peetud äririski osaks või lahendatud tehniliselt nii, et vara oleks võimalik teisaldada teistele äripindadele.</p> <p>9. vt varasemat vastust (paar küsimust eespool)</p> <p>10. ETOde määramise tähtajaks on eelnõus 2026. aasta veebruari lõpp, seejuures rakendatakse määramisel apteekidele ülemineku periood. Järelevalve saab toimuda alles pärast ülemineku perioodi lõppemist, küll aga loodame Ravimiameti nõu apteekidele ka juba ülemineku perioodi jooksul. Arvestama peab, et kavandatav roll kriisides on ka Ravimiameti jaoks uus ning nõuab ka tal uute pädevuste loomist.</p>
---	--	---

			11. Toetame samuti seda põhimõtet.
7.	<p>Meile saadetud eelnõu käsitleb üldiselt kõikidele ETO-dele pandud kohustusi, kuid seal ei käsitleta muudatuste konkreetseid aspekte ega anta piisavalt valdkondlike vastuseid, millist teenust oodatakse ETO-apteegilt ravimite kättesaadavuse tagamiseks, millised on konkreetsed nõuded ja tingimused. Tagasiside tabelisse lisatud selgitused ETO-apteegi nõuete osas pigem suurendavad meie ebakindlust, sest näiteks ravimite valmistamise tagamine ETO apteekides on täiesti uus teema. Tavatingimustes valmistavad Eesti apteekidest ravimeid vaid 30% ja sedagi enamasti väikestes kogustes. Seletuskirja on sel korral lisandunud ka otseselt vastuoluline info: leheküljel 62 on sedastatud, et elutähtsaks muutub 24 apteeki ja nende juures määratakse eelduslikult kokku kuni 125 riigikaitsealist töökohta. Samas, seletuskirja lehekülgedel 74-75 on jutt umbes 50 ETO-apteegist. Igal juhul on selge, et ETO-kohustuste täitmiseks on apteekides vaja lisatööjõudu (isegi Ravimiamet mõnab enda puhul lisatööjõu vajadust), mille tagamine on problemaatiline nii organisatoorselt kui finantsiliselt. EPAL'ile jääb arusaamatuks, millistest numbritest tuleb lähtuda.</p>	Selgitused	<p>Mõistame EPALi muret ja soovime siinkohal täpsustada õigusloomega seotud asjaolusid. Seadusega sätestatakse need ETOde õigused ja kohustused, mis peavadki põhiseaduse kohaselt olema reguleeritud seaduse tasandil. Sarnaselt kehtiva HOSga saab seadusandja anda elutähtsat teenust korraldavale asutusele volituse kehtestada täpsemaid nõudeid, mis aga peavad jääma seadusega antud volituse ulatusse ja piiridesse. Ravimite kohta kehtestab nõuded Sotsiaalministeerium. Sellest tulenevalt on eelnõuga nähtud ette ka vastavate rakendusaktide puhul ülemineku-aeg. Ülemineku-aeg on vajalik mh selleks, et oleks piisav aeg puudutatud isikute, sh EPALi kaasamiseks. Sotsiaalministeeriumil tuleb kehtestada toimepidevuse nõuete määrus ravimite kohta hiljemalt 01.07.2025. Nimetatud määrus töötatakse välja eelkõige 2024. aastal ning sellesse kaasatakse kindlasti ka EPAL. Seletuskirjas on tõepoolest jäänud sisse ebatäpsus apteekide arvu kohta. Õige arv on 24. Pikemas perspektiivis kaalutakse seda viia 50ni, kuid käesoleva eelnõu rakendamisel keskendutakse 24-le. Täiendasime seletuskirja.</p>
8.	<p>Samuti on endiselt selgusetu, mis saab juhul, kui ETO-apteek ei suuda talle pandud toimepidevuse nõudeid täita, kui eelnevas ahelas olevad ETO-protsessid on tagamata (nt digireseptuur, kaardimaksed jne). Mis saab sel juhul võimalikest sanktsioonidest?</p>	Selgitused	<p>Iga ETO vastutab üksnes enda teenuse toimepidevuse eest. Samas enda toimepidevuse kavandamisel tuleb võtta arvesse ka teiste teenuste võimalikke katkestusi (nt side- või elektrikatkestusi) ning mõelda võimalike maandavate meetmete peale ETO toimepidevuse riskianalüüsis ning tegevuste peale kriisis ETO toimepidevuse plaanis. Mis need</p>

			<p>võimalikud maandavad meetmed või tegevused kriisis on, oleneb paljuski ka korraldava asutuse kehtestatavatest toimepidevuse nõuetest. Täpsemad nõuded räägib Sotsiaalministeerium apteekidega eelnevalt läbi toimepidevuse nõuete määruse väljatöötamisel. Raviametil tuleb koostada ka hädaolukorra lahendamise plaan, st apteekide ülene plaan selle kohta, kuidas tullakse toime ühe või teise kriisiga juhul, kui apteegid üksinda oma jõuga ei saa hakkama. Sanktsioonid ETOst apteekidele kaasnevad üksnes siis, kui ETO apteek ei täida HOSi üldnõudeid (nt riskianalüüsi ja plaani koostamine, õppuste korraldamine) või ei täida korraldava asutuse kehtestatud toimepidevuse nõuete määruse nõudeid. ETOt ei sanktsioneerita teise valdkonna ETO poolt täitmata nõuete eest.</p>
<p>9.</p>	<p>Täiesti lahtiseks jääb meie jaoks, kui suured kulud ja investeeringud ettevõtjale kaasnevad ETO-apteekideks muutumisega. Riigi poolt antud selgitustes on väidetud, et elutähtsate teenuste toimepidevusega seotud kulude osas kehtib teiste riikidega sarnane põhimõtte, et kulud kaetakse teenuse hinnast, st need kulud tasub lõpuks tavatarbija. Apteekide puhul see selgitus ei tööta, kuna ravimite juurdehindlused on riiklikult reguleeritud (ja niigi madalad) ning apteek ei saa omatahtsi hindu tõsta. Kokkuvõtte: oleme jätkuvalt valdavas osas teadmatuses oma kohustustest, tulevastest kuludest ja investeeringute vajadustest, kuid nii palju on selge, et enamusel üldapteekidel puudub võimekus lisakulude või kohustuste kandmiseks ilma riigipoolsete lahenduste väljapakkumiseta. Isegi riskianalüüside, kriisiplaanide jmt koostamine võib üksikapteegile üle jõu</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Sotsiaalministeeriumil tuleb kehtestada toimepidevuse nõuete määrus ravimite kohta hiljemalt 01.07.2025. Nimetatud määrus töötatakse välja eelkõige 2024. aastal ning sellesse kaasatakse kindlasti ka apteekide esindajad, sh EPAL. Määruse väljatöötamise käigus soovib SOM selgitada välja ka tulevaste kulude mahud ja praegused võimelüngad, mis apteekidel võivad esineda. Lisaks on 2024. a SoM tööplaanis laiem ravimite hinnaregulatsiooni süsteemi ülevaatamine ja muudatusettepanekute esitamine (väljatöötamiskavatsuse koostamine aasta lõpuks). SoM leiab, et ei ole praegu mõistlik kehtestada üht eraldiseisvat meetet kriisivalmiduse tagamiseks, kui suur süsteem selle ümber on lähiajal muutuses.</p>

<p>käia. Kahjuks peame seadust rakendamatuks, seni kuni riik pole välja pakkunud finantsilisi jm lahendusi. Samas oleme veendunud, et apteekide kaasamine ETO-ettevõtete hulka on ilmselgelt mõõdapääsmatu, et tagada ravimite kättesaadavus Eesti elanikele kriisi olukordades.</p>		
<p>Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda</p>		
<p>1. Kõikide HOS-is kehtestatud nõuete täismahuline rakendamine toiduvaldkonnas tegutsevatele ETO-st ettevõtjale (toiduETO) on äritegevust otseselt piirav ja ettevõtjat koormav ning on meie hinnangul nii mastaapses mahus ebamõistlik ja mitte vajalik. Seepärast tuleb HOS-i kõikide sätete rakendamise vajadust toiduETO-le hoolikalt kaaluda seda nii konkurentsivõimekuse vähenemisest kui proportsionaalsuse printsiibist lähtuvalt. Olgu siinkohal mh toonitatud, et toiduvaldkonnas saavad ETO-ks nimetatud vaid väike osa kogu põllumajanduse ja toidutootmisega tegelevatest ettevõtjatest, mistõttu HOS päsib selgelt toiduETO-ks nimetatud ettevõtjale konkurentsieeliseid.</p> <p>EPKK on olnud alati seisukohal, et Eesti põllumajandus- ja toidusektoril on strateegiliselt tähtis roll toidujulgeoleku tagamisel. Meie hinnangul on Eesti toidujulgeoleku kindlustamiseks vaja luua soodsad tingimused kodumaise toidutootmise arenguks, et tagada Eesti isevarustatuse tase nii nendes sektorites, kus Eesti varustamine toiduainetega pole tagatud, säilitades samas nende valdkondade konkurentsivõime, kus Eestil on olemas rahvusvaheline konkurentsieelis ja ekspordivõime. EPKK on siiani olnud positsioonil, et olulisemad põllumajandusettevõtjad ja</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Teenused on valitud elutähtsate teenuste hulka kindlate kriteeriumide järgi. Elutähtsaks teenuseks loetakse üksnes sellist teenust, millel on ülekaalukas mõju ühiskonna toimimisele ja mille katkemine ohustab vahetult inimeste elu või tervist või teise elutähtsa teenuse või üldhuviteenuse toimimist või tekitab suure keskkonnakahju ja mille katkemisel on oluline mõju riigi majandusele ja riigikaitsele. Tegemist on n-ö alusteenustega, millest oleneb inimeste elu ja tervis ning ühiskonna püsijäämine, riigi toimimine laiemalt. Samast põhimõttest lähtutakse ka ETODE väljaselgitamisel. Fookuses on üksnes tervise, elu, ühiskonna toimimise seisukohast olulisemad ettevõtted. Ka teistes valdkondades ei ole regulatsiooniga hõlmatud kõik ettevõtted, vaid teatud ettevõtted, kellel on oluline mõju. Seejuures ei ole seni praktikas täheldatud, et teistes sektorites ETOD kaotasid konkurentsieelise võrreldes mitte ETODEst ettevõtjatega. Vastupidi, tänu toimepidevuse nõuete täitmisele on sellised ettevõtted vastupidavamad erinevates kriisides ja on kujunenud konkurentsivõimelisemaks. Seega ei ole asjakohane märkus, et toimepidevuse nõuete tõttu kaotavad ettevõtted konkurentsieelise.</p>

<p>toidutootjad tuleb nimetada riiklikult elutähtsa teenuse osutajaks ning neile on oluline tagada ligipääs toidu ja toidu tootmiseks vajalike infrastruktuuridele ning kriitiliselt tähtsate tootmissisendite riiklikule varule.</p> <p>Muuhulgas tuleb meie meelest toiduETO-le kindlustada juurdepääs kõikidele investeeringutoetusele, et seeläbi suurendada nende võimekust toidu varustuskindluse tagamisel.</p>		<p>Toiduga varustamine muutub elutähtsaks teenuseks ja olulisemad toidukäitlejad ETOdeks. Seoses sellega kaasnevad sellistele toidukäitlejatele lisaks ETOde kohustustele ka ETO staatusest tulenevad õigused.</p>
<p>2. HOS-i täiendamine, taustakontroll</p> <p>HOS-i täiendatakse §-ga 41¹, mille kohaselt peab ETO tagama nende isikute usaldusväärsuse, kes täidavad lepingu või muul alusel elutähtsa teenuse osutaja juures elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamisega seotud olulisi ülesandeid nagu elutähtsa teenuse toimepidevust tagava infosüsteemi, samuti toimepidevust tagava taristu läbipääsu- või valvesüsteemi arendamine või haldamine ning ülesanne, mis võimaldab ligipääsu elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajalikule territooriumile, ehitistele, teabele või kontrollisüsteemidele. Usalduseväärsuse tagamiseks peab ETO selliseid ülesandeid täitvate isikute suhtes teostama taustakontrolli. Seejuures ei tohi kindlaksmääratud ülesandeid anda täitmiseks isikule, kes on piiratud teovõimega ega ka isikule, keda on karistatud karistusseadustiku 8. ja 15. peatükis sätestatud kuriteo või Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/541¹, sätestatud kuriteo toimepanemise eest ning mille karistusandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud. Taustakontroll tuleb teostada</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Eelnõu on täiendatud. Teovõime kontrollimine on eelnõust välja jäetud ning kontroll piirdub üksnes karistatuse andmete päringuga.</p> <p>Eesti kodanike karistused teistes EL riikides jõuavad Eesti karistusregistrisse. EL riikide kodanike karistusi on võimalik kontrollida EL karistusregistri andmebaasist ECRIS. ETOdel tekib võimalus esitada digitaalne päring. Sellise lahenduse puhul tuleb aga arvestada, et vastuse saamise täpne aeg jääb avatuks, kuna liikmesriikides on ametiasutustel erinevad tähtajad vastamiseks.</p> <p>Olenemata ECRISe kasutamise võimalustest saab ETO kõikidelt EL ja kolmandate riikide kodaniketelt küsida väljavõtte koduriigi registrist. See tähendab, et töötaja peab sellise väljavõtte ise esitama. Sellist lähenemist kasutatakse ka praegu mõne sektori puhul nii Eestis kui ka mujal maailmas.</p> <p>Taustakontrolli on kavas niipalju kui võimalik digitaliseerida ja automatiseerida. Eelnõu täiendatakse karistusregistri muudatusega ning täpsustatakse, et karistusandmete kontroll ETOdele on tasuta. Eelnõu kohaselt on ETO-l õigus saada</p>

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL) 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK (ELT L 88, 31.03.2017, lk 6–21)

<p>enne isiku tööle asumist ja iga kahe aasta tagant peab kontrolle läbi viima ka ülesandeid täitvate isikute suhtes. Kuigi § 41² annab ETO-le taustakontrolli teostamiseks õiguse saada ja töödelda kindlaksmääratud ülesannet täitva isiku kohta isikuandmeid, on taustakontrolli teostamise kohustuse lisamine ETO-le ebarealistlik ning seletuskirja põhjendus, et taustakontrolli tegemine jäetakse ETO ülesandeks, kuna selline kontroll piirdub üksnes päringute esitamisega vastavasse registrisse ja valmisvastuste saamisega, st kontroll ei eelda eriteadmisi või lisaandmete kogumist, ei ole korrektne. Siinkohal oleme erimeelt, sest meie arvates nõuab piiratud teovõime määratlemine eriteadmisi ning päringu tegemine vastavatesse registrisse toob ettevõtja jaoks kaasa suureneva halduskoormuse. Eelnõus ei täpsusta muuhulga olukorda, et mida ETO peab tegema juhul kui selgub, et elutähtsa teenuse tagamise olulisi ülesandeid täidab ebasobivaks hinnatud isik.</p>		<p>päringu tegemiseks vajalikud andmed ja päringu teeb ETO.</p> <p>Eelnõu kohaselt jagunevad karistused kahte liiki. Sätestatakse kuriteod, mille esinemisel ei tohi isik ETO juures töötada. Muude kuritegude puhul on jäetud ETO-le kaalumisõigus, kas vabastada isik töölt, jätta tööle võtmata, suunata teisele tööle või aktsepteerida riski.</p>
<p>3. Toiduseaduse täiendamine, elutähtsa teenuse osutaja ja toidu varustuskindlus</p> <p>ToiduETO määratlus reguleeritakse edaspidi lisaks HOS-le ka toiduseaduses (TS). Viimasesse lisatakse kooskõlastamisel oleva eelnõuga uus osa „7¹. peatükk Toidu varustuskindlus“.</p> <p>TS-i uus § 46² annab Vabariigi Valitsusele õiguse keelata osaliselt või täielikult toidu väljavedu Eestist, kui toitu ei turustata piisavas koguses elanikkonna esmavajaduste rahuldamiseks või on oht sellise olukorra tekkeks. Meetme kehtestamine on elanikkonna toiduga varustamise kindlustamise tagamiseks kindlasti vajalik, kuid arvestada</p>	<p>Mittearvestatud/ Selgitused</p>	<p>Ettepanekuga märkida toidu varustuskindluse valdkonnana teravilja-, pagari- või makarontoodete tootmise asemel teraviljatoodete, jahu-, pagari- või makarontoodete tootmine, ei saa nõustuda. Nimelt jahu ja jahutooted, sh makarontooted, kuuluvad juba sätestatud teraviljatoodete alla ja seega puudub vajadus nende eraldi märkimise järele. Asjakohane selgitus on ka seletuskirjas ToiduSi § 46³ lõike 3 kohta välja toodud: „<i>Eelnõu kohaselt on toidu varustuskindluse valdkondadeks eelkõige teraviljatoodete (nt jahu, tangud, helbed) tootmine, makarontoodete tootmine, pagaritoodete (nt lihtpagaritooted leib, sai) tootmine /.../.</i>“.</p> <p>Täiendavalt selgitame, et eelnõu ei reguleeri ja</p>

<p>tuleb ka toiduETO-ks nimetatud ettevõtjate kohustustega, mis on seotud tema partneritega väljas pool Eestit. Pöörame tähelepanu, et toodete ja teenuste sisseost, müük kohalikul turul ja eksport on kõik seotud lepinguliste kohustustega, mille mitte täitmine toob kaasa ettevõtjale sanktsioonid. Juhul kui VV kuulutab välja osalise või täieliku väljaveo keelu, on vajalik anda toiduETO-le garantii, mille alusel saab ettevõtja viidata lepingupartneritele, et tegemist on <i>force majeure</i>’iga, mis takistab tal lepingutingimustest kinni pidada ning seetõttu ei rakendu talle lepingujärgsed sanktsioonid. Laiem küsimus paragrahvi kehtestamisel on - kas säte on kooskõlas WTO kaubandustõkke reeglitega? Lisaks pöörame tähelepanu, et eelnõu seletuskirjas viidatakse, et TS-i § 46² täiendatakse kahe lõiguga, kuid eelnõu § 46² sisaldab vaid ühte lõiget.</p> <p>TS-i uus § 46³ määratleb toiduETO-ks ettevõtja, kellel on teravilja-, pagari- või makarontoodete tootmise, looma pidamine liha või piima tootmise, liha käitlemise, piima käitlemise või toidu jaekaubanduse valdkonnas märkimisväärne mõju elanikkonna toiduga varustamisel. Pöörame tähelepanu, et Eestis on makaronitoodete tootmine väga marginaalne, enamus turul müüdavatest makaronitoodetest imporditakse. Küll aga on pagaritootmise ja makaronitootmise peamiseks tooraineks jahu, mille varustuskindluse tagamine on oluline ära märkida, sest jahu on oluliseks tooraineks leiva ja saiatööstusele. Seepärast teeme ettepaneku märkida vastav valdkond järgmiselt: teraviljatootete, jahu-, pagari- või makarontoodete tootmine.</p>		<p>sellesse ei ole kavandatud ka lisada sätteid, mida kohaldada erinevates <i>force majeure</i> olukordades. Sellel puhul tuleb endiselt lähtuda lepingust ja VÕSs ning teistes asjakohast olukorda reguleerivates seadustes sätestatust. Riigikohus on oma 15. detsembri 2005. a otsuses asjas 3-4-1- 16-05 (p 22) asunud seisukohale, et: „Põhiseadusega nõutava ja vajaliku õigusselguse määra piiritlemisel saab kohus arvestada ka Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikaga. Euroopa Inimõiguste Kohus on otsuses Sunday Times vs. Ühendkuningriik leidnud: „Normi saab pidada „seaduseks“ üksnes siis, kui see on formuleeritud piisava täpsusega, võimaldamaks kodanikul oma käitumist reguleerida: ta peab saama – kui tarvis, siis asjakohase nõustamise abiga – asjaolusid arvestades mõistlikul määral ette näha tagajärgi, mille teatud tegevus võib kaasa tuua. Need tagajärjed ei pea olema absoluutse kindlusega ettenähtavad: kogemus näitab, et see on saavutamatu. Kuigi kindlus on väga soovitatav, võib sellega kaasneda ülemäärane jäikus, ent õigus peab suutma muutuvate oludega kaasa minna. Seetõttu on vältimatu, et paljud seadused on sõnastatud, kasutades termineid, mis on suuremal või vähemal määral ähmased ning mille tõlgendamine ja kohaldamine on praktika küsimus.“ (Euroopa Inimõiguste Kohtu täiskogu 26. aprilli 1979. a otsus asjas Sunday Times vs Ühendkuningriik, p 49.) Soovitame ettevõtjatel oma tegevust täpsemalt analüüsida õiguslikust aspektist. Selles osas saaks ettevõtjaid abistada muu hulgas nende esindusorganisatsioonide kaudu.</p>
---	--	--

			<p>Esindusorganisatsioonid saaksid oma liikmete õigusnõustamist korraldada kas ise või oma liikmesorganisatsioonide kaudu (valdkonnale spetsialiseerunud õigusteenuse osutajate andmete liikmetele kättesaadavaks tegemine, tellitud õigusnõuannete või juhiste liikmetele kättesaadavaks tegemine üldisemates küsimustes nagu näidisklauslid põllumajandustoote ja toidu müügilepingutesse, mh <i>force majeure</i> kohta, vastused sagedamini kerkivatele lepinguõiguslikele küsimustele jmt).</p> <p>Eriolukorra kui <i>force majeure</i> mõju kehtivatele lepingutele on mõningal määral juba analüüsitud ja sellekohane teave on internetist vabalt leitav (näiteks õigusosalased soovitusel ettevõtetele seonduvalt COVID-19 levikuga – Põllumajandusuudised (pollumajandus.ee); Koroonaviirus kui <i>force majeure</i> – Sorainen; Uudised ja tehtud tööd: COBALT; CoViD-19: Vääramatü jõud TARK Legal; Lepingulised suhted — Advokaadibüroo RASK jt-d). Samad soovitusel on aluseks võetavad ka toidu väljaveo keelu kehtestamise korral, kuivõrd ka sel juhul on tegemist vääramatü jõu ehk <i>force majeure</i> asjaoluga.</p>
<p>4. HOS-i rakendusakt</p>	<p>Edaspidi kehtestatakse hädaolukorra seaduse § 37 lõike 2 alusel regionaalministri määrus „Toidu varustuskindluse valdkonna elutähtsa teenuse osutamise nõuded“, mille rakendusakti kavand nr 5 on esitatud eelnõu lisas 2. Nimetatud rakendusakti eelnõu § 2 sätestab, et toiduETO on kohustatud jätkama oma tavapärasest mahust vähemalt 75% oma põhitegevust vähemalt 30 päeva perioodi vältel alates</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Rakendusakti kavandit nr 5 on täiendatud. Juhime tähelepanu, et tegemist on üksnes määruse kavandiga ja määrus on alles väljatöötamisel, mille tõttu võib selle sisu veel muutuda. Määruse eelnõu väljatöötamisse kaasatakse ka huvigruppe. Seletuskirjale lisatud ministri määruse „Toidu varustuskindluse valdkonna elutähtsa teenuse osutamise nõuded“ eelnõu kavand (rakendusaktide</p>

<p>kriisiolukorra välja kuulutamisest tagades mh ka tegevusvaru ning peale 30nendat päeva, peab ETO jätkama oma põhitegevust parimal võimalikul viisil. Rakendusakti sõnastuses jääb arusaamatuks, mida põhitegevuse all silmas peetakse? Pöörame tähelepanu, et põllumajanduse ja toidutootmisega tegeleval ettevõtjal võib olla mitu põhitegevust - nt piimatootja, kes toorpiima tootjana kasvatab ka vilja, toodab loomasööta ja biogaasi või lihakäitleja, kelle loomad kasvatatakse üles omavalmistatud söödal ja kes kasvatatud loomad ise tööstuses ära realiseerib ning kõrvalsaadused tootmisüksuses ära käitleb. Lisaks tuleb ära määratleda täpsemalt kas 75% nõuet tuleb vaadelda käibena, tootmismahuna või turule viidud pakendatud toodete arvust või lähtutakse mõnest muust määrast.</p> <p>Rakendusakti</p> <p>§ 3 sätestab nõuded elutähtsa teenuse katkestuse ennetamiseks. Paragrahv keskendub ETO kohustusele koostada toimepidevuse riskianalüüs. Riskianalüüsi kohustus toob välja ettevõtja võimalikud takistused toiduvaruskindluse tagamisel. Meie hinnangul ei saa analüüsi lugeda ennetavaks meetmeks ja seetõttu tuleks § ümber nimetada kui Elutähtsa teenuse osutaja kohustus toimepidevuse riskianalüüsi tegemiseks.</p>		<p>kavand nr 5) on väljatöötamisel ja kavandatavate nõuete sõnastus räägitakse kõigi osalistega eraldi läbi ning konkretiseeritakse valdkonna põhiselt. See protsess on juba käimas. Samas selgitame, et kuigi põllumajanduse ja toidutootmisega tegeleval ettevõtjal võib tema majandustegevuses olla mitu põhitegevust, siis elutähtsa teenuse osutajaks määramisel määratakse kindlaks ka täpne teenus, mis on selle ettevõtja puhul käsitatav elutähtsa teenusena. Kui ettevõtjal on mitu põhitegevust, siis elutähtsaks teenuseks võib olla neist kõigest tegevustest vaid üks (näiteks toorpiima tootmine). Elutähtsa teenuse osutaja peab tagama elutähtsa teenuse osutamise oma valdkonnas, vajaduse korral toidugruppide või tegevuse liikide kaupa, määratud aja jooksul, mahus ja hinnaga. Ehk selle sätte kohaselt ei pea ettevõtja tagama näiteks kogu oma sortimendi tootmist või turustamist kriisis, vaid eelkõige üksnes seda osa, mis on määratletud elutähtsa teenusena selles valdkonnas (näiteks piima tootmise valdkonnas toorpiima tootmine) regionaalministri määruses või ka vajaduse korral täpsustatud ministri käskkirjas, millega konkreetne ettevõtja elutähtsa teenuse osutajaks määrati. Elutähtsa teenuse määratluse ja nõuded elutähtsa teenuse osutaja toimepidevuse kohta valdkondade ja vajaduse korral toidugruppide kaupa kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega. Seega peetakse määruse eelnõu kavandis silmas üksnes seda osa ettevõtja tegevusest, mis on määratletud tema elutähtsa teenusena tema elutähtsa teenuse osutajaks määramise käskkirjas. Kõik</p>
--	--	--

		<p>asjassepuutuvad ministri määruste eelnõude kavandid on aga hetkel alles väljatöötamisel ja, nagu eespool märgitud, kavandatavate nõuete sõnastus räägitakse kõigi osalistega eraldi läbi.</p> <p>Rakendusakti kavandis toodud määra puhul on tegemist müügitulu määraga. Müügitulu määr on piisavalt jälgitav ja täpne nõue nii ettevõtjale kui ka riigile. Müügitulu andmed kajastuvad ettevõtja majandusaasta aruannetes ja neid saab võrrelda üldise statistika andmetega. Turule viidud pakendatud toodete arvu ja tootmismahu kohta jälgitavad detailsed andmed puuduvad. Statistikas kajastuvad vastava EMTAK-i tegevusala koodiga (justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord“ lisa 16 „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK)“) ettevõtte müügitulu andmed kokku. Tööstustoodete kohta avaldab Statistikaamet andmed kaupade nomenklatuuri alusel (avaldab kokku andmed TTLi klassifikaatoris antud 11-kohaliss koodiga, mis on omakorda seotud kombineeritud nomenklatuuri (KN) koodi või koodidega.) Andmed ettevõtete toodete kohta kaubagruppide kaupa on liialt detailsed, nende töötlemine on nii Statistikaametile kui ka Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile ning Põllumajandus- ja Toiduametile seetõttu väga töö- ja ajamahukas ning lisaks vajab ettevõtja toodetavast toidust tegeliku ülevaate saamiseks piisavat üldistusaset.</p> <p>Ettepanekuga rakendusakti kavandi paragrahvi pealkirja muutmiseks ei arvestata. Paragrahvi eesmärk on kirjeldada vajadust analüüsile tugineva</p>
--	--	---

			eesmärgipärase toimepidevuse tagamiseks. Seetõttu ei pea vajalikuks pealkirja muuta.
5.	<p>Hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse mõjude hindamine</p> <p>EPKK üldise seisukohana leiame, et kehtiva HOS-i ja kooskõlastamisel oleva HOS-i ja TS-i muudatuste mõjusid toiduETO-le ei ole piisavalt hinnatud. Eelkõige tahame rõhutada asjaoluga, et põllumajandust ja toidusektorit ei ole siiani peetud elutähtsa teenuse osutajaks. Ettevõtjale lisandub kulu, mis on tingitud vajadusest suurendada laopinda tagamaks nõutav 30-ne päevane varude ladustamine, samuti neil tekkida vajadus lisainvesteeringuteks uute seadmete ja tehnoloogiate rakendamiseks või energiavarustuskindluse või muude sisendressursside järjepidevuse tagamiseks. Kuna tootmise efektiivsus on viidud maksimaalsele tasemele, hoitakse tooteid, toorainet ja sisendeid laovaruna minimaalsel hulgal, peab ettevõtja suurendama nende laovaru, mis on samuti lisa kulu, mida ettevõtjad peavad kandma oma vahenditest. Kõike seda arvestades tuleb hinnata selliste mõjude ulatust ka konkurentsi tingimustes, teades, et teised samas valdkonnas tegutsevad ettevõtted taolisi lisakulusid kandma ei pea. Lisaks on oluline mõjude hindamisel märgitakse ära ka riigipoolne toetuste skeem ja pakett, mida konkreetselt ja millises ulatuses riik ettevõtjaid toetab.</p>	Selgitused	<p>Seaduse eelnõu seletuskirjas on toodud välja mõjud uutele elutähtsa teenuse osutajatele: võimalikud personalikulud, kulud riskianalüüsidele ja plaanidele, auditeerimisele, õppustele. Seaduse eelnõuga ei seata kohustust 30-päevase varu hoidmiseks. Täpsemad toimepidevuse nõuded kehtestab regionaalminister oma määrusega. Seaduse eelnõu juures toodud kavandid on üksnes indikatiivsed. Rakendusaktid on alles väljatöötamisel, sh ei ole veel toimunud määruse mõjude hindamist ega määruse sisuarutelusid huvigruppidega. Kõik määrusest tulenevad mõjud hinnatakse määruste väljatöötamise käigus, mitte seaduse eelnõu raames.</p> <p>Elutähtsa teenuse osutajaks määramisega ettevõtjale kaasnevad täpsed kulud selguvad tema elutähtsa teenuse osutajaks määramise menetluse käigus. Ettevõtja toimepidevuse nõuete täitmise ajakava, sellega kaasnevad kohustused ja muud selle kohustuse täitmiseks vajalikud meetmed lepitakse selle menetluse käigus kokku iga ettevõtjaga eraldi. Toimepidevuse nõuete täitma asumiseks täieliku valmisoleku saavutamine võib võtta aega ning sõltub nii teiste elutähtsate teenuste toimepidevuse tõstmisest kui ka alles tulevikus kujundatavate toetusmeetmete edukusest. Samuti sõltub see ettevõtte suuruselt ning selle kriisidega toimetulekuks juba tehtud ettevalmistustest. Seetõttu ei ole täpset mõju võimalik välja tuua, kuid eelnevalt nimetatut arvesse võttes on eesmärk tagada</p>

			võimalikult turuneutraalne lähenemine.
6.	<p>EPKK poolt oleme samuti korduvalt oma seisukohti ja ettepanekuid eelnõu vastutavatele koostajatele esitanud ning enamike meie esitatud ettepanekute osas on vastatud selgitustega, miks arvamustega ei ole saanud arvestada. Ka meie oleme mures eelkõige E-ITS-i rakendamise osas. Oleme muuhulgas korduvalt pööranud tähelepanu investeringu vajadusele, mida toiduvaldkonna ETO-d peavad oma vahenditest leidma, et uusi konkurentsi moonutavaid nõudeid täita ning mille osas ei nähta ette mingisugustki toetust riigi eelarvelistest vahenditest.</p>	<p>Selgitused</p>	<p>Mis puudutab toimepidevuse kulusid/investeeringuid, siis need olenevad eelkõige kahest asjaolust:</p> <p>a) sellest, mis kokkuleppeni ettevõtted jõuavad korraldava asutusega toimepidevuse nõuete suhtes (määrus REM-l väljatöötamisel ja kaasatakse ka huvirühmasid);</p> <p>b) ETO toimepidevuse riskianalüüsis tuvastatud riskidest ja ETO enda poolt riskianalüüsis kavandatud meetmetest.</p> <p>Viimase puhul on ka oluline mõista, et meetmete valik on jäetud ETO enda otsustada.</p> <p>E-ITSiga seotud mõjud ja üldiselt toidusektori ETOdele kaasnevad kulud on toodud välja seletuskirja punktis 6.9. E-ITS on üks standarditest, mis suunab ETOsid süsteemselt hindama riske ja rakendama meetmeid. Meetmete lõplik valik jääb ETO otsustada. Meetmete valikust olenevad ka meetmete rakendamise kulud. E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi. E-ITS on olemuselt tööriist, mis aitab riske ja sõltuvusi hinnata ja varade turvalisust tagada. Kõiki etalonturbe kataloogis esitatud infoturbe meetmeid ei pea iga ettevõtte rakendama, tuleb läheneda riskipõhiselt. Ilma analüüsita, milline on maksimaalne kahju ja mis ulatuses on kahju kandmine aktsepteeritav, ei saa</p>

		<p>edasisi järeldusi teha (nt kui kaua saab ilma elektrita, ilma arveid või tellimusi esitamata hakkama, ilma et äriprotsess sellest kahjustuks). Sellise analüüsi peaks ettevõtja ise tegema. Juhime tähelepanu, et E-ITSi alusel koostatud riskianalüüsi maht oleneb ettevõtja enda määratud kaitsealast. Keskenduda tuleb üksnes olulistele süsteemidele. Kui teenuseosutaja ostab süsteemidega seotud teenuse sisse, nt pilvteenuse ja teenusepakkuja süsteemid vastavad ISO/IEC 27001 standardile, siis teenuseosutaja ei pea nende süsteemide suhtes täiendavat analüüsi tegema. E-ITS ei suuna uue süsteemi loomist, vaid üksnes suunab süsteemsemalt analüüsima riske ja rakendama meetmeid. Veel kord rõhutame, et meetmete valik ja seega ka kulude maht on ETO enda reguleeritav.</p> <p>15.01.2024 saavutasid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kantslerid kokkuleppe, et Riigi Infosüsteemi Amet abistab toidusektorit kübernõuete (E-ITSi) profiili koostamisel, kuid profiili koostamine jääb sektori enda ülesandeks. Tehakse koostööd toidusektoriga ning REM veab protsessi. Kübernõuete rakendamisel kehtib toidusektorile üleminekuage viis aastat, st viie aasta jooksul on saavutatud vastavus kübervaldkonna nõuetele (sh tehtud audit). Samuti on lepitud kokku, et MKM ja REM vaatavad üle EASi ja KredExi ühendasutuse väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuste tingimused, kas toidusektor saab osaleda taotlusvoorudes ja toetust taotleda https://eas.ee/toetused/kybertoetus/.</p>
--	--	--

			Vastava täpsustuse oleme teinud ka seletuskirja ning eelnõus täpsustanud üleminekutähtaega.
Eesti Linnade ja Valdade Liit			
1.	<p>Kehtiva hädaolukorra seaduse (HOS) kohaselt on elutähtsat teenust korraldavateks asutuseks 33 kohaliku omavalitsuse üksust. Eelnõuga muutuvad korraldavateks asutusteks kõik 79 linna ja valda, mis toob neist 46-le omavalitsusele kaasa täiesti uued ülesanded, mis nõuavad täiendavaid teadmisi ja lisaressursse. Kuigi osad korraldava asutuse ülesanded on 33-le omavalitsusele juba teada, siis eelnõuga kavandatakse muudatused sätestavad kohalikele omavalitsustele ka uusi ülesandeid (KOV-i riskianalüüsi koostamine, riiklikusse strateegiasse sisendi andmine, korraldatavate elutähtsate teenuste toimepidevuse pikem planeerimine) ja laiendatakse ettevõtjate ringi, kelle suhtes tuleb omavalitsustel täita elutähtsa teenuse korraldaja ülesandeid.</p> <p>Vastavalt Vabariigi Valitsuse 22. detsembri 2011. a määrusele nr 180 „Hea õigusloome ja normitehnika eeskiri“ (HÕNTE) tuleb seletuskirjas kirjeldada seaduse rakendamise eeldatavat mõju kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvetele ja esitatakse muude kaudsete kulude prognoos. Käesoleval juhul on eelnõu seletuskirjas välja toodud vaid eelduslik täiendav palgakulu ühe uue töötaja kohta, sealjuures vahet tegemata, kas KOV on juba praegu elutähtsat teenust korraldav asutus või saab ta selleks eelnõu muudatusega. Muid kulusid- töökoha ja vajalike vahendite maksumus ning valmistumise tegevustega seotud konsultatsioonide tellimiseks, koolitustel osalemiseks jms ei ole arvestatud. Samas märgitakse seletuskirja lk 65, et lisanduvad kohustused muudavad senist töökorraldus, suurendades töökoormust ja kulusid.</p>	Selgitused	<p>KOVdele kaasnevad mõjud on hinnatud mitmest perspektiivist: a) riskianalüüsi ja strateegia koostamisega kaasnevad mõjud, b) mõjud lisanduvatele korraldavatele asutustele, c) mõjud seoses korraldava asutuse järelevalve kohustuse laiendamisega. KOV riskianalüüsi ja strateegia kaasnevad mõjud on toodud välja lk-del 64–67. Lisanduvate korraldava asutuse, sh lisanduvate KOVde ülesannetega kaasnevad mõjud on hinnatud lk-del 74–76. Järelevalvekohustuse laiendamisega seotud mõjud on kajastatud lk-l 78.</p> <p>Eelnõu seletuskirjas oleme keskendunud rahaliste mõjude vaates ennekõike riskianalüüside, strateegia, korraldavate asutuste ülesannete ja järelevalvega seotud kuludele. Nagu ka ise välja toote, siis muid rahalisi mõjusid saab hinnata pärast riskianalüüside ja plaanide koostamist, st ka täiendavate rahastusvõimaluste leidmist saab arutada ennekõike analüüsi- ja planeerimisprotsessile toetudes.</p>

2.	Juhime ka tähelepanu HÕNTE § 7 lõikele 2, mille kohaselt kohaliku omavalitsuse üksusele lisakulude sätestamisel, tuleb eelnõu koostamisel kavandada nimetatud lisakulude katteallikad. Antud eelnõu kontekstis seda aga tehtud ei ole.	Arvestatud	Seletuskirja on täiendatud.
3.	Eelnõu seletuskirja kohaselt töötab elutähtsa teenuse osutajate juures u 40 000 töötajat, kellest taustakontrolli vajadusega on u 5000– 7000 töötajat aastas (praktiliselt võib arv olla suurem), kelle osas tuleb kontroll läbi viia nii tööle võtmisel kui ka iga kahe aasta järel. Kuna taustakontrolli läbiviimise lihtsustamiseks on kavandatud arendada Registrate ja Infosüsteemide Keskuse vastutusalas oleva infosüsteemi juurde lisamoodul, siis teeme ettepaneku lisada sinna juba kontrollitud isikute karistusandmete muudatuse korral ETO automaatse teavituse funktsioon.	Selgitused	Täpsem tehniline lahendus on alles arutelu all. Võimalikult palju toiminguid üritatakse automatiseerida.
4.	Seletuskiri täpsustab §-ga 411 lisatavaid kohustusi muu hulgas järgmiselt: „Elutähtsa teenuse osutajal on ühtlasi ka kohustus kontrollida andmeid uuesti juhul, kui isikule usaldatakse kahe aasta jooksul elutähtsa teenuse osutaja juures mõni muu, kuid jätkuvalt lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesanne, kuigi lõigetes 4 ja 5 sätestatud asjaolusid on varem (st eelmise ülesande andmise usaldamisel) juba kontrollitud (vt ka eelnevaid selgitusi lõigete 3–5 kohta).“ Juhul, kui eeltoodud nõue on eesmärgipärane, palume see segaduste vältimiseks sõnastada ka seaduse eelnõus.	Mittearvestatud	Leiame, et seletuskirjas antud selgitus on piisav. Eelnõus on sõnastatud, et kontroll tehakse alati enne, „kui isik asub täitma käesoleva paragrahvi lõike 2 alusel kindlaksmääratud ülesannet“.
5.	Eelnõu eelkooskõlastuse käigus juhtisime tähelepanu vajadusele täpsustada volitatud isiku ja kontaktisiku mõistet ning nende ülesannete erinevust. Vastuses meie märkusele (seletuskirja lisa 4 p 7) on selgitatud, et volitatud esindaja näol ETO juures on sisuliselt tegemist kontaktisikuga. Täiendatud eelnõus ei kasutata enam kontaktisiku mõistet, küll aga seletuskirjas. Teeme ettepaneku selguse huvides	Selgitused	Eelnõu ja seletuskirja on muudetud selliselt, et on sõnaselgelt viidatud kontaktisikule.

	<p>märkida ka seletuskirjas, et volitatud isiku näol on sisuliselt tegemist kontaktisikuga.</p> <p>Samas tekitab segadust eelnõu punktiga 11 seaduse § 37 lõike 1 täiendamine punktiga 41, mis sätestab, et elutähtsa teenuse toimepidevust korraldav asutus määrab käesolevas seaduses ning käesoleva seaduse § 37 lõike 2 alusel kehtestatud määruses sätestatud ülesannete täitmise korraldamiseks volitatud esindaja. Antud sõnastus annab volitatud isikule hoopis teise tähenduse kui olla ainult kontaktisikuks. Seaduse eelnõu ega seletuskiri ei täpsusta, millistele nõuetele peab volitatud esindaja vastama. Eelnõu ja seletuskirja kohaselt jääb ebaselgeks antud „volitamise“ mõiste ja tähendus - kes see esindaja peaks olema, kes KOVi kõigi seaduse kohaste ülesannete täitmist korraldab, millised on täpsemalt nende kohustused ja õigused, kuidas see volitamine suhestub KOVi sisemise korraldusega jms. Samad küsimused volitatud isiku kohta tulenevad ka eelnõu § 1 punktiga 18 muudetvast HOS § 38 lg 3 punktiga 8 sätestatavast ETO kohustusest määrata käesolevast seadusest tulenevate ülesannete täitmise korraldamiseks volitatud esindaja.</p>		
6.	<p>Seletuskirja lk 12 märgitakse, et riskide hindamise lihtsustamiseks on Riigikantseleil kavas töötada välja KOVe abistav IT-lahendus, kuni IT-lahenduse väljatöötamiseni on KOVidel võimalik hinnata riske Exceli vahendusel, mis on praeguseks KOVidele kättesaadavaks tehtud. Tulevikus võimaldab IT-lahendus KOVidel koostada KOVi profiili jne. ELVL on korduvalt juhtinud tähelepanu sellele, et seaduste muutmisega koos peab käima ka vajalik IT arendus, et vältida kohalike omavalitsuste koormamist käsitööga. Kui tõesti ei ole seaduse jõustumise ajaks võimalik IT-lahendust välja töötada, siis peaks seletuskirjas olema kirjas vähemalt</p>	Selgitused	Arendus on kavas töötada välja 2024. a jooksul. Täpset kuupäeva ei ole hetkel võimalik määrata.

	konkreetsemalt, mis ajaks see tehakse, mitte lihtsalt lubadus „tulevikus“.		
7.	ELVLi eelkooskõlastuskirjas palusime üle vaadata, kas seletuskirjas antud hinnang, et eelnõu mõju regionaalarengule on olematu, on adekvaatne. Vastuses sellele öeldakse ainult, „ Seletuskirja mõjude osa vaadatakse üle“ ja kokkuvõttes on jäädud endisele seisukohale, et eelnõu mõju regionaalarengule on olematu. Leiame siiski, et muudatuste mõjul, millega elutähtsate teenuste toimepidevuse korraldajateks saavad kõik kohalikud omavalitsused ja oluliselt laiendatakse ETOde ringi, on ka mõju regionaalarengule. Samuti võib sellele seisukohale jõuda eelnõu seletuskirjas märgitu alusel: „Eelnõuga paraneb elutähtsa teenuse osutajate suutlikkus osutada elutähtsaid teenuseid mitmesuguste riskide korral. Seaduse eelnõuga täpsustatakse asutustevahelist ja rahvusvahelist koostööd, mis aitab tõhustada elutähtsate teenuste kaitset erinevate ohtude vastu, kiirendada infovahetust teenuse osutamist mõjutavate intsidentide korral ning rahvusvahelist koostööd. Kuivõrd eelnõuga parandatakse elutähtsa teenuse osutajate ja riigi valmisolekut kriisidega toimetulekuks, avaldab see kaudset positiivset mõju nii sotsiaal-, julgeoleku-, majandus- kui ka looduskeskkonnale. Nimelt võimaldab parem valmisolek kriisideks ja oskus lahendada olukorda kiiresti vähendada kahju inimeste elule, tervisele ja toimetulekule, riigi julgeolekule, ühiskonnale, majandusele ja looduskeskkonnale.“	Selgitused	Eelnõu seletuskirjas on kajastatud mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele, mõju majandusele, mõju riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele. Eelnõuga ei muudeta teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti tavapärasel ajal, vaid kriisiolukordades, mis on käsitletav majanduslike ja julgeoleku mõjude all. Eelnõu ei ole seotud ettevõtjate ligipääsuga pangalaenudele jm finantsidele, samuti ei puuduta eelnõu ettevõtjate maksukoormust, turundusvõimalusi, inimeste tööturul osalemist, inimeste elutingimuste parandamist.
8.	Seletuskirja lk 8 viimases lõigus on ebatäpsus käesoleva eelnõuga lisanduvate teenuste arvus: märgitud on 5, õige on 6.	Arvestatud	Eelnõu seletuskirja on täpsustatud.
9.	Seletuskirja lk 90 on märgitud, et Statistikaameti andmetel elas 1. jaanuaril 2019.a Eestis 1 331 796 inimest. Kindlasti	Arvestatud	Andmed on parandatud.

	on võimalik leida elanike arvu kohta värskemad andmed.		
10.	<p>Kordame eelkooskõlastuse käigus tehtud märkust, et segadust tekitab asjaolu, et käesoleva eelnõuga samal ajal on menetluses tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu, mis on juba varem kooskõlastusringil käinud ja mille kohta on antud tagasisidet, et eelnõu on tänaseks muudetud ning osaliselt on kooskõlastajate ettepanekute ja märkustega arvestatud. Puudub selgus, millises mahus ja millega on arvestatud. Segadust suurendab seletuskirja lisa 4 punktis 1 antud kommentaar, kus selgitatakse, et vastavaid muudatusi menetletakse eraldi kuni jõudmiseni Vabariigi Valitsusse. Vabariigi Valitsuses on kavas eelnõud liita ja menetleda edasi VOSi eelnõuna. VOSi eelnõusse tuuakse üle ka HOSi eelnõus olevad sätted. Seega puudub kooskõlastajatel käesoleval hetkel ettekujutus, milline saab olema lõplik eelnõu variant tervikuna.</p>	Selgitus	<p>HOSi muudatused on seotud CER direktiivi ülevõtmisega. Direktiivi ülevõtmise eelnõu tuleb menetleda eraldi, et oleks tagatud direktiivi õigeaegne ülevõtmine, ja sellesse ei lisata muid sätteid, mis ei seondu direktiivi ülevõtmisega. Tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõu jõustumisega tunnistatakse HOS kehtetuks, seega kõik muudatused, mida hetkel CER ülevõtmiseks tehakse, peavad tulevikus kajastuma ka tsiviilkriisi ja riigikaitse seaduse eelnõus. Kahe eelnõu omavaheline liitmine sõltub mõlema eelnõu menetlemise tempost või toimub liitmine pärast HOSi muudatuste jõustumist. Tagame omalt poolt, et huvirühmad näevad ka lõplikku teksti, kuid konkreetne ajaraam sõltub mõlema eelnõu Riigikogus menetlemise tempost.</p>
11.	<p>Hädaolukorra seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu § 1 punkti 20 kohaselt täiendatakse hädaolukorra seadust taustakontrolli sätetega. Sätete kohaselt peab edaspidi elutähtsa teenuse osutaja teostama taustakontrolli inimese suhtes, kellele usaldatakse elutähtsa teenuse osutaja juures järgmiste ülesannete täitmine (eelnõu § 1 punkt 20): elutähtsa teenuse toimimist tagava infosüsteemi, sealhulgas toimimist tagava taristu läbipääsu- või valvesüsteemi arendamine või haldamine; ülesanne, millega antakse otsene või kaudne ligipääs elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks vajalikule territooriumile, ehitistele, teabele või kontrollisüsteemidele; ülesanne, mis on seotud elutähtsa teenuse toimepidevuse planeerimise, investeeringute või riskihaldusega.</p>	Selgitused	<p>CER direktiivi art 14 lg 1 kohaselt tohib tasutakontrolliga seotud päringuid esitada üksnes ETO ise. Eelnõu koostatakse direktiivist lähtudes. Samuti on töötajate usaldusvääruse tagamine/haldamine ETO enda ülesanne (art 13 lg 1 (e)). Oluline on panna tähele ka seda, et andes isikule olulise ülesande (mille täitmine eeldab, et isik oleks n-õ kontrollitud ja taustakontrolli läbinud) peab ETO olema teadlik isiku karistusandmetest ja eelnõus loetletud asjaoludest, keeldumisaluste esinemisel ka mitte andma enam isikule seda ülesannet. ETO-l ei ole võimalik täita kõike seda, kui taustakontrolli teeb kolmas isik. ETO ei saa tagada, et tema juures töötab või talle osutab teenust nõuetele vastav isik, kui ise ei näe andmeid, mille</p>

	<p>Oleme seisukohal, et taustakontrolli läbiviijaks ei peaks olema alati elutähtsa teenuse osutaja (ETO). Näiteks ei ole mõistlik, et ETO peab teostama taustakontrolli oma lepingupartneri töötaja kohta, kui ülalnimetatud tingimustele vastavad tööd teostab ETO lepingupartner. Leiame, et halduskoormuse ja andmetöötluse vaatest ei ole õige panna taustakontrolli teostamise ja päringute tegemise, analüüsimise, säilitamise ja töösuhte reguleerimise meetmete rakendamise eest vastutust ETO-le. Sellises olukorras peab eelnõu ette nägema võimaluse ETO-ga lepingulises suhtes olevale elutähtsa teenuse osutajale teostada taustakontrolli oma töötajate suhtes ise.</p>		<p>alusel teeb otsuse. Selgitame lisaks, et samamoodi nagu on üksnes ETO kohustus koostada riskianalüüs, ei saa ka lepingupartnerite töötajatest tulenevat riski hindamist karistatuse andmete töötlemisel anda ETO lepingupartnerile. Lisaks võib sellise lahendusega kaasneda oht nii julgeolekule kui ka ETO ärisaladusele, kui ETOD peaksid avaldama lepingupartnerile riskianalüüsis toodud ajaolusid ja tagama sealjuures sellekohase teabe kaitset. Andmete säilitamise puhul juhime tähelepanu sellele, et ETO ei pea eraldi säilitama andmeid, see säte on eelnõust välja jäetud. Päringute tegemist puudutavad logid säilitatakse karistusregistri juures.</p>
<p>12.</p>	<p>Kaubanduskoda tänab, et eelnõu muudatustes on arvestatud Kaubanduskoja varasemat tagasisidet auditi läbiviimise nõuete osas ning eelnõu teksti on täiendatud sätetega, mis reguleerivad seda, millal võib korraldav asutus nõuda auditi läbiviimist ja selle eest ka tasumist.</p> <p>Kaubanduskoda toob täiendavalt välja, et eelnõu § 1 punkti 23 § 43¹ lg 3 kohaselt saab pidada sõltumatu auditi läbimise kohustuse täidetuks elutähtsa teenuse osutaja poolt, kui elutähtsa teenuse osutaja on läbinud viimase kuue kuu jooksul omal algatusel või muu isiku nõudmisel samaväärse auditi. Oleme seisukohal, et kuue kuu nõue tuleks asendada kaheteistkümnega kuuga, kuna praktikas teostatakse auditeid kord aastas.</p>	<p>Arvestatud</p>	<p>Ettepanekuga on arvestatud ja eelnõu täiendatud. Kuuekuuline nõue asendatud kaheteistkümnega kuulisega.</p>
<p>13.</p>	<p>Küberturvalisuse seaduse (edaspidi KüTS) § 3 lg 1 p 1 kohaselt loetakse teenuse osutajateks KüTS tähenduses isik, kes kasutab võrgu- või infosüsteemi hädaolukorra seaduses sätestatud elutähtsa teenuse osutaja elutähtsa teenuse</p>	<p>Selgitused</p>	<p>E-ITS-iga seotud mõjud ja üldiselt ETOdele kaasnevad kulud on toodud välja seletuskirjas mõjude peatükis. Toidusektori ETOde kulud on kirjeldatud seletuskirja punktis 6.9. E-ITS on üks standarditest, mis suunab ETOSid süsteemselt</p>

<p>osutamisel. KüTS § 7 lg 1 kohaselt peavad elutähtsa teenuse osutajad rakendama alalisi turvameetmeid, et ennetada küberintsidente, lahendada küberintsidente ja ennetada ja leevendada küberintidentidest tulenevat mõju teenuse toimepidevusele või süsteemi turvalisusele. KüTS § 7 lg 5 kohaselt tuleb § 7 lg-s 1 sätestatud kohustuste täitmise ja süsteemide küberturvalisuse tagamiseks kohaldada infoturbe halduse nõudeid üldnimetusega Eesti infoturbestandard (E-ITS). E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi.</p> <p>Kaubanduskoda tunneb muret, et need ettevõtted, kes täna ei ole ETO-d, kuid eelnõu kohaselt saavad ETO-ks, peavad hakkama rakendama E-ITS nõudeid, kuid need võivad osutada nende jaoks ebaproportsionaalseks. Kaubanduskoda on saanud toidusektorist ja põllumajandussektorist tagasisidet, et E-ITS nõude rakendamine ei ole ettevõtetele proportsionaalne ning selle nõude täitmine ei pruugi olla võimalik. Koda on seisukohal, et protsesside ringitegemine ja ülalhoidmine vastavalt E-ITS nõuetele võib uutele ETO ettevõtetele kaasa tuua väga suure lisakulu aastas ning see on ettevõtete jaoks ebaproportsionaalne koorem. Lisaks ei ole teada mõjusid, mis selle kohustuse panemine uute ETO ettevõtetele tegelikult tähendab ja millises ulatuses, milliseid investeeringuid vajab ning millist halduskulu nõuab nende ülalpidamiseks. Sellest tulenevalt on Koda seisukohal, et uutele ETO-dele tulenev E-ITS nõue on midagi, mida ettevõtted realsuses ei pruugi suuta täita.</p>		<p>hindama riske ja rakendama meetmeid. Meetmete lõplik valik jääb ETO otsustada. Meetmete valikust olenevad ka meetmete rakendamise kulud. E-ITSi ei pea rakendama, kui teenuse osutaja rakendatud turvameetmed vastavad rahvusvahelise standardiga ISO/IEC 27001 kehtestatud nõuetele või teenuse osutaja on esitanud Riigi Infosüsteemi Ametile kehtiva vastavussertifikaadi. E-ITS on olemuselt tööriist, mis aitab riske ja sõltuvusi hinnata ja varade turvalisust tagada. Kõiki etalonturbe kataloogis esitatud infoturbe meetmeid ei pea iga ettevõtte rakendama, tuleb läheneda riskipõhiselt ja vaadelda ärikriitilisi protsesse. Ilma analüüsita, milline on maksimaalne kahju ja mis ulatuses on kahju kandmine aktsepteeritav, ei saa edasisi järeldusi teha (nt kui kaua saab ilma elektrita, ilma arveid või tellimusi esitamata hakkama, ilma et äriprotsess sellest kahjustuks). Sellise analüüsi peaks ettevõtja ise tegema. Juhime tähelepanu, et E-ITSi alusel koostatud riskianalüüsi maht oleneb ettevõtja enda määratud kaitsealast. Keskenduda tuleb üksnes olulistele süsteemidele. Kui teenuseosutaja ostab süsteemidega seotud teenuse sisse, nt pilvteenuse ja teenusepakkuja süsteemid vastavad ISO/IEC 27001 standardile, siis teenuseosutaja ei pea nende süsteemide suhtes täiendavat analüüsi tegema. E-ITS ei suuna uue süsteemi loomist, vaid üksnes süsteemsemalt analüüsima riske ja rakendama meetmeid. Veel kord rõhutame, et meetmete valik ja seega ka kulude maht on ETO enda reguleeritav.</p> <p>15.01.2024 saavutasid Majandus- ja</p>
--	--	---

		<p>Kommunikatsiooniministeeriumi ning Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi kantslerid kokkuleppe, et Riigi Infosüsteemi Amet abistab toidusektorit kübernõuete (E-ITSi) profiili koostamisel, kuid profiili koostamine jääb sektori enda ülesandeks. Tehakse koostööd toidusektoriga ning REM veab protsessi. Kübernõuete rakendamisel kehtib toidusektorile üleminekuajaks viis aastat, st viie aasta jooksul on saavutatud vastavus kübervaldkonna nõuetele (sh tehtud audit). Samuti on lepitud kokku, et MKM ja REM vaatavad üle EASi ja KredExi ühendasutuse väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete toetuste tingimused, kas toidusektor saab taotlusvoorudes osaleda ja toetust taotleda https://eas.ee/toetused/kybertoetus/.</p> <p>Vastava täpsustuse oleme teinud ka seletuskirja ning eelnõus täpsustanud üleminekutähtaega. 5-aastane üleminekutähtaeg kübeturvalisuse nõuete korral on laiendatud kõikidele uutele ETOdele.</p> <p>Mis puudutab toimepidevuse kulusid/investeeringuid, siis need olenevad eelkõige kahest asjaolust:</p> <p>a) sellest, mis kokkuleppeni ettevõtted jõuavad korraldava asutusega toimepidevuse nõuete suhtes (määrused väljatöötamisel ja kaasatakse ka huvirühmasid);</p> <p>b) ETO toimepidevuse riskianalüüsis tuvastatud riskidest ja ETO enda poolt riskianalüüsis kavandatud meetmetest.</p> <p>Viimase puhul on ka oluline mõista, et meetmete valik on jäetud ETO enda otsustada.</p>
--	--	--